

UNIVERSITEIT GENT

FACULTEIT POLITIEKE EN SOCIALE WETENSCHAPPEN

TURKIJE OP WEG NAAR DE EU?

De houding van het Vlaams politiek landschap (1995-2011)

Wetenschappelijke verhandeling

aantal woorden: 20.259

JILL VAN CRAEN

MASTERPROEF MANAMA CONFLICT AND DEVELOPMENT

PROMOTOR: PROF. DR. SAMI ZEMNI

COMMISSARIS: DR. MARLIES CASIER

COMMISSARIS: DR. BERT SUYKENS

ACADEMIEJAAR 2010 - 2011

Woord vooraf

Deze scriptie is het eindpunt van een ontzettend boeiend jaar. Het breidt een einde aan een belangrijk hoofdstuk in mijn leven, maar het biedt me ook de kans aan om een nieuw hoofdstuk te beginnen vol onbekende avonturen. Eén feit is zeker, ik had dit hele parcours niet doorgekomen zonder de onvoorwaardelijke steun van mijn ouders en familie. Met betrekking tot deze scriptie zijn er een aantal mensen die een speciale vermelding van dank verdienen. Eerst en vooral wil ik mijn promotor, Prof. Dr. Sami Zemni, en Marlies Casier bedanken om me bij te staan in de keuze en afbakening van een onderwerp dat bij mijn interessesfeer past en om op mijn vragen duidelijke antwoorden te formuleren. Ik blijf ook steeds verbaasd over het enthousiasme en de bereidwilligheid van sommige drukbezette politici om aan mijn thesis mee te werken, hierbij denk ik onder meer aan Nelly Maes, Bart Staes, Anne Van Lancker en Alain Quataert. Dankzij hun interviews, mails en andere vormen van informatie, kreeg ik een beter inzicht in het thema. Ten laatste wil ik mijn vrienden bedanken voor de kleine tips, het naleeswerk en vooral de morele steun. Hierbij denk ik dan vooral aan Eline Vanhulle, Pieter Pelgrims en Nelson Vanlocke.

Abstract

Turkije was een vroege vogel om zich aan te sluiten bij het Europese integratieproject en door de belangrijke rol van het land in de NAVO heeft het sinds lange tijd goede banden met Europa. Anno 2011 is Turkije echter nog steeds geen lid van de EU. De moeizame onderhandelingsgesprekken zijn officieel begonnen maar de hervormingen die Turkije moet doorvoeren om aan de toetredingscriteria te voldoen zijn wegens enkele hete hangijzers vertraagd en op sommige momenten zelfs stilgevallen. Door deze verdragingspolitiek is de Europese politieke elite steeds verder verdeeld geraakt over het thema van een Turkse toetreding. Hierbij denken we aan Sarkozy en Merkel die tegen een volledig EU-lidmaatschap van Turkije zijn. Maar het is ook interessant om te onderzoeken wat voor effect dit heeft op een Vlaams politiek landschap dat uit zichzelf al sterk gefragmenteerd is. We gaan op zoek naar het politieke debat, omtrent het mogelijk Turks EU-lidmaatschap, dat zich in Vlaanderen gedurende de periode van 1995 tot 2011 heeft afgespeeld. Het opzet van dit onderzoek is om de partijstandpunten en argumenten in de politieke debatten bloot te leggen en te zien hoe de houding ten opzichte van een toetreding van Turkije de laatste twee decennia is geëvolueerd.

Inhoudstabel

Woord vooraf	i
<i>Abstract</i>	i
Inhoudstabel	ii
Inleiding	1
1. Een geopolitiek & methodologisch kader	5
1.1. Methodologie en onderzoeksvragen	5
1.2. De Koude Oorlog als katalysator voor de Turkse toetredingskwestie	6
2. Het Vlaams Politiek landschap van de meet af verdeeld (1995-2003).....	9
2.1. Een douane-unie tussen de EU en Turkije (1995).....	9
2.1.1. Standpunten en stemming van de Vlaamse Europarlementariërs.....	10
2.2. Het officiële kandidaat-lidstaatschap van Turkije (1998-2002)	13
2.2.1. Standpunten van de Vlaamse partijen omtrent kandidaat-lidmaatschap	13
2.2.2. Guy Verhofstadt versus het Vlaams Blok	16
3. Groen licht voor de toetreding van Turkije tot de EU (2004)	18
3.1. Het rapport van de Europese Commissie over Turkije.....	18
3.1.1. Standpunten van de Vlaamse partijen omtrent de Turkse toetreding	19
3.1.2. Het actiecomité Neen Tegen Turkije bij de EU	23
3.2. Plenaire vergadering en stemming van het Europees Parlement.....	25
3.3. De Europese Raad van Brussel.....	27
3.3.1. Standpunten van de CD&V en Herman Van Rompuy	27
4. Toetredingsgesprekken met open einde (2005-2011)	30
4.1. Het hete hangijzer van de Cypriotische kwestie.....	30
4.2. Geprivilegieerd partnerschap.....	31
4.2.1. Het Vlaams Belang.....	32
4.2.2. De Nieuw-Vlaamse Alliantie	34
4.2.3. Christendemocratisch & Vlaams	35
4.2.4. Open Vld en Lijst Dedecker	36

4.2.5.	Groen! en de Socialistische Partij Anders	38
4.3.	‘Limited Progress’ van Turkije	40
4.3.1.	Vooruitgangsrapport Turkije (2010)	40
4.3.2.	De dag dat Turkije lid werd van de Europese Unie (2011)	42
4.3.3.	Tegenstrijdigheid binnen N-VA	43
	Slotbeschouwing	45
	Bibliografie.....	49
	Bronnen en literatuur	49
	Internetbronnen en websites.....	50
	Bijlagen	55
A)	Transcriptie interview met Nelly Maes te Sinaai op 5 juli 2011	55
B)	Transcriptie interview met Anne Van Lancker te Gent op 20 juli 2011	65
C)	Transcriptie interview met Alain Quataert te Brugge op 20 mei 2011.....	70
D)	Transcriptie interview met Laurijn Van Steenberghe te Brussel op 25 mei 2011	76
E)	Samenvatting van gespreksavond met Philip Claeys te Brugge op 20 mei 2011	79

Inleiding

Toen de Amerikaanse politicoloog Samuel Huntington het artikel *Clash of Civilizations?* in 1993 publiceerde was de Koude Oorlog net voorbij. De muur van botsende ideologieën was gevallen en moest plaats maken voor toenemende interactie tussen Westerse en niet-Westerse beschavingen. De fundamentele oorzaak van het conflict was volgens Huntington niet langer op ideologisch maar op cultureel vlak te zoeken. Hij werkte dan ook vastberaden zijn thesis verder uit in het boek, *The Clash of Civilizations and the Remaking of World Order* (1996). Hierin schreef hij dat conflicten in de eenentwintigste eeuw plaats zullen vinden tussen de verschillende beschavingen door onder andere fundamentele basisverschillen, toenemende interactie, religie, de rol van het Westen, culturele kenmerken en toename van economisch regionalisme (Huntington, 1993). Toch was Huntington niet de eerste om deze ideeën te formuleren. Hij haalde namelijk zijn inspiratie bij Bernard Lewis die de term ‘Clash of Civilizations’ al eerder had gebruikt in zijn artikel *The Roots of Muslim Rage* (1990) (Gettleman & Stuart, 2003).

Nochtans was niet iedereen het eens met de visie van Huntington en Lewis. Vooral de notie van één allesomvattende Islamitische cultuur, ondanks de diverse Islamitische naties en religieuze schisma's, viel niet bij iedereen in goede aarde. Volgens Huntington waren de waarden die de Koran meegaf niet verzoenbaar met het concept democratie, voor veel critici wakkert hij op deze manier het onderscheid blank-zwart, wij-zij opnieuw aan. In plaats van een ‘Clash of Civilizations’ spreken zij voornamelijk over een ‘Clash of Ignorance’. Bekende critici zijn Pippa Norris en Roland Inglehart, die vooral Huntington viseren, en Edward Said, bekend van het boek *Orientalism* (1978), die zijn afgunst voor Bernard Lewis' westerse perceptie van het Oosten niet onder stoelen of banken kan steken (Gettleman & Stuart, 2003).

Desondanks al deze negatieve kritiek levert het werk van Huntington toch een interessant uitgangspunt op voor deze scriptie. Zijn begrip ‘torn countries’, verklaart namelijk de bijzondere en problematische positie van het land Turkije. Een ‘torn country’ is volgens Huntington een land dat een redelijke mate van culturele homogeniteit toont, maar verdeeld is over het feit dat hun samenleving behoort tot één beschaving of een andere. Leaders van ‘torn countries’ wensen doorgaans om de strategie van ‘bandwagoning’¹ te volgen door hun land lid te maken van het Westen of een internationale grootmacht, maar hun geschiedenis, cultuur en tradities zijn weliswaar niet-Westers (Huntington, 1993, p. 42).

---

¹ Bandwagoning is een politicologisch concept dat het fenomeen beschrijft van een zwakke geïsoleerde staat die zich in het veiligheidskader van een sterkere staat plaatst.

Het meest voor de hand liggende en prototypische verscheurde land is Turkije. De Turkse leiders van de late twintigste-eeuw hebben de traditie van Mustafa Kemal Atatürk gevolgd, die Turkije als een moderne, seculiere, westerse natie had gedefinieerd. Tegelijkertijd echter hebben elementen in de Turkse samenleving een islamitische revival ondersteund en hebben zij geargumenteed dat Turkije in feite een Midden-Oosterse samenleving is. Bovendien, terwijl de Turkse elite Turkije heeft gedefinieerd als een westerse samenleving, weigert de elite van het Westen om Turkije als zodanig te accepteren (Huntington, 1993, pp. 42-44).

Bovenstaande problematiek zorgt voor heibel rond de toetreding van Turkije bij de Europese Unie (EU), aangezien er drie belangrijke elementen nodig zijn voordat een 'torn country' een nieuwe identiteit kan vinden. Ten eerste, moet de politieke en economische elite in het algemeen ondersteunend en enthousiast zijn hierover. Ten tweede moeten de inwoners van het land willen meegaan in de herdefinitie. Ten derde, moet de dominante groep van de ontvangende civilisatie de nieuwelingen willen verwelkomen (Huntington, 1993, pp. 42-44). Het eerste element is duidelijk aanwezig, Turkije is vragende partij om lid te worden van de EU, maar toch is Turkije sinds zijn officieel kandidaat-lidstaatschap in 1999 nog steeds geen lidstaat van de EU. Dit heeft invloed gehad op het tweede element, de steun voor de toetreding onder de Turken is sinds 2006 enorm gezakt, meldt Eerste Minister Erdoğan in een interview met de Duitse krant *Der Spiegel* in 2008:

If you ask if they want Turkey to become a EU member, 60 to 65% still say yes. But if you ask 'Do you believe Europe will accept Turkey?' 60% say no... One could set 2014 or 2015 for our accession to the EU, but above all I am calling on the EU to be honest. If the EU doesn't want us they should say it now and clearly. If we are not wanted then both sides don't need to waste their time with negotiations. Is Europe a home for an alliance of civilization or is it a Christian club (Salt, 2008, pp. 697-698)?

Het derde punt is al helemaal niet veel belovend voor Turkije. De Duitse bondskanselier Angela Merkel gelooft immers dat de Europese relatie met Turkije gelimiteerd zou moeten zijn tot een 'geprivilegieerd partnerschap'. De Franse president Nicolas Sarkozy deelt haar mening en vertelde aan de Franse krant *Le Figaro* dat Turkije geen plaats heeft in Europa (Salt, 2008, p. 698). De leiders van de Europese grootmachten, Frankrijk en Duitsland, steunen de toetreding van Turkije tot de EU dus duidelijk niet, maar waar bevindt Vlaanderen of Nederlandstalig België zich in heel dit proces en wat is de houding van het Vlaamse politieke landschap in heel deze kwestie? Aangezien ons politiek landschap versnipperd is, zal het interessant zijn van wat dichterbij te gaan kijken hoe onze partijen verdeeld zijn over één bepaald thema; de Turkse toetredingskwestie. Via een regionalistisch uitgangspunt gaan we op zoek naar de politieke gevoelens die in Vlaanderen hierover de laatste twee decennia werden losgemaakt. De verschuiving in het politiek landschap naar rechts die de laatste jaren

waarneembaar is in verschillende landen van de EU kan heel wat voor de handliggende veronderstellingen creëren. Toch heeft de ‘mainstream’ politiek ook een duidelijke mening omtrent dit delicate onderwerp en zullen tevens hun standpunten uitgebreid aanbod komen.

De centrale onderzoeksvraag luidt dus duidelijk als volgt: welke houding heeft het Vlaamse politiek landschap ingenomen omtrent de mogelijke toetreding van Turkije bij de EU in de periode van 1995 tot 2011. Hierin onderzoeken we enkele deelaspecten zoals onder meer de standpunten van Vlaamse Europarlementariërs en politieke partijen omtrent de douane-unie tussen de Europese Unie, het kandidaat-lidmaatschap van Turkije en de start van de toetredingsonderhandelingen.

In het eerste hoofdstuk wordt er uitgebreider stilgestaan bij de onderzoeksvragen en welke methodologie er is gebruikt om op deze vragen een antwoord te formuleren. Vervolgens trachten we de toetredingskwestie van Turkije bij de EU in een breder kader te plaatsen zodat het duidelijk wordt waarom er in de eerste plaats sprake kan zijn van Turkije als kandidaat-lidstaat van de EU. De rol van Turkije tijdens de Koude oorlog in de NAVO en het Amerikaanse lobbywerk voor de toetreding van Turkije bij de EU worden hier als katalysators aangekaart. In de volgende hoofdstukken verschuift het zwaartepunt naar het Vlaamse politieke landschap. Desalniettemin is deze korte schets van de internationale betrekkingen nodig om de achterliggende historische oorzaak van de problematiek te vatten.

Het tweede hoofdstuk concentreert zich op de eerste standpuntinname betreffende de Turkse toetreding in het Vlaams politiek landschap. Het eerste sleutelmoment is 1995, in dit jaar stemde het Europees Parlement over de douane-unie tussen de EU en Turkije. Blijkbaar is deze stemming niet zonder weerstand verlopen. Hiernaast wordt ook stilgestaan bij het jaar 1999, na de Top in Helsinki dat jaar wordt Turkije namelijk een officiële kandidaat-lidstaat van de EU. In de periode die hierop volgt tot 2003 laten de meeste partijen zich nog niet luidkeels horen omtrent de mogelijke toetreding van Turkije, enerzijds omdat ze schrik hebben om racistisch uit te hoek te komen en anderzijds omdat een mogelijke toetreding nog ver af is.

Het derde hoofdstuk behandelt misschien wel het belangrijkste scharniermoment in heel de toetredingskwestie, namelijk het jaar 2004. Het licht wordt in dit jaar op groen gezet voor de start van de toetredingsonderhandelingen van de EU met Turkije. De Europese Raad besliste op de Top in Brussel om de toetredingsgesprekken te laten aanvangen na een positief advies in het Turkije-rapport van de Europese Commissie. Het was dan ook in dit jaar dat het debat omtrent de Turkse toetreding pas helemaal losbarstte en de Vlaamse partijen duidelijke standpunten begonnen in te nemen over het onderwerp omdat de kwestie actueler was dan nooit tevoren. Naast de politieke partijen doen enkele

burgercomités uit het middenveld ook mee aan het politieke debat om het grote publiek rond dit onderwerp te mobiliseren.

Het vierde en laatste hoofdstuk behandelt de periode van 2006 tot 2011. Het thema van de Turkse toetreding kreeg in deze periode vooral aandacht rond de Europese verkiezingen van 7 juni 2009. Van een nieuw sleutelmoment in de toetreding was nochtans geen sprake meer, dit heeft onder meer te maken met de schamele vooruitgang die Turkije boekte in de hervormingen die het land moest maken om zo aan de toetredingscriteria te voldoen. Door deze vertraging en op sommige ogenblikken stilstand van hervormingen is zowel op Europees niveau als op Vlaams niveau in deze periode steeds meer aandacht besteed aan het alternatief van een bevoorrecht partnerschap in plaats van een volledig EU-lidmaatschap voor Turkije.

In de slotbeschouwing worden de belangrijkste conclusies op de probleemstelling geschetst en wordt in vogelvlucht duidelijk hoe het Vlaamse politiek landschap de laatste twee decennia geëvolueerd is omtrent het gevoelige onderwerp over de Turkse toetreding tot de EU. Om tenslotte kort bij de actualiteit stil te staan en een blik op de nabije toekomst te werpen.

1. Een geopolitiek & methodologisch kader

1.1. Methodologie en onderzoeksvragen

Er is al veelvuldig onderzoek gebeurd op het vlak van de internationale politiek naar de Europese toetredingskwestie van Turkije omdat dit een uiterst delicate kwestie is die al meerdere decennia aansleept en er vandaag de dag nog steeds geen einddatum voor mogelijke toetreding vastligt. In tegenstelling tot een breder kader van internationale betrekkingen, waar we kort in het tweede deel van dit hoofdstuk bij blijven stilstaan, is er voor dit onderzoek een zo beperkt mogelijke geografische afbakening gekozen, die enkel het Vlaams politieke landschap zal omvatten, om zo een diepgaande evaluatie te maken. Er wordt op zoek gegaan naar de standpunten die Vlaamse politieke partijen de laatste twee decennia, vanaf 1995 tot 2011, hebben ingenomen omtrent de toetreding van Turkije bij de EU en op welke manier de Europese parlementsleden uit het Nederlandstalig kiescollege de Vlaamse stemmer hebben proberen te vertegenwoordigen in het Europees Parlement. Om de evolutie in standpunten hieraan verbonden in kaart te brengen, is het belangrijk om zich te focussen op enkele interessante historische scharniermomenten, zodat er een vergelijking van een aantal opeenvolgende periodes kan worden gemaakt.

Bepaalde partijen worden meer belicht dan andere in dit onderzoek. De oorzaak hiervan heeft niets met een bepaalde politieke voorkeur te maken, maar alles met het feit dat niet elke partij even enthousiast wil of kan meewerken aan dit onderzoek wegens onder andere een te drukke agenda van hun parlementsleden. Deze hiaat zal zo goed mogelijk worden opgevuld door de officiële partijstandpunten aan een nauwkeurig onderzoek te onderwerpen. Ook de recentere periodes zullen uitgebreider kunnen worden gedocumenteerd, zonder de historische waarde van vroegere periodes te miskennen. Het is echter een vaststaand gegeven dat recentere feiten verser in het geheugen zitten en dus voor gedetailleerdere en correctere verslagen zorgen. De parlementaire documenten in het Europese parlement zijn slechts vanaf de vijfde zittingsperiode (1999-2004) gedigitaliseerd. Bovendien vond de grote internetrevolutie en het gebruik van sociale media die beide een massa van informatie de wereld instuurde pas in het laatste decennium plaats.

Een antwoord op onze probleemstelling zoeken we aan de hand van een kwalitatief empirisch onderzoek. Op een exploratieve manier wordt er getracht waardevolle en kritische informatie te verzamelen. Deze gegevens moeten bijdragen tot het ontwikkelen van een hypothese die inzicht zal verschaffen in de eventueel veranderende houding van het Vlaamse politiek landschap omtrent de toetreding van Turkije bij de EU in de periode van 1995 tot vandaag de dag. Concreet wil dit zeggen dat zowel huidige Europese parlementsleden als deze uit vorige zittingsperiodes van het Nederlandstalig kiescollege aan de hand van interviews, mails en telefoongesprekken zullen worden

ondervraagd. Hiernaast komen ook personen aan het woord die deel hebben genomen aan bepaalde actiecomités. Tenslotte wordt deze informatie uit interviews en andere vormen van persoonlijke mededelingen aangevuld met conclusies die bekomen zijn uit nauwkeurig onderzoek van onder andere ingediende documenten uit het Belgisch, Vlaamse en Europese Parlement om op die manier een zo volledig en kritisch mogelijk beeld te krijgen.

Hier volgen enkele onderzoeksvragen die hebben geholpen bij het afnemen van de interviews en het formuleren van een antwoord op de probleemstelling: wat zijn de officiële partijstandpunten omtrent de toetreding van Turkije bij de EU? Liep uw persoonlijke opinie altijd gelijk met de partijstandpunten? Zijn deze standpunten door de jaren heen veranderd en welke evolutie is er waarneembaar? Wat kan u zich herinneren van de stemming in het Europees Parlement omtrent de douane-unie tussen Turkije en de EU die in 1996 in werking trad? Zijn er belangrijke breuklijnen op te merken naast 2004, het jaar dat de toetredingsonderhandelingen met Turkije van start gingen? Zijn er actiecomités aan dit onderwerp verbonden en wanneer waren zij actief? Wat was een belangrijk scharniermoment in de toetredingsonderhandelingen van 2006 tot 2011? Hoe staat uw partij tegenover een referendum? Hoe ziet de toekomst eruit?

1.2. De Koude Oorlog als katalysator voor de Turkse toetredingskwestie

Alvorens we stilstaan bij de houding van het Vlaams politiek landschap over de toetreding van Turkije bij de EU, is het belangrijk te begrijpen waarom er in de eerste plaats sprake kan zijn van de Turkse toetredingsproblematiek. Deze brengt immers al twee decennia lang, op bepaalde momenten, een zeer vurige en uiteenlopende discussie te weeg. Het belang van Europa voor Turkije is alvast geen recent fenomeen. Zelfs voor de vorming van de Republiek in 1923, implementeerde de negentiende-eeuwse Ottomaanse bureaucratie hervormingen in de periode van de Tanzimat om excessen van de Sultan's keizerlijke staat te controleren. Deze ideeën werden ontleend aan Europese politieke en economische filosofieën. De late Ottomaanse staat centraliseerde zijn macht over en tegen de feodale notabelen en promoveerde een meer seculier publiek leven door culturele opvattingen van West-Europa over te nemen. De reformistische agenda werd versterkt en uitgebreid door de periode van de Jonge Turken en later in de nieuwe republiek. De visie van Mustafa Kemal Atatürk omtrent de republiek was gebaseerd op de beginselen van hervorming, secularisme en modernisme. Deze elementen had hij terug gevonden in de Europese politieke projecten en zag ze als garanties voor het voortbestaan van de republiek door het overwinnen van zowel binnenlandse als buitenlandse uitdagingen. De Turkse republiek deelde ook met Europa het grotere project van de modernisering om zich uiteindelijk te ontpoppen tot een 'liberale democratie', Turkije spiegelde zich zodoende in vele aspecten aan de ervaringen van andere Europese staten in de twintigste eeuw (Dahlman, 2004).

Ook omgekeerd is het belang van Turkije in het Westen geen nieuw verschijnsel, in feite kan er zelfs worden gesteld dat Turkije, in navolging van de erfenis van het Ottomaanse Rijk, altijd een factor is geweest in het Europese politieke systeem. De belangrijkste oriëntatie van het land is voortdurend in de richting van Europa en het Westen geweest. Heel het debat over de mogelijke toetreding van Turkije bij de EU past binnen het ruimere geopolitiek kader van internationale betrekkingen tussen de Verenigde Staten (V.S.) en de Sovjet-Unie. Hierin speelde de Koude Oorlog, de bipolaire strijd tussen deze grootmachten, een hoofdrol. Het startschot werd gegeven in 1952, toen Turkije besloot om lid te worden van de Noord-Atlantische Verdragsorganisatie (NAVO). Op die manier kon het zijn eigen veiligheid in relatie met de Sovjet-Unie, met wie Turkije een lange gemeenschappelijke grens deelde, verzekeren. Er was namelijk sprake van een lange historische rivaliteit tussen Turkije en Rusland die zijn wortels had in wederzijdse dreiging op de Krim, Balkan, Centraal-Azië en de Kaukasus. Een voorbeeld hiervan is de Krimoorlog (1853-1856), die slechts een onderdeel vormde van de talrijke Russisch-Turkse Oorlogen die doorheen de eeuwen hebben plaatsgevonden. Meer dan een halve eeuw later, in 1914, botste de invloedssferen wederom en verklaarde Rusland de oorlog aan Turkije, toen nog het Ottomaanse Rijk. De Russen waren er op uit om politieke invloed op de Balkan en rond de zeeroutes naar de Zwarte Zee uit te breiden. Dat mislukte dankzij de charismatische Turkse leider Kemal Atatürk. Tijdens de Koude Oorlog creëerde Turkije een speciale band met Amerika door onder meer de V.S. toelating te geven voor raketbasissen op hun grondgebied. Door dit belangrijk NAVO-bondgenootschap zorgde Turkije al ten tijde van de Koude Oorlog dat het als een mogelijke partner voor Europa, toen nog geen Europese Unie, werd gezien (Nisanci, 2005) (Schmitt, 1919).

De V.S. heeft nog steeds kernwapens op Turkse bodem zoals is gebleken uit de gelekte diplomatieke briefwisseling via WikiLeaks in 2010 (Phillips, 2010). Het krachtige lobbywerk van Amerika mag daarom niet worden onderschat. De steun van Washington aan Ankara omtrent het Turkse lidmaatschap in de EU werd een agendapunt van de V.S.-Turkse bilaterale relaties in de jaren 1980. Hoewel het vooral het decennium erna was dat Amerikaanse ambtenaren zich begonnen te engageren in intensieve lobbyinspanningen om de Turkse EU-aspiraties te promoten bij de bondgenoten in Europa. Specifiek was de VS betrokken bij drie sleutelmomenten in de jaren 1990 en in het begin van de jaren 2000, waar ze telkens een kritieke rol speelden. De eerste interventie was in 1995, toen het verdrag voor de douane-unie tussen Europa en Turkije moest worden getekend. Aanvankelijk was het Europees Parlement geen voorstander van deze unie en werd er verwacht dat dit tegen zou worden gestemd, uiteindelijk is dit toch aanvaard. Belangrijk om te weten is dat Amerikaanse ambtenaren voor de stemming in Brussel actief lobbywerk hebben verricht in het Europees Parlement om toch steun te geven aan de nieuwe overeenkomst tussen de EU en Turkije. Een tweede belangrijk moment was in 1999 toen Turkije in Helsinki formeel werd herkend als kandidaat-lidstaat. Washington had namelijk de beslissing van de EU in Luxemburg twee jaar voordien sterk afgekeurd, die Turkije van de lijst met

formele kandidaten voor eventueel lidstaatschap had uitgesloten. In 1999 oefende de Clinton-administratie aanzienlijk wat druk uit om een kentering in de beslissing teweeg te brengen. Het laatste belangrijke sleutelmoment was in 2002, met de Europese Top van Kopenhagen, toen de V.S. opnieuw een grote campagne organiseerde om de toetredingsvooruitzichten van Turkije te bespoedigen. Washington's lobbycampagne in 2002 bereikte echter niet het verwachte doel in tegenstelling tot in 1995 en 1999 (Sayari, 2003).

Voor de NAVO, de V.S. en de EU behoort het tijdperk van de Koude Oorlog duidelijk nog niet tot een ver verleden. Alhoewel de Sovjet-Unie ruim twintig jaar geleden ineens stortte en het einde van de Koude Oorlog werd uitgeroepen, blijft het gedachtegoed de Westerse diplomatie overheersen (Bavière, 2006). Naast de erfenis van de Koude Oorlog was nog een ander aspect belangrijk voor het hevige lobbywerk van de V.S., ze bekeken namelijk de toetreding van Turkije tot de EU als een cruciaal gegeven voor de stevige verankering van Turkije in het Westen om op deze manier de Huntingtoniaanse notie van de 'Clash of Civilization' te bezweren. De beleidsmakers uit de V.S. waren bezorgd dat als Turkije uitgesloten zou worden van de EU, het zou kunnen afwijken van zijn traditionele pro-Westerse oriëntatie en op zoek gaan naar nieuwe, ongewenste, regionale allianties. Vanuit de Amerikaanse perspectieven zou een overwegend moslimland in de EU voor een brug kunnen zorgen tussen het Westen en de Islamitische wereld (Sayari, 2003).

Het belang van de Amerikaanse invloed in de aanvaarding van Turkije als kandidaat-lidstaat voor de EU was natuurlijk niet buiten het bewustzijn van Vlaamse politici die destijds in het Europees Parlement actief waren. Sommige, zoals Nelly Maes, durfden zichzelf de vraag te stellen of het ooit wel zo'n vaart had gelopen, moest Turkije niet zo'n belangrijke rol in de NAVO hebben gespeeld en genoten hebben van het intensieve Amerikaanse lobbywerk:

Ten gronde denk ik dat men twijfelde aan het realistische van de vraag van Turkije, maar er was natuurlijk het bewustzijn dat de NAVO Turkije een belangrijke bondgenoot vond ten tijde van de Koude Oorlog, en dat heeft zeker meegespeeld om Turkije als een mogelijke partner voor de Unie te zien. Ik denk dat het anders nooit zo'n vaart zou gelopen hebben... Ik denk dat Turkije anders nooit kandidaat-lidstaat was geworden, de Amerikanen hebben dit fel gesteund. Het belang van Turkije als hoeksteen van de NAVO gaat terug tot de tijd van Kennedy (Maes, persoonlijke mededeling, 5 juli 2011).

2. Het Vlaams Politiek landschap van de meet af verdeeld (1995-2003)

2.1. Een douane-unie tussen de EU en Turkije (1995)

Er woedt al een lange tijd een felle discussie over het al dan niet toetreden van Turkije tot de EU. Een eerste debat dat in het Europese Parlement hieromtrent losbarstte in 1995, handelde over de ratificering van het akkoord voor een douane-unie tussen de EU en Turkije. Op 13 december 1995 besliste het Europees Parlement met een ruime meerderheid een gunstig advies te verlenen voor de inwerkingtreding van de douane-unie tussen Turkije en de EU. (Belgische Kamer van Volksvertegenwoordigers en Senaat, 1997).

Op 1 januari 1996 was het zover en trad de douane-unie tussen de EU en Turkije in werking. Tevoren had de EU de douanerechten en de kwantitatieve beperkingen in de industriële sector al grotendeels afgeschaft. Turkije heeft het merendeel van zijn douanerechten moeten afschaffen en moest voortaan de belangrijkste aspecten van het handelsbeleid van de Unie toepassen, zoals een gemeenschappelijk douanetarief, en dezelfde mededingingsregels. Het vrije verkeer van werknemers valt hier echter buiten en voor de landbouw gelden nog bepaalde reserves. Turkije werd uitgesloten uit het landbouwbeleid want daarvoor was volledig lidmaatschap nodig van de Europese Economische Gemeenschap (EEG) (Het Europees Parlement, 2001).

Deze douane-unie heeft betrekking op de handel in industriële producten tussen Turkije en de EU en zorgt ervoor dat Turkije zich moet richten naar bepaalde delen van het EU-beleid, zoals technische voorschriften voor producten, mededinging en intellectuele eigendomsrechten. De douane-unie heeft gezorgd voor een aanzienlijke toename van de handel tussen Turkije en de EU-landen. Meer dan de helft van de Turkse handel wordt tegenwoordig met de EU gevoerd. De handelsbalans tussen Turkije en de EU is bijna in evenwicht. Het aandeel van de uitvoer naar de EU is licht gestegen en het aandeel van de invoer uit de EU is daarentegen gedaald, vooral door de stijgende prijs van de energie, die Turkije bijna exclusief uit niet-EU-landen betreft. De industriële producten die Turkije het meeste uit de EU invoert, zijn machines, automobielp producten, chemicaliën, ijzer en staal. De meest uit de EU ingevoerde producten zijn graan, textiel, machines en vervoersmaterieel (Europese Commissie, 2011). Kort samengevat is deze douane-unie met Turkije een vorm van diepe economische integratie in de EU. Deze stevige verankering van de Turkse staat in Europa zorgde ervoor dat de deur op een kier stond voor een mogelijke toetreding van Turkije tot de EU (Rumford, 2000).

2.1.1. Standpunten en stemming van de Vlaamse Europarlementariërs

Het Vlaams politiek landschap was van de meet af verdeeld over de kwestie Turkije, er is namelijk altijd een zekere dubbelzinnigheid geweest ten opzichte van Turkije. Enerzijds vond men het prima dat er invloed kon worden uitgeoefend op de binnenlandse situatie omdat er heel wat schendingen plaatsvonden in de Turkse maatschappij, onder meer op het vlak van mensenrechten en minderheden. Anderzijds zorgde ditzelfde argument voor een afkerende houding ten opzichte van betrekkingen met Turkije.

Een voorbeeld hiervan is de Volksunie (VU). Jaak Vandemeulebroucke, op Europees vlak vertegenwoordiger van de VU in de fractie van de Europese Radicale Alliantie (ARE), riep de situatie van de Koerden in. De VU was namelijk al vanaf de jaren 1970 bekommerd om de autonomie-eisen van de Koerden. Toen Turkije vragende partij was voor een toetreding, schiep het een mogelijkheid om zo drukking uit te oefenen op Turkije ten voordele van de Koerden. Toch stonde de VU ook van in het begin kritisch over een toenadering van Turkije (Maes, persoonlijke mededeling, 5 juli 2011).

Er waren ook duidelijke voorstanders van een douane-unie tussen de EU en Turkije die zowel binnen hun partij als binnen hun Europese fractie het hierover eens waren. Onder andere Wilfried Martens die destijds in het Europees Parlement zetelde voor de Christelijke Volkspartij (CVP). Hij meende dat het om een beslissende stap ging die Turkije zette op weg naar Europa. Deze moest voor hem wel gepaard gaan met de aantoonbare bereidheid om de fundamentele normen van democratie en rechtstaat toe te passen. Martens was voor het intensiveren van de samenwerking met Turkije, maar dan moest het land wel bereid zijn toe te treden tot de waardengemeenschap van de EU. Al jaren geleden had de EU zich verplicht tot deze douane-unie en belofte maakte schuld. Daar kwam bij dat Turkije grensde aan complexe en instabiele landen als Syrië, Irak en voormalige Sovjet-republieken. Meer aansluiting bij de EU was hierdoor voor Martens van essentieel belang. Hij stelde vast dat via een douane-unie er een intensieve dialoog kon worden gevoerd en dat was beter dan de deur dicht te slaan. Deze bovenstaande argumenten zorgden samen met de belangrijke veranderingen die Turkije in zijn grondwet en het strafrecht had aangebracht dat de fractie van de Europese Volkspartij (EVP) bijna onverdeeld instemde. Ook de ander Europese Parlementleden uit de CVP-partij: Marianne Thyssens, Leo Tindemans en Raf Chanterie gaven dus hun ja-stem voor de inwerkingtreding van de douane-unie tussen de EU en Turkije (Carnero, 1995; Het Europees Parlement, 1995a).

Evenzeer de Europese parlementsleden van de Vlaamse Liberalen en Democraten (VLD), Annemie Neyts, Mimi Kesteleyn en Willy De Clerq, stemden toen als leden van de fractie van de Europese Liberale Democraten (ELD) voor de inwerkingtreding van de douane-unie tussen de EU en Turkije. De Clerq was er namelijk van overtuigd dat goedkeuring van de douane-overeenkomst de beste manier was om Turkije te helpen op de moeilijke weg naar democratie, eerbied van meningsuiting, respect voor mensenrechten en minderheden. Hij wou Turkije niet afschrijven, maar wel helpen verder te integreren in de internationale democratische gemeenschap en in de westerse waardeschaal (Carnero, 1995; Het Europees Parlement, 1995b).

De discussie werd niet enkel tussen de verschillende partijen en fracties gevoerd, maar ook binnen de partijen en fracties zelf was er sprake van verdeeldheid. Zowel binnen de fractie van de Eurosocialisten (PES) als in de Socialistische Partij (SP) zelf waren de meningen verdeeld. Ook de speciaal opgerichte SP-werkgroep kwam niet tot een unaniem standpunt en legde het probleem voor aan het Partijbureau. Iedereen was het erover eens dat Turkije een belangrijk land was en dat het kon functioneren als een anker voor stabiliteit in de regio. Maar de SP was ook zeer begaan met de democratisering en het respect voor de mensenrechten in Turkije. Het Internationaal Secretariaat stelde uiteindelijk voor om te kiezen voor het 'ja, maar'-standpunt omdat Turkije een belangrijk strategisch land was en als enige seculiere parlementaire democratie binnen de moslimwereld een voorbeeldfunctie had. Zo'n 'ja, maar'-standpunt hield concreet in dat de douane-unie Turkije aan Europa zal verankeren en de democratisering in Turkije kon consolideren. Maar dat er toch zekere garanties ingebouwd moesten worden en mogelijkheden om de democratisering en het respect voor de mensenrechten te evalueren. Zo nodig moest de EU kunnen optreden door onder meer de financiële hulp te bevriezen, de samenwerking terug te draaien en de programma's stop te zetten. Het Internationaal Secretariaat zag een neen-stem als drijvende kracht voor Turkse anti-Europese krachten. Het 'ja, maar'-standpunt moest worden gecombineerd met krachtige signalen van de SP voor verder democratisering, respect voor de mensenrechten en een politieke oplossing voor de Koerdisch kwestie (Van Der Maelen, 1995).

Anne Van Lancker, destijds Europees Parlements lid voor de SP, getuigde hier nog herinneringen over te hebben. De hectische discussies over de douane-unie van meer dan vijftien jaar geleden, zitten namelijk nog fris in haar geheugen. Van Lancker wou toen namelijk tegen de douane-unie stemmen, vanwege de Koerdisch kwestie en de voortdurende mensenrechtenschendingen, maar werd in het partijbureau teruggefloten door onder meer een hevig pleidooi voor de douane-unie door Marc Galle. Het partijbureau heeft haar dan gedwongen om een 'Ja, maar' te stemmen (Van Lancker, persoonlijke mededeling, 12 juli 2011):

Ik was overtuigd tegen de douane-unie, maar er was een speciale werkgroep Turkije in de partij tot stand gekomen en daar ben ik dus door de leden van de werkgroep in de minderheid gesteld, dat was onderleiding van Dirk Van der Maelen die toen internationaal secretaris was. De argumentatie was vooral dat Turkije strategisch belangrijk was. Men is er ook vanuit gegaan dat een 'ja, maar'-stem ten opzichte van de douane-unie sterker was dan een 'neen, maar'-stem. Het partijbureau heeft mij gewoon een mandaat gegeven om 'ja, maar' te stemmen, er is zelfs nooit sprake geweest van onthouding. Voor mij was dat bijzonder pijnlijk (Van Lancker, persoonlijke mededeling, 20 juli 2011).

Het Vlaams Blok dat door de niet-ingeschrevene² Karel Dillen en Frank Vanhecke vertegenwoordigd werd in het Europese Parlement, heeft een duidelijke 'neen-stem' uitgebracht tegen de douane-unie. Ze wouden ieder vooruitzicht op een toekomstige toetreding van Turkije tot de EU afwijzen. Voor hen kon een niet-Europees land nooit bij de EU horen. Dillen wees erop dat een goedkeuring van de douane-unie een slag in het gezicht van de Grieks-Cyprioten en van alle Grieken zou zijn en de EU weer eens haar gezicht zou verliezen (Carnero, 1995; Het Europees Parlement, 1995b).

Tenslotte is het Europees Parlement heel voorzichtig geweest met uitspraken te doen en heeft de meerderheid niet tegengestemd voor de douane-unie. Een belangrijke reden, was natuurlijk het economisch profijt dat zo'n douane-unie met zich zou meebrengen. Er was in ons land, net zoals in andere Europese landen, de druk om de Turkse markt te veroveren. Turkije was een belangrijk land met een groot afzetgebied, hier voet aan wal krijgen, leek voor vele aantrekkelijker en door te wegen op de binnenlandse chaos van het land (Maes, N., persoonlijke mededeling, 5 juli 2011). Doordat de meerderheid van de stemmen voor waren, werd het verslag-Carnero Gonzalez aangenomen waarmee instemming met de douane-unie werd verleend:

By 343 votes to 149 and 36 abstentions, Parliament adopted the report by Mr CARNERO GONZALEZ (GUE, E), thus giving assent to the Customs Union agreement between the European Union and Turkey (Het Europees Parlement, 1995a).

---

² Het Vlaams Blok was fractieloos in het Europese Parlement.

2.2. Het officiële kandidaat-lidstaatschap van Turkije (1998-2002)

In 1959 zocht Turkije voor de eerste keer echte toenadering tot de EU, toen nog de Europese Economische Gemeenschap (EEG). Als antwoord op deze toenadering sloot de EEG een associatieverdrag af met Turkije op 12 september 1963, ook wel het ‘Ankara-verdrag’ genoemd. Het streefde naar een evenwicht in de handelsrelaties dat op termijn moest uitmonden in een douane-unie. In de periode 1975-1980 bevond Turkije zich in een klimaat van politieke instabiliteit en terreur. Deze periode eindigde met een staatsgreep door generaal Kenan Evren in september 1980. Mensenrechtenschendingen kenmerken het regime van de militaire junta en slechts drie politieke partijen werden toegelaten. De Europese Gemeenschap (EG) reageerde op deze staatsgreep door het associatieverdrag van 1963 op te schorten tot in 1988. Op 14 april 1987 vraagt de regering in Ankara voor de eerste keer officieel om toe te mogen treden tot de EG. De Europese Commissie gaf echter een negatief advies doordat het stuitte op een resolute neen vanwege een Grieks veto. Daarenboven zorgde het einde van de Koude Oorlog er op dat moment voor dat de aandacht van de Unie vooral ging naar de Duitse eenmaking en de nieuwe ontstane democratieën in Oost-Europa en niet naar de behandeling van het Turkse dossier. Op de Europese Top van Luxemburg, in december 1997, weigerden de Europese staatshoofden en regeringsleiders Turkije het statuut van kandidaat-lidstaat te geven. Uiteindelijk zetten de staats- en regeringsleiders in december 1999, op de Europese Top in Helsinki, het licht op groen om gesprekken met Ankara aan te knopen. Turkije werd, na vijftig jaar in de wachtkamer te zitten, officieel kandidaat-lidstaat van de EU (Arikan, 2006; Claeys & Dillen, 2004; Staes 2009). De Europese Raad concludeerde op de Top van Helsinki het volgende:

Turkey is a candidate state destined to join the Union on the basis of the same criteria as applied to the other candidate states. Building on the existing European Strategy, Turkey, like other candidate states, will benefit from a pre-accession strategy to stimulate and support reforms (Commission of the European Communities, 2004).

2.2.1. Standpunten van de Vlaamse partijen omtrent kandidaat-lidmaatschap

Op dit moment nam nog geen enkele Europese regering binnen de Europese Raad stelling tegen de Turkse toetreding. Toch waren heel wat lidstaten intern verdeeld over de kwestie. De meeste negatieve stemmen vond je in Frankrijk, Duitsland, Nederland en ook wel Oostenrijk. In België, meer concreet in Vlaanderen, durfde haast geen enkele politieke partij op dat moment negatief tegenover het statuut kandidaat-lidstaat van Turkije staan. De uitzondering op deze regel vormde het Vlaams Blok. Ze klaagden het ondemocratisch karakter van de beslissing aan. Dit omdat de statusverandering van Turkije werd beslist op de Top van Helsinki zonder een voorafgaande raadpleging van de nationale

parlementen en het Europese Parlement. Er was dus geen debat gevoerd over deze, voor het Vlaams Blok, toch wel fundamentele kwestie en dit zorgde dan ook voor heel wat kritiek van de partij op het ondemocratisch karakter van deze beslissing (Claeys & Dillen, Turkije in de Europese Unie: een brug te ver, 2004) (Mostert, 2004).

Op 22 september 2003, dienden Philip Claeys en Koenraad Dillen van het Vlaams Blok daarom een schriftelijke verklaring in over het houden van een referendum over de mogelijke toetreding van Turkije tot de EU. Ze vonden dat dit in overweging moest worden genomen omdat Turkije noch historisch, noch cultureel, noch geografisch een Europees land was, omdat de voorzitter van de Europese Conventie deze evidentie had beklemtoond en omdat verschillende opiniepeilingen hadden aangetoond dat een meerderheid van de Europese burgers tegen de toetreding van Turkije tot de EU gekant was. Andere redenen voor het Vlaams Blok voor dit referendum was de uitslag van het referendum over de 'Euro' in Zweden. Dit bewees volgens hun dat de publieke opinie grondig kon verschillen met de standpunten van media, zakenleven en politiek, en dat een referendum bijgevolg het middel bij uitstek was om de democratische legitimiteit van de EU te versterken. Hierdoor drong het Vlaams Blok aan dat de EU rekening hield met de mening van haar inwoners en verzocht de Europese Raad er bij de nationale regeringen op aan te dringen in de lidstaten een referendum te houden over een mogelijke toetreding van Turkije tot de EU (Claeys & Dillen, 2003).

Het Vlaams Blok kaart niet enkel deze kwestie in het Europees Parlement aan, maar ook in het Vlaams Parlement aan de hand van een interpellatie van Karim Van Overmeire, Vlaams volksvertegenwoordiger van het Vlaams Blok, tot Jaak Gabriels, toen Vlaams minister van Economie, Buitenlands Beleid, Buitenlandse Handel en Huisvesting, over het standpunt van de Vlaamse regering ten aanzien van de eventuele toetreding van Turkije tot de Europese Unie:

Waarom kaart ik dit dossier aan in dit parlement? Met paars-groen verbaas ik me nog maar over weinig, maar nu verbaasde het me toch weer dat het in Kopenhagen net weer de Belgische delegatie was -weliswaar samen met een aantal andere landen -die zich opwierp als de grote voorstander van het Turkse lidmaatschap. Ik vraag me af waar dat in godsnaam goed voor was. Samen met velen in het Vlaams Parlement vind ik dat het Belgisch buitenlands beleid ook het buitenlands beleid van de componenten van de federatie zou moeten zijn. Als belangrijkste component van die federatie, met een meerderheid van de bevolking en het fundament van de Belgische economie in ons landsdeel, moet Vlaanderen en dus het Vlaams Parlement interesse hebben voor wat er gebeurt in de EU en voor wie er al dan niet lid wordt. Daarom vraag ik met klem dat de Vlaamse regering wat meer interesse zou hebben voor die buitenlandse politiek (Commissie voor Buitenlandse en Europese Aangelegenheden, 2003).

De partijen die toch hun twijfels hadden over deze Turkse toetreding bij de EU, zoals onder andere de VU en CVP, wouden niet te radicaal uit de hoek komen om zo misverstanden omtrent racisme te vermijden omdat er in die periode veel te doen was rond de Joods-christelijke cultuur van Europa. In 2001 hield de VU door interne twisten op met bestaan en werd ze opgesplitst in twee partijen: Spirit en de Nieuw-Vlaamse Alliantie (N-VA). Nelly Maes werd Europees Parlements lid voor Spirit en getuigde over deze periode als volgt:

We hebben niet echt tegen de aanvaarding van Turkije als officiële kandidaat-lidstaat geprotesteerd, want toen ging het nogal veel over die christelijke cultuur, we wouden niet bij heel de rechtse meute worden gerekend om geen misverstanden te verwekken rond racisme. Mijn houding is altijd kritisch geweest maar niet negatief, precies om de toestand die toch wel gunstig evolueerde verder gunstig te laten evolueren (Maes, persoonlijke mededeling, 5 juli 2011).

De andere helft van het Vlaamse politiek landschap daarentegen keek eerder positief naar een toetreding van Turkije bij de EU. De SP pleitte al in 1998, een jaar voor het officiële kandidaat-lidmaatschap van Turkije, voor een toetreding tot de EU. In oktober 1998 werd de officiële standpunten van de SP en PES opgenomen in het SEVI³-dossier *Turkije en de situatie van de Koerden*. De SP wou toekomstgericht denken en ondanks de zware schendingen van de mensenrechten bleven ze aansturen op een constructieve dialoog (SEVI, 1998). Ook Agalev steunde het idee van een Turkse toetreding tot de EU. Zo verklaarde de voormalige Agalev-senator Meryen Kaçar dat de EU moest ingaan op de Turkse eis om lid te worden want een afwijzing zou een catastrofe zijn, ook vanuit wereldperspectief. Kaçar stelde dat als Turkije vanwege zijn moslimachtergrond niet opgenomen werd in de EU, de theorie van de botsende beschavingen in de praktijk werd gebracht (Claeys & Dillen, *Turkije in de Europese Unie: een brug te ver*, 2004). Daarenboven had de groene fractie in het Europees Parlement immers ook sinds 1999 steeds het voorzitterschap gehad van de interparlementaire delegatie Europees Parlement-Turks Parlement. Op parlementair niveau zorgde dat voor een zeer nauwe band met de problematiek in Turkije (Staes, persoonlijke mededeling, 5 juli, 2001).

---

³ Studie-en Documentatiecentrum Emile Vandervelde Instituut vzw.

2.2.2. Guy Verhofstadt versus het Vlaams Blok

Tenslotte is er nog de VLD, deze was op dat moment nog onderling verdeeld en had hierdoor nog geen eenduidig standpunt omtrent de Turkse toetreding geformuleerd. Desalniettemin was Guy Verhofstadt sinds de meet af een hevige voorstander van een Turkse toetreding bij de EU. Wat vooral opviel in de periode tussen 1999 en 2004 is de grimmige sfeer tussen de standpunten van Guy Verhofstadt (VLD) en het Vlaams Blok, vertegenwoordigd door onder andere Philip Claeys en Koenraad Dillen. Met hun standpunten komen ze lijnrecht tegenover elkaar te staan. Op 18 november 2002 hield de toenmalige premier Guy Verhofstadt de toespraak *Montesquieu and the European Union* voor het Europa College te Brugge. Hierin gaf hij aan dat zijn houding alles behalve negatief was tegenover de toetreding van Turkije bij de EU en raadde het publiek aan om zich te behouden van het valse debat dat zich aan het afspelen was. In zijn speech riep hij ook op voor een tolerante EU die de nadruk moest leggen op de criteria van Kopenhagen (1993) en niet op religieuze of geografische kenmerken van de Turkse staat (Verhofstadt, 2002):

I may remind you of the fact that the Union has adopted criteria, the so-called Copenhagen criteria, with a view to determining whether a country is in a position to accede to the Union or not. These criteria determine when negotiations are started with a candidate country. The latter must meet a number of political and economic requirements. These are: respect for democracy and the rule of law, the protection of minorities, freedom of speech, freedom of the press, the fight against corruption by an independent police force and judiciary, the presence of an efficient public administration, the capacity to cope with market pressure.

I remind you of this because today a false debate is taking place about the borders of Europe. False, because it relates in essence only to Turkey. Some dream of a mono-cultural Europe, the Europe of Christian values, as if Europe were not also founded on the Jewish heritage as well as on a strong humanist tradition. The question raised is no longer whether Turkey fulfils the Copenhagen criteria. Instead, one hears the following reflections being made: Is Turkey a genuine European country? Is it not geographically too peripheral? Is it not primitive? Does it have a European vocation? In reality, these questions serve as a camouflage for the thesis that Turkey is a Muslim country and hence does not belong to the European family.

This reasoning is absurd. It runs counter to the achievement of the Enlightenment, that of separation of Church and State, which put an end to age-old religious conflicts. A separation of Church and State that we praise today in our own society to newcomers from Muslim countries as an essential value.

The European Union cannot be less tolerant than the former Turkish Empire in which Greece, Romania, Bulgaria and Serbia could remain Christian for centuries. For five hundred years until the beginning of the previous century, Turkey ruled over an important part of the Balkan. During all this time, it was one of the great European powers. Turkey has its place in the European Union. The question whether Turkey may accede to the Union was answered three years ago in Helsinki.

At what moment negotiations for accession with Ankara will start will depend on when Turkey fulfils the Copenhagen criteria. Thus, as to the fixing of that date, the ball is in Turkey's court. And the outcome of the recent parliamentary elections does not change anything. The Turkish voter has freely decided. The new government in Ankara must be judged on its acts (Verhofstadt, 2002).

Het Vlaams Blok reageerde hier destijds heftig op. Ze vonden, in tegenstelling tot wat Verhofstadt beweerde, dat er helemaal geen vals debat aan de gang was over de grenzen van Europa, om de simpele reden dat er geen debat *as such* was. De uitbreidingspolitiek werd destijds volgens het Vlaams Blok zo goed als uitsluitend gevoerd binnen de tentakels van de Europese Raad en de Europese Commissie. Volgens hen beweerde Verhofstadt daarenboven dat het inroepen van het niet-Europese karakter van Turkije de onuitgesproken stelling camoufleert dat Turkije een islamitisch land is. Voor Verhofstadt was het duidelijk dat ze hun echte argumenten verborgen met andere overwegingen omdat ze hun echte argumenten niet durfden uit te spreken. De reactie van het Vlaams Blok op deze beschuldigen waren echter klaar en duidelijk:

Bij deze kan de opwerping van Verhofdstadt, voor zover nodig, uit de wereld worden verholpen: de islamitische identiteit is wel degelijk een struikelblok voor de toetreding van dat land tot de Europese Unie (Claeys & Dillen, 2004, pp. 30-31).

Hoewel er dus nog geen werkelijke onderhandelingen voor toetreding waren begonnen, bestond er tussen de EU en Turkije sinds maart 2001 wel een partnerschap voor toetreding. In december 2002 beslist de Europese Raad in Kopenhagen dat eind 2004 beslist moet worden of de EU de toetredingsonderhandelingen met Turkije zal aanvatten. Deze periode kan men daarom het beste omschrijven als de stilte voor de storm (Mostert, 2004).

3. Groen licht voor de toetreding van Turkije tot de EU (2004)

3.1. Het rapport van de Europese Commissie over Turkije

Elk land dat tot de EU wenst toe te treden, moet voldoen aan de voorwaarden in artikel 49 van het EU-Verdrag en moet de beginselen van artikel 6, lid 1, van dat Verdrag in acht nemen. In dit verband heeft de Europese Raad van Kopenhagen in 1993 bepaalde criteria ontwikkeld. Ten eerst is er een politiek criterium: het land moet stabiele instellingen hebben die de democratie, de rechtsstaat, de mensenrechten en het respect voor en de bescherming van minderheden garanderen. Vervolgens een economisch criterium: het land moet een functionerende markteconomie hebben en het hoofd kunnen bieden aan de concurrentiedruk en de marktkrachten binnen de EU. En tenslotte is er het criterium van het *acquis communautaire* waaraan voldaan moet worden: het land moet de verplichtingen die het lidmaatschap met zich meebrengt, aankunnen, en met name de doelstellingen van een politieke, economische en monetaire unie kunnen onderschrijven (De Europese Unie, 2011; Vos, 2008, pp. 83-84).

Een belangrijk keerpunt voor Turkije's EU-vooruitzichten werd bereikt op de Top van Helsinki in december 1999 door het verlenen van het officiële kandidaat-lidstaat status aan het land. In de periode hierna, tussen 1999 en 2004, heeft Turkije grote stappen gezet om aan de criteria van Kopenhagen te voldoen, in het bijzonder met betrekking tot stabiele instellingen, de rechtsstaat, het respect voor de mensenrechten en de bescherming van minderheden. Een belangrijke stap in dit proces was de ondertekening van het protocol betreffende de *de facto* afschaffing van de doodstraf:

The death penalty was abolished in all circumstances according to Protocol No 13 to the European Convention on Human Rights, which Turkey signed in January 2004. Remaining references to the death penalty in existing legislation were removed (Commission of the European Communities, 2004).

De Europese Commissie stelde in haar rapport op 6 oktober 2004 dat Turkije in voldoende mate aan de criteria van Kopenhagen voldeed, en gaf de Europese Raad het advies om de toetredingsonderhandelingen te openen na de Europese Top van Den Haag op 16 en 17 december. Turkije kwam op dat moment voor ongeveer 80% tegemoet aan de politieke criteria die de EU stelt aan toekomstige lidstaten. Dit betekende natuurlijk ook dat Turkije voor 20% niet voldeed aan deze criteria en er meer inspanningen moesten worden gedaan. (EurActiv, 2005).

3.1.1. Standpunten van de Vlaamse partijen omtrent de Turkse toetreding

Nog nooit is er over een uitbreiding van de Unie zoveel te doen geweest dan in 2004. Het Europees debat betreffende de toetreding beheerste de internationale pagina's van de kranten en zelfs op de nationale partijbureaus stond het punt bovenaan de agenda. De aandacht voor en de intensiteit van het debat duidde op de belangrijkheid en de noodzakelijkheid ervan. Voor de N-VA was dit debat meer dan welkom. De partij stelde zich de volgende fundamentele vraag: gaan we voor een Europese Unie of voor een Europese economische ruimte? Frieda Brepoels, Europees parlementslid voor de N-VA, reageerde meteen negatief op het rapport van de Europese Commissie dat het licht op groen had gezet voor het starten van de onderhandelingen en maakte zo het partijstandpunt duidelijk. De N-VA wou een Europa dat meer was dan louter een economisch samenwerkingsverband, en pleitte om deze reden voor een verdieping in plaats van een verbreding van de EU. Met daar nog de penibele situatie van de Koerdische kwestie bovenop leek een bijzonder economisch partnerschap tussen de Unie en Turkije eerder een ideale oplossing:

Ons Europa is een open Europa, gestoeld op de eigen Europese publieke cultuur, die voortvloeit uit onze gemeenschappelijke waarden en normen. Die eenheid in verscheidenheid is Europa's belangrijkste kenmerk en tegelijk grootste troef. Een volwaardig en op gemeenschappelijke kenmerken gestoeld en diepgaand politiek project is het Europa waar Vlaanderen als lidstaat in kan en moet participeren. De consequentie van een dergelijk project is dat er grenzen aan zijn. Europa kan en hoeft niet de hele wereld te omvatten (Nieuw-Vlaamse Alliantie, 2004).

Ook Spirit, die net als de N-VA afstamde van de oude VU, legde de nadruk op de ongunstige toestand van de Koerden in de Turkse maatschappij. Voor Spirit kwam de toetreding van Turkije te vroeg omdat de sleutel voor hen in het vervullen van de criteria van Kopenhagen lag. Deze criteria waren in 2004 nog niet vervuld. Daarom kon er volgens Spirit niet gesproken worden over echte democratie en respect voor minderheden aangezien vele Koerdische organisaties verboden waren en de Koerdische taal niet werd geduld. Spirit benadrukte dat zeker niet het feit dat Turkije een moslimstaat was de hoofdreden vormde waarom er geen toetredingsgesprekken konden starten:

Zeker niet, want er zijn zoveel Turkse migranten bij ons, dat de Islam ook bij ons een deel is geworden van de cultuur, dat hebben we nooit ingeroepen, noch bij de Volksunie noch bij Spirit (Maes, persoonlijke mededeling, 5 juli 2011).

Nelly Maes trok als voorzitter van de partij en ondervoorzitter van de fractie EVA een duidelijke conclusie (Maes, 2004):

De EU kan Turkije geen datum aanreiken in december; Turkije moet zelf zeggen tegen wanneer ze de kritiek van het Europees Parlement in verband met de niet toepassing van de criteria van Kopenhagen zal weerleggen. Dat is fundamenteel om onderhandelingen aan te vatten. Het is onverantwoord dat de EU dit spel meespeelt door Kongra Gel, een democratisch en vreedzame Koerdische organisatie waar Sakharovprijs winnaar Leyla Zana lid van is, op de lijst van terroristische organisaties te plaatsen (Maes, 2004).

Naarmate de toetreding van Turkije meer werkelijk werd ging Nelly Maes zich steeds meer interesseren en kwam tot de conclusie dat de Turkse toetreding een versterking zou betekenen van de conservatieve elementen in de EU. Dit vertelde ze in een persoonlijk openhartig gesprek en vulde de hierboven al vermelde argumenten aan waarom Turkije beter niet zou toetreden tot de EU:

Ik wens een verdieping van de EU, maar dan stel ik de vraag of dat wel mogelijk is, wanneer men zulke grote landen als Turkije, die eigenlijk heel chauvinistisch zijn en erg gesteld zijn op hun eigen autonomie, of die wel passen in een politieke Unie? Ten tweede stel ik mij ook de vraag, is Europa wel gebaat met buitengrenzen zoals Iran en Irak? Intussen zijn er wel al een aantal hervormingen geweest in Turkije, maar wanneer je het land als een brug tussen Oost en West bekijkt, zou je zeggen dat het belang van Europa en Turkije vooral economisch is, maar of dat politiek zo'n goed zaak is, betwijfel ik (Maes, persoonlijke mededeling, 5 juli 2011).

Een paar maanden voor de beslissing van de Europese Raad viel omtrent het opstarten van de toetredingsonderhandelingen met Turkije waren de partijen CD&V en VLD nog steeds intern verdeeld over een eventuele toetreding van Turkije tot de EU. Uiteindelijk hakten de liberalen de knoop door na een interne discussie, en profileerden zich als voorstanders van een Turkse toetreding tot de EU. Een verrassing is dat niet meteen, want eerder werd al duidelijk dat Verhofstadt (VLD) een aanhanger van het idee was. Toch werd er uitgebreid een discussie gevoerd in de werkgroep Europa want niet iedereen was hier even enthousiast over. De destijds nieuwe voorzitter van de Kamercommissie Buitenlandse Zaken, Karel Pinxten, noemde het VLD-standpunt een genuanceerde 'ja': *We vragen Turkije om verdere inspanningen te leveren om hun democratie uit te bouwen (De Standaard, 2004).*

Ook CD&V worstelde met de mogelijke toetreding van Turkije. Niemand binnen de partij vormde zich aanvankelijk een echte mening over dit onderwerp en daarom hadden ze besloten, om in samenspraak met de Europese experts van de partij, een eensgezind standpunt te formuleren. Maar niemand stond echt te springen voor een groot debat. Na het evaluatierapport van de Commissie boog het politiek bestuur van CD&V zich in november over de kandidatuur van Turkije voor de EU (De Standaard, 2004). Uit een persbericht dat Jo Van Deurzen, voorzitter van de CD&V, en Marianne Thyssen, Europees Parlements lid, in november 2004 de wereld instuurden was nog steeds geen echt duidelijk standpunt af te leiden. Het leek er op dat CD&V het moeilijk had om een standpunt in te nemen waarover iedereen het unaniem eens was maar toch vooral afwijzend tegenover een toetreding van Turkije bij de EU stond:

CD&V stelt met tevredenheid vast dat Turkije opvallende inspanningen gedaan heeft en nog steeds doet om te evolueren in de richting van de maatschappelijke en politieke waarden die eigen zijn aan de Europese Unie. CD&V is evenwel van oordeel dat de Europese Raad op dit ogenblik nog geen datum kan vaststellen voor het opstarten van onderhandelingen met Turkije. Een datum kan voor ons pas wanneer Turkije op overtuigende wijze voldaan heeft aan de politieke criteria. Uit het verslag van de Europese Commissie blijkt dat deze voorwaarde nog onvoldoende is vervuld (Van Deurzen & Thyssen, 2004).

De SP.a en Groen! hadden het duidelijk minder moeilijk om een eensgezind standpunt omtrent de Turkse toetredingskwesie in te nemen. De SP.a fractieleider, Dirk Van Der Maelen, benadrukte dat de partij enthousiast voorstander was van een Turkse toetreding tot de EU. Van een interne verdeeldheid bij de SP.a was na 1998 geen sprake meer en ook Anne Van Lancker evolueerde ondertussen van een fervente tegenstander van het afsluiten van de douane-unie, naar iemand die hartstochtelijk de voordelen was gaan verdedigen van de effecten die Europa kon hebben op een land als Turkije (Van Lancker, persoonlijke mededeling, 20 juli 2011):

Jaren daarna heb ik ook ingezien, dat het feit dat het partijbureau mij destijds verplicht heeft om 'ja-maar' te stemmen, dat dat eigenlijk al bij al nog niet zo'n slechte houding was. Grappig, heel grappig hoe een mens uiteindelijk van gedacht kan veranderen (Van Lancker, persoonlijke mededeling, 20 juli 2011).

Eén van de sterkste argumenten dat SP.a een voorstander van toetredingsonderhandelingen maakte, kwam volgens Van Lancker door de verzoenende invloed die door een mogelijke toetreding van Turkije kon uitgeoefend worden op de Turkse gemeenschappen die zich al binnen de grenzen van de EU bevonden:

Het feit dat hun land ook lid wordt van de EU maakt dat ze volwaardige Europeanen zijn en dat gaat ongelooflijk helpen in de verzoening van verschillende bevolkingsgroepen binnen onze eigen landen (Van Lancker, persoonlijke mededeling, 20 juli 2011).

Europees parlements lid Mia De Vits (SP.a) stond alvast ook positief tegenover het rapport van de Europese Commissie en meende dat het openen van de toetredingsgesprekken met Turkije een goede zaak was voor Turkije zelf, maar ook voor de ganse EU. Omdat de onderhandelingen de mogelijkheid schepten om een sereen en diepgaand debat te voeren over het eventuele lidmaatschap van Turkije bij de EU. Hierbij speelde ook nog mee dat Turkije een voorbeeld was van een democratie met een consequente scheiding tussen kerk en staat. De perspectieven van een mogelijke toetreding zouden volgens de SP.a de ontwikkeling van die democratie en de welvaart alleen maar ten goede komen. Anderzijds maakte De Vits ook enkele kanttekeningen bij het rapport van de Europese Commissie. Ze stelde dat de eventuele toetreding van Turkije tot de EU een moeilijk proces zou worden en dat er lange onderhandelingen op het programma stonden. Daarvoor zag het Europees parlements lid twee grote redenen. Ten eerste, toonde het rapport van de Commissie duidelijk aan dat Turkije nog niet helemaal klaar was voor Europees lidmaatschap. Vooral op gebied van mensenrechten moest er nog heel wat gebeuren in Turkije. Ten tweede, ook Europa was nog niet klaar voor Turkije. De Europese grondwet was nog niet geratificeerd en bovendien was de Europese Commissie nog niet klaar met de berekening van het kostenplaatje van een Turks lidmaatschap (Pauwels, 2004).

Evenzeer Bart Staes, Europees parlements lid voor Groen!, schaarde zich achter de beslissing van de Europese Commissie om de toetredingsonderhandelingen met Turkije op te starten. Voor Groen! is de toetreding van Turkije namelijk de beste waarborg voor de eerbiediging van mensenrechten. Met het besluit om onderhandelingen te beginnen, gekoppeld aan een strak tijdschema voor nog door te voeren hervormingen, leek voor Bart Staes een volledige uitbanning van mensenrechtenschendingen binnen handbereik (Staes, 2004):

Als Turkije en de Unie het menen met hun plannen voor een toetreding, zullen ze er alles aan doen om ook de miniemste schending van de mensenrechten uit te roeien. Nu weigeren, na alle inspanningen die zijn geleverd, kan op termijn dodelijk zijn voor de erkenning van de mensenrechten in het land. Wie wil die verantwoordelijkheid nemen (Staes, 2004)?

Eén partij binnen het Vlaamse politieke landschap, had al geruime lange tijd zijn duidelijk standpunt omtrent een mogelijke toetreding van Turkije bij de EU geformuleerd. Zij hadden in 1995, ook als enige Europees Parlementsleden van het Nederlandstalig kiescollege tegen de douane-unie gestemd. Ook in 1999 toen vele hun negatieve stem niet durfde uit te spreken over het formele lidstaatschap van Turkije, liet het Vlaams Blok zijn standpunt luid en duidelijk horen: Turkije hoorde als islamitische

staat niet bij Europa dat op joods-christelijke waarden was gebouwd. In aanloop naar de beslissende Europese Raad omtrent de start van de toetredingsonderhandelingen in december 2004 dienden Karim Van Overmeire, Frank Van Hecke en Jurgen Ceder bij de Belgische senaat een voorstel van resolutie in over de kandidatuur van Turkije als lid van de EU. De auteurs van de resolutie waren van oordeel dat Turkije niet als lid van de EU kon worden toegelaten. Indien het land onder internationale druk toch aanvaard zou worden, kon dit volgens hun slechts gebeuren na een volksraadpleging in alle landen van de Unie (Van Overmeire, Vanhecke, & Ceder, 2004). Toen de Europese Commissie een positief advies gaf voor de toetredingsonderhandelingen tussen de EU en Turkije te laten starten dreigde voor het Vlaams Blok het ondenkbare werkelijkheid te worden. De tussenkomst van Philip Claeys in de open conferentie van voorzitters omtrent het Turkije-rapport op 6 oktober 2004 bevestigde dit:

Wij genieten hier de twijfelachtige eer om een historisch moment mee te maken. Vandaag, zes oktober 2004, geeft de Commissie formeel de Europese dimensie van de Europese Unie op. Indien de Raad dit rampzalige advies volgt, zullen we het dus moeten meemaken dat de grootste lidstaat van de Europese Unie, niet eens een Europees land zal zijn (Claeys & Dillen, 2004, p. 184).

De enige manier voor het Vlaams Blok om catastrofes, zoals ze het zelf beschrijven, te vermijden, was door de democratie te laten spelen en in de lidstaten een referendum te houden over de toetreding van Turkije. Een goed jaar na een eerste schriftelijk verklaring in het Europese Parlement om een referenda over de mogelijke toetreding van Turkije tot de EU te houden, dienden Philip Claeys en Koenraad Dillen in 2004 opnieuw zo'n schriftelijke verklaring in, dit maal met Frank Vanhecke.

3.1.2. Het actiecomité Neen Tegen Turkije bij de EU

Er is heel wat te doen geweest in aanloop naar de Europese Top in Den Haag waar de Europese Raad zijn beslissing zou nemen over het opstarten van toetredingsonderhandelingen met Turkije. Nochtans zijn de actiecomités die ijveren voor een toetreding van Turkije bij de Unie niet meteen terug te vinden in Vlaanderen. De verklaring hiervoor is volgens Anne Van Lancker dat de Turkse toetreding bij de kiezers op weinig sympathie kon rekenen. Ze stelt dat de SP.a nooit militant is gaan actievoeren voor de toetreding van Turkije bij de EU door het feit dat de partij ook wel aanvoelde dat bij de mensen de toetreding van Turkije helemaal niet populair was:

Met een 'ja, maar' kan je niet buiten komen zonder dat je bakken kritiek kan verwachten van je potentiële kiezers, dat ligt allemaal niet simpel (Van Lancker, persoonlijke mededeling, 20 juli 2011)

Daarom was waarschijnlijk één van de grootste actiecomité destijds 'Neen Tegen Turkije in de EU! (NTT). Zoals de naam doet vermoeden, was dit actiecomité een duidelijke tegenstander van een Turkse toetreding. NTT groepeerde zes Vlaamse en drie Nederlandse extreemrechtse organisaties in een overkoepelend comité. De deelnemende Vlaamse organisaties waren Vlaams Belang Jongeren (VBJ), Jongeren Aktief, Voorpost, Nationalistisch JongStudentenVerbond (NJSV), Vlaamse Jongeren Mechelen (VJM) en Vlaamse Jongeren Dilbeek (VJD). Langs Nederlandse zijden waren dit JongRechts, Nationale beweging en vereniging van Nederlandse nationalist. Net als sommige politici was het comité fel gekant tegen de toetreding van Turkije tot de EU. Dat land paste volgens het comité vanwege zijn islamitische karakter niet binnen het overwegend joods-christelijke Europa. Daarnaast vreesde men na de toetreding van Turkije een toevloed van Turkse immigranten naar de Europese landen. In Vlaanderen lag de leiding van het comité bij de Alain Quataert, lid van het Vlaams Blok afdelingsbestuur in Brugge en arrondissementeel voorzitter van de Vlaams Blok Jongeren. In Vlaanderen organiseerde het comité verschillende strijdmeetings waarop onder meer het woord werd gevoerd door Filip Dewinter, Filip De Man, Koen Dillen, Philip Clays, Frank Creyelman en Luc Vermeulen (Van Hoeven & Spruy, 2004).

De scheidingslijn tussen de actiegroep en de officiële partijpolitiek was duidelijk niet zo groot. Het waren namelijk vaak dezelfde mensen die op een andere manier actief waren. Dit komt door het feit dat een actiecomité zich specifiek richt op één onderwerp dat actueel is. Het is immers niet evident dat de partijpolitiek zich slechts specifiek op één thema zou richten omdat de parlementaire werking bepaalt wat er actueel is. Jonge mensen daarentegen die actief zijn hebben daar geen boodschap aan. Er werden verschillende soorten van acties georganiseerd. Op verscheidene plaatsen in Vlaanderen, onder andere in Brugge, Mechelen en Gent, zijn er vormingsavonden geweest. Een bijkomend voordeel was volgens Alain Quataert dat zo'n actiecomité niet partijgebonden is en het dus makkelijker was om mensen te bereiken die niet zozeer gebonden zijn aan een bepaalde partij of vereniging. Naast deze vormingsavonden werden er ook pamfletacties gehouden, de pers aangeschreven en een betoging in Antwerpen gehouden. Uiteindelijk hield het comité op met bestaan omdat het niet als doel had eeuwig te blijven bestaan, maar het louter de aandacht wou vestigen op het thema van de Turkse toetreding tot de EU. Volgens Alain Quataert is dat dan ook gelukt en hield daardoor ook de nood aan zo'n actiecomité op, al heeft ook de negatieve pers misschien wel voor een vervroegde stopzetting van het comité gezorgd (Quataert, persoonlijke mededeling, 20 mei 2011).

Alain Quataert verklaarde helemaal ontmoedigd te zijn geraakt door al de negatieve commentaren die in de pers zijn verschenen omtrent het extreemrechtse karakter van het actiecomité NTT. Hij betreunde de aandacht die naar enkele aangebrande Nederlanders is gegaan en waar hijzelf nog nooit van had gehoord. Daarnaast merkte Quataert op de 80% tot 90% van de werking in Vlaanderen was geconcentreerd en dat er nauwelijks contact was met de Nederlandse organisaties:

De pers had zich gefocust op een paar Nederlanders, waar ik nog nooit van gehoord had, blijkbaar aangebrande figuren, maar uiteindelijk heb je het doel om te werken rond het thema Turkije in Europa en je wordt in de extreemrechtse hoek geduwd, dat komt dan in de pers. Dat is altijd het gevaar, in een politieke partij kan je de leden selecteren, een actiecomité hou je open voor iedereen die geïnteresseerd is, dan riskeer je altijd verkeerd figuren aan te trekken. Je kan het vergelijken met voetbal, je hebt ook een kleine procent hooligans op een groot aantal normale supporters, maar wie komt er in de belangstelling? Op den duur zeg je ook; waarom steek ik hier nu mijn energie in? (Quataert, persoonlijke mededeling, 20 mei 2011).

De Nederlandse tak van het Comité NTT was nochtans bijzonder omstreden. Dit was niet alleen het gevolg van de deelname van de als zeer extremistisch bekendstaande Nationale Beweging aan het Comité, maar ook door de activiteiten die het Comité in Nederland organiseerde. Op 22 mei 2004 gaf Alfred Vierling een lezing voor de Nederlandse tak van het Comité NTT. Vierling staat bekend om zijn extremistische denkbeelden. Overigens hield Vierling op 6 november 2004 ook een toespraak tijdens de strijdmeeting van de Vlaamse tak van het Comité in het secretariaat van het Vlaams Belang in Hamme. Het Comité NTT werd in Nederland financieel gesteund door 'Holland Hardcore'. Deze groep extreemrechtse gabbers hadden een benefiet-CD opgenomen waarvan de opbrengst ten goede kwam aan het Comité NTT. De CD werd gepromoot op neonazistische websites als 'Stormfront' (Van Hove & Spruy, 2004).

3.2. Plenaire vergadering en stemming van het Europees Parlement

Aan de beslissing van de Europese Raad om de toetredingsonderhandelingen met Turkije op te starten, ging een plenaire vergadering en een geheime stemming van het Europees Parlement vooraf. Dit mondde uit in een resolutie op 15 december 2004 van het Europees Parlement over het periodiek verslag 2004 en de aanbeveling van de Europese Commissie over de vorderingen van Turkije op de weg naar toetreding van 6 oktober 2004. In de resolutie is onder andere terug te vinden dat het Europees Parlement verheugd was over het politieke hervormingsproces in Turkije en de goedgekeurde wets- en grondwetswijzigingen die in werking waren getreden, maar was niettemin van mening dat de Turkse autoriteiten nog meer hervormingen moesten goedkeuren en ten uitvoer leggen,

en de reeds gebeurde hervormingen in de praktijk moesten brengen om volledig aan de politieke criteria te voldoen. Daarbovenop deed het Europees Parlement een beroep op alle betrokken partijen om de vijandelijkheden in het zuidoosten van het land onmiddellijk te staken en verzocht de Turkse regering actiever te werken aan een verzoening met de Koerdische krachten die hadden besloten om de wapens neer te leggen. Tenslotte was het Europese Parlement verheugd over de aanhoudende sterke motivatie en politieke wil die de Turkse regering en de overgrote meerderheid van de door het Turkse volk gekozen vertegenwoordigers aan de dag legden om naar de EU toe te groeien en het uitte tevens zijn tevredenheid over de brede steun onder de bevolking die in de opiniepeilingen tot uiting kwam. De resolutie concludeerde dat het Europees Parlement van oordeel was dat het openen van toetredingsonderhandelingen met Turkije kon worden aanbevolen op voorwaarde dat er daarover overeenstemming bestond en het verzocht de Europese Raad om, gelet op de algemene vooruitgang die in het Commissieverslag werd vastgesteld en rekening houdend met bovenstaande bepalingen in deze resolutie, zonder onnodige vertraging de onderhandelingen met Turkije van start te laten gaan (Het Europees Parlement, 2004).

Annemie Neyts, Europees parlements lid van de VLD en woordvoerder van de ALDE-fractie inzake Buitenlandsbeleid, Veiligheid en Defensie, was destijds verheugd over het feit dat de plenaire vergadering van het Europees Parlement de Commissie Buitenlandse Zaken heeft gevolgd in de positieve aanbeveling tot toetreding van Turkije tot de EU. Ze betreurde echter dat dit in geheime stemming moest gebeuren. Annemie Neyts riep de Europese regeringsleiders dan ook op om het Parlement te volgen in haar standpunt over de toetreding van Turkije tot de EU (VLD, 2004):

Wil de Europese Unie een geloofwaardige partner zijn in de politieke arena dan komt ze haar, in den beginne impliciete, belofte aan Turkije na. De Turkse bevolking en haar politici verwachten van Europa niet meer dan dat ze haar afspraken zou nakomen. De opening van de onderhandelingen met Turkije betekent het begin van een nieuwe reeks veranderingen voor de Turkse samenleving. Het hele acquis communautaire, van zo'n 80.000 bladzijden, zal moeten worden omgezet in nationale wetgeving en worden toegepast op het dagelijks leven. Indien Turkije daarin slaagt verdient het haar plaats binnen de Europese Unie (VLD, 2004).

3.3. De Europese Raad van Brussel

De Europese Raad besloot na de Top in Brussel op 16 en 17 december 2004 de toetredingsbesprekingen met Turkije te laten openen in oktober 2005 onder dezelfde voorwaarden als de Centraal- en Oost-Europese landen. Desondanks, startte de praktische onderhandelingen over de 35 hoofdstukken van het acquis communautaire pas in juni 2006. Maar een aantal struikelblokken bleven op de weg van Ankara's toetreding tot de EU liggen, in het bijzonder betreffende de handelsrelaties met Cyprus, de vrijheid van meningsuiting en de rechten van de Koerdische minderheid. In de besluiten van de Europese Raad werd onderstreept dat Turkije altijd een band zal hebben met de EU en dat de toetredingsonderhandelingen een open proces waren van onbepaalde duur (Commissie voor Buitenlandse en Europese Aangelegenheden, 2003; Devos, 2006, p. 539).

Er werd een strak onderhandelingskader door de Europese Raad vastgelegd met veiligheidsmarges. De onderhandelingen moesten gericht zijn op lidmaatschap, maar zonder dat de uitkomst vooraf kon worden gegarandeerd. De onderhandelingen werden dus opgestart als een open proces. Desalniettemin moesten de onderhandelingen mislukken werd wel voorzien dat Turkije stevig verankerd moest worden in de Europese structuren. De vorderingen die Turkije maakte in verband met haar wetgevende hervormingen en de beginselen inzake democratie en mensenrechten moesten voortdurend en streng worden gecontroleerd. De onderhandelingen konden immers worden opgeschort als Turkije ernstige of aanhoudende inbreuken zou plegen op principes van de democratie, Rechtstaat en eerbiediging van mensenrechten (ACW, 2005).

3.3.1. Standpunten van de CD&V en Herman Van Rompuy

Ook in het Belgisch Parlement speelde zich in 2004 een debat af omtrent de omstreden toetreding van Turkije tot de EU. In de plenaire zitting van 24 december 2004, een week na de Europese Raad van 16 en 17 december, was de toetreding van Turkije een zeer actueel onderwerp dat verschillende emoties los maakte. Vooral CD&V, die het voordien als partij moeilijk heeft gehad om een standpunt omtrent deze kwestie te vormen, liet van zich horen en bracht adviezen naar voren om een mogelijke start van de toetredingsonderhandelingen met Turkije tot de EU af te wijzen aangezien ze vonden dat Turkije hier nog niet klaar voor was. Tijdens een debat in de Kamer van Volksvertegenwoordigers op 24 december 2004 namen vooral volksvertegenwoordigers Pieter de Crem en Herman Van Rompuy het woord (Belgische Senaat en Kamer van volksvertegenwoordigers, 2004).

De CD&V-fractie pleitte voor open onderhandelingen, met andere woorden een proces waarvan de uitslag niet op voorhand vast lag. De onderhandelingen moesten op ieder ogenblik onderbroken of afgebroken kunnen worden en uitmonden in een effectief lidmaatschap, maar ook, in voorkomend geval, in een bevoorrecht partnerschap. De Crem wees er op dat er geen precieze datum vastgelegd moest worden voor het opstarten van toetredingsonderhandelingen zolang Turkije niet voldeed aan de politieke criteria van Kopenhagen (Belgische Senaat en Kamer van volksvertegenwoordigers, 2004):

Momenteel is slechts een kleine meerderheid voorstander van het opstarten van de toetredingsonderhandelingen. Er moet dus een oranje licht gegeven worden: Turkije moet voldoen aan de politieke criteria van Kopenhagen, onder andere met betrekking tot de mensenrechten en de fundamentele vrijheden (Belgische Senaat en Kamer van volksvertegenwoordigers, 2004).

Tijdens het debat nam Herman Van Rompuy tot drie maal toe het woord. De uitspraken van de CD&V politicus en voormalig Belgisch premier werden naar aanleiding van zijn benoeming tot President van Europa in 2009, weer opgerakeld in de Turkse en Vlaamse pers (Casier & Jongerden, 2010). Hij merkte onder ander het volgende op:

Een uitbreiding met Turkije is op geen enkele manier te vergelijken met vorige uitbreidingsgolven. Turkije is Europa niet, en zal dit nooit zijn. Zeggen dat christelijk Europa tegen deze uitbreiding is, is de waarheid geweld aandoen. Hetzelfde kan immers gezegd worden van andere families en politieke groepen in andere landen. Feit is echter wel dat de universele waarden die gelden in Europa, en die ook in de christelijke leer fundamenteel zijn, zullen verwateren door de toetreding van een groot islamitisch land als Turkije (Belgische Senaat en Kamer van volksvertegenwoordigers, 2004).

In de koppen van de meeste Turkse kranten weerklonk grote bezorgdheid over de aanstelling van Herman Van Rompuy als president van Europa door zijn uitspraken tegen de toetreding van Ankara. 'Slecht nieuws' en 'Tegenkating tegen Turkije aan de top van de EU' zijn maar enkele titels (De Standaard, 2009). Een deel van zijn tussenkomst in het debat in 2004 werd door de internationale pers gebruikt in de berichtgeving over zijn aanstelling:

Turkey is not a part of Europe and will never be part of Europe. An expansion of the EU to include Turkey cannot be considered as just another expansion as in the past.

The universal values which are in force in Europe, and which are fundamental values of Christianity, will lose vigour with the entry of a large Islamic country such as Turkey (Waterfield, 2009).

Bijna een jaar na de beslissing van de Europese Raad om de toetredingsonderhandelingen op te starten vatte Jean-Luc Dehaene de standpunten van de CD&V omtrent de Turkse toetredingskwestie in een openhartig gesprek met *De Standaard* samen. Deze mochten niet beschouwd worden als officiële partijstandpunten maar als een advies. Het probleem voor de christendemocraten bleef het politieke Europa. Dat was hun uitgangspunt en met Turkije erbij zagen ze dat er niet snel van komen. Daarom was de partij voorstander van de associatieformule: het economisch Europa, met Turkije, kan eventueel groter zijn dan het politiek Europa (Vandermeersch, Bulcke, & Doornaerts, 2005).

4. Toetredingsgesprekken met open einde (2005-2011)

4.1. Het hete hangijzer van de Cypriotische kwestie

Turkije werd in december 1999 geaccepteerd als een geschikte EU-lidstaat en in 2004 werd besloten groen licht te geven voor de toetredingsonderhandelingen met Turkije. De periode hiertussen was een periode met zeer positieve ontwikkelingen in de betrekkingen tussen Turkije en de EU wat heeft geleid tot een reeks van hervormingsmaatregelen in Turkije met als doel de behoeften en eisen van de Turkse aspiratie om het Europese lidmaatschap te vervullen. Op sommige momenten zorgden deze pogingen tot hervorming voor ernstige uitdagingen over zeer gevoelige kwesties. Enkele belangrijke ontwikkelingen uit deze periode zijn de heroverweging van de prioriteiten van buitenlandsbeleid van Turkije en de pogingen om lang bestaande geschillen op te lossen, zoals de problematische relaties met Griekenland en de Cypriotische kwestie (Het Europees Parlement, 2005a).

Op 28 september 2005 werd in Straatsburg een resolutie van het Europees Parlement aangenomen over de start van de toetredingsonderhandelingen met Turkije. Het Parlement merkte op dat de Commissie en de Raad van mening waren dat Turkije officieel voldeed aan de laatste voorwaarden voor het beginnen van toetredingsonderhandelingen op 3 oktober 2005 en beklemtoonde dat een snelle normalisering van de betrekkingen tussen Turkije en alle lidstaten van de EU, inclusief de erkenning door Turkije van de Republiek Cyprus, een noodzakelijk bestanddeel van het toetredingsproces vormden (Het Europees Parlement, 2005a).

Sinds de coup door de Griek-Cyprioten en de daarop volgende militaire invasie door Turkije in 1974 was het eiland Cyprus namelijk verdeeld in twee geïsoleerde delen: een Turks-Cypriotisch noordelijk en een Grieks-Cypriotisch zuidelijk deel. In 2004 trad het eiland Cyprus toe tot de EU. De facto was echter alleen het zuidelijke deel toegetreden en wou Turkije Cyprus nog steeds niet erkennen. De EU eiste dat Turkije een douane-unie met Cyprus toepaste. Dit hield het uitvoeren van het zogeheten Ankara-protocol in, waardoor Cypriotische vliegtuigen en schepen Turkse (lucht-) havens kunnen aandoen. Sinds 1964 was er namelijk, bij de Overeenkomst van Ankara, een douane-unie tussen de EG en Turkije van kracht. Een nieuw protocol bij deze overeenkomst was nodig om de douane-unie uit te breiden tot de tien lidstaten die op 1 mei 2004 tot de EU waren toegetreden. Onder hen de republiek Cyprus. Turkije tekende dit aanvullende protocol, maar in een verklaring gaf het echter expliciet aan dat de ondertekening van het protocol niet als erkenning van Cyprus mocht worden opgevat. Omdat Turkije voornamelijk weigert Cyprus te erkennen, en omdat het land aan schepen en vliegtuigen uit Cyprus havenplaatsen en ladingsrechten weigert, leidde het niet toepassen van het protocol eind 2006 tot een blokkade van een aantal voor de toetreding cruciale hoofdstukken (Turkije Instituut, 2011).

Wanneer voor het probleem dat Cyprus vormt geen degelijke oplossing wordt gevonden, zal dit een ernstige wissel trekken op de verdere toekomstige onderhandelingen tussen de EU en Ankara. Want het is natuurlijk ondenkbaar dat een land tot de EU zou toetreden dat een andere lidstaat niet erkent. Recente vredesonderhandelingen leverden alvast weinig positieve vooruitzichten op en de verkiezing van de conservatieve president van de Turkse Republiek Noord-Cyprus Derviş Eroğlu wordt over het algemeen beschouwd als een stap terug. Het hete hangijzer vandaag in de kwestie van de Turkse toetreding is dus Cyprus (Turkije Instituut, 2011).

Tenslotte werd in de resolutie met het Europees parlement over de start van de toetredingsonderhandelingen met Turkije beklemtoond dat het starten van onderhandelingen het beginpunt zal zijn van een langdurig proces dat uiteraard een proces met een open eind is en dat niet 'a priori' en automatisch tot toetreding zal leiden. Het doel van de onderhandeling was het Turkse EU-lidmaatschap maar de verwezenlijking van deze ambitie hangt dus af van de inspanningen van beide zijden. Toetreding was derhalve niet het automatisch gevolg van het begin van de onderhandelingen. Er werd geen toetredingsdatum vastgelegd en het stond daardoor nog niet vast of Turkije daadwerkelijk tot de EU zou toetreden. De verwachting was dat de gesprekken, als ze worden voortgezet jaren zullen duren en dat Turkije op zijn vroegst vijftien jaar na de start van de onderhandelingen lid zal worden (Europa Nu, 2011; Het Europees Parlement 2005a).

4.2. Geprivilegieerd partnerschap

De periode tussen 2006 en 2009 heeft zijn hoogte- en laagtepunten gekend. In feite zelfs meer laagtes dan hoogtes, hier zijn verschillende verklaringen voor. Eén van de meest uitgesproken punten van kritiek handelde over het feit dat Turkije sinds 2006 niet veel meer had bereikt. Eigenlijk was het hervormingsproces vertraagd en op sommige momenten zelfs tot stilstand gekomen. Voor de EU is het gebrek aan vooruitgang in het Turkse hervormingsproces een belangrijke reden dat er zo weinig progressie is gemaakt in het onderhandelingsproces. Het Europese Parlement betreunde het feit dat het dynamisch hervormingsproces en de geboekte vooruitgang door Turkije met het oog op toetreding na de start van de toetredingsgesprekken vertraagden. Als Turkije tot de EU wou toetreden, zal het terug werk moeten maken van zijn hervormingen. Kort na de start van de onderhandelingen werden deze beperkte vorderingen gekoppeld aan gesprekken, aan de EU-zijde, naar alternatieven voor volledig EU-lidmaatschap van Turkije. Dit kwam overigens ook overeen met verandering van leiderschap, eerst in Duitsland en daarna in Frankrijk. De Duitse Kanselier Angela Merkel die aan de macht kwam in november 2005 heeft sterk gepleit voor een bevoorrecht partnerschap met Turkije in plaats van een volledig Europees lidmaatschap. Dit standpunt werd later ook gesteund door de Franse president Nicolas Sarkozy, die verkozen werd in mei 2007 (Akşit, Şenyuva, & Üstün, 2009; Het Europees

Parlement 2006). Hij pleitte dan ook voor een speciale relatie met de Turkse overheid op economisch vlak en op veiligheidsgebied:

Als Angela Merkel zegt dat Europa grenzen moet hebben, heeft zij het bij het rechte einde, omdat een Europa zonder grenzen een Europa zonder wil, zonder identiteit, zonder waarden zou zijn (Het Belang Van Limburg, 2009).

Het alternatief van bevoorrecht partnerschap voor volledig EU-lidmaatschap vond ook zijn gehoor in het Vlaams politiek landschap. Enerzijds waren sommige partijen al langer van dit idee voorstanders maar gingen dit steeds harder benadrukken in hun partijstandpunten naarmate de onderhandelingen vorderden en er geen weg terug meer leek. Terwijl andere partijen of politici die duidelijk voor een toetreding van Turkije tot de EU waren, steeds meer liefhebber werden van een ‘bevoorrecht partnerschap’ met Turkije in plaats van een volledig EU-lidmaatschap. Tenslotte was er ook een partij die van de meet af absoluut tegen een Turkse toetreding was, maar onbewust geëvolueerd is naar een meer gematigde houding.

4.2.1. Het Vlaams Belang

Het Vlaams Blok was destijds fel tegen een douane-unie tussen de EU en Turkije gekant doordat het een diepere verankering van Turkije in de EU teweeg zou brengen en het de eerste stap naar een mogelijke toekomstige toetreding was. Maar toen het licht in 2004 op groen werd gezet voor toetredingsgesprekken pleitte de partij voor een bevoorrecht partnerschap met Turkije dat ze als een bevriend land en bondgenoot van de EU omschreven. Hierdoor lijkt het Vlaams Belang zelf slachtoffer te worden van de ‘salamipolitiek’ in de EU die de partij zo hard vreesde. Philip Claeys betreurde de hypocrisie van de traditionele partijen die ondertussen goedgekeurd hadden dat de onderhandelingen met Turkije begonnen waren:

Ik vrees een beetje die salamipolitiek in de Europese Unie. Men neemt kleine beslissingen, men opent nieuwe onderhandelingspakketten en voor men het weet is die hele worst aangesneden en kan men niet meer terug en wordt men opnieuw voor een voldongen feit geplaatst. Na 10 of 15 jaar onderhandelen moeten we Turkije wel laten toetreden (Claeys, persoonlijke mededeling, 20 mei 2011; De Zevende Dag, 2009).

Alles wijst erop dat Turkije tot elke prijs moet toetreden. Elke keer uit men zijn bezorgdheid over de situatie in Turkije, maar als het puntje bij paaltje komt, gebeurt er niets. Wanneer moet Turkije Cyprus erkennen? Tijdens het onderhandelingsproces kan men niet meer terug. Dat is salamitactiek: voor men het weet, staat men voor een voldongen feit. Wanneer vraagt men de mening van de bevolking over de toetreding van een niet-Europees land dat niet thuishoort in de EU (Het Europees Parlement, 2005a, p. 2)?

Doordat de traditionele partijen ondertussen goedgekeurd hebben om de onderhandelingen met Turkije op te starten, lijkt het Vlaams Belang echter voor een voldongen feit geplaatst en moest het zijn standpunt matigen. Het Vlaams Belang eiste dus sinds 2005 dat de toetredingsonderhandelingen tussen de EU en Turkije ogenblikkelijk en definitief werden stopgezet en in de plaats daarvan een begin zou worden gemaakt met de onderhandelingen over een bevoorrecht partnerschap. Er moet namelijk een uitbreidingstop komen na de toetreding van Kroatië tot de EU (Vanhecke & Claeys, 2009) (Claeys, persoonlijke mededeling, 20 mei 2011). Op het *You Tube* videokanaal van het Vlaams Belang in Europa verduidelijkte Philip Claeys in 2008 dit standpunt:

We zijn niet anti-Turkije, Turkije is een bevriend land en belangrijke bondgenoot van Europa. Dat moet ook zo in de toekomst blijven. Alleen zeggen we dat het helemaal niet realistisch is om Turkije volwaardige lidstaat van de EU te laten worden. Wij moeten uitkijken naar een alternatief. We staan daarmee op dezelfde lijn als de Franse president en de Duitse bondskanselier. Wij vinden dat met Turkije een situatie van bevoorrecht partnerschap moet aangegaan worden. Dat is belangrijk, Turkije is een bondgenoot op vlak van energiebevoorrading, op vlak van defensie in de NAVO, ook op handelsvlak bestaat er een douane-unie met Turkije. Al die zaken kunnen verdiept worden maar Turkije kan geen lid worden van de EU (VlaamsBelangInBeeld, 2008).

Het Vlaams Belang dat al een tijdje aandrang voor een referendum over heel de kwestie, vond dat het ondertussen hoog tijd was geworden om er één te houden. Claeys stelde dat een grote meerderheid van de bevolking tegen het project was gekant maar dat de beleidsmakers op vlak van de EU en ook de nationale regeringen helemaal geen oor hadden naar wat er leefde bij de bevolking. Over zulke beslissing over de toekomst van de EU zou volgens het Vlaams Belang de democratie moeten spelen en zou men de wil van het volk moeten respecteren via een referendum (VlaamsBelangInBeeld, 2008).

4.2.2. De Nieuw-Vlaamse Alliantie

Een andere Vlaamse partij die in de plaats van een volledig Turks EU-lidmaatschap voorstander is van een geprivilegieerd partnerschap met de Turkse republiek is de N-VA. Voor deze partij gaat het debat over de toetreding eigenlijk meer over de vraag welke Europese Unie we exact willen. Het officiële partijstandpunt is dat Europa eerst werk moet maken van een politieke verdieping in plaats van een verbreding met nog meer lidstaten (Van Steenberg, persoonlijke mededeling, 27 juni 2011):

De kern van de discussie over de toekomst van de Unie zal de afweging zijn van verdieping tegenover uitbreiding. De N-VA is resoluut voor een verdere verdieping van het Europees politiek project. Zonder een verdieping zal Europa verworden tot een Unie zonder slagkracht en ziel, verlamd door interne tegenstellingen. De structuur van de Unie moet worden aangepast aan deze verdieping waarbij de onderlinge afhankelijkheid van de drie traditionele staatmachten centraal moeten staan (Nieuw Vlaamse Alliantie, 2009, p. 75).

N-VA stelt in haar verkiezingsprogramma voor 7 juni 2009 dat een verdere uitbreiding van de EU de uitbouw van een politiek-economische unie dreigt te hypothekeren. Een Turks lidmaatschap zou volgens de partij, de Unie immers herleiden tot één grote handelszone en dat strookte allerminst met de finaliteit die de N-VA met Europa voor ogen had. De EU heeft onvoldoende absorptiecapaciteit, zowel institutioneel als financieel, om Turkije in haar rangen op te nemen. Eerst moet de vorige uitbreiding van 2004 en 2007 nog worden verwerkt, toen de Centraal en Oost-Europese landen tot de EU zijn toegetreden (Nieuw Vlaamse Alliantie, 2009).

Europees parlamentslid Frieda Brepoels stelt dat de N-VA wel voorstander van een bevoorrecht partnerschap tussen de EU en Turkije is, op voorwaarde dat Turkije vooruitgang boekt in een aantal zeer heikele dossiers die cruciaal waren voor een goed nabuurschap met onder meer de Grieken (de kwestie Cyprus), de Armenen (erkenning van de Armeense genocide) en het optreden in Noord-Irak (de Koerdische kwestie). Ook intern kampte Turkije volgens Brepoels nog met te veel problemen, niet alleen met de Koerdische kwestie, maar ook op het vlak van mensenrechten, persvrijheid en recht op vrije meningsuiting (Nieuw-Vlaamse Alliantie, 2009; Van Steenberg, persoonlijke mededeling, 27 juni 2011).

4.2.3. Christendemocratisch & Vlaams

CD&V had aanvankelijk meer problemen met de inname van een standpunt omtrent de toetreding van Turkije bij de EU dan de andere partijen in het Vlaamse politieke landschap. Ten tijde van de Europese Raad in Helsinki (1999) was Dehaene nog een voorstander van een Turkse toetreding tot de EU. In 2005 blikt hij in een artikel in *De Standaard* licht betreurend terug op de beslissing van die hij, als premier van België destijds in Helsinki genomen had:

Had men destijds, in 1999, toen in Helsinki de beslissing viel dat Turkije een kandidaat-lidstaat was, al de politiek van het nabuurschap gehad, waarbij men aan buurlanden samenwerking aanbiedt en daaraan toevoegt dat het hun taak is om buur te zijn, dan had men de zaak via deze weg kunnen oplossen. Maar men had die keuze niet. En daarom vond ik ook dat we na de positieve rapporten van de Commissie, de beslissing van de regeringsleiders dat er moest onderhandeld worden, moesten verdedigen (Vandermeersch, Bulcke, & Doornaerts, 2005, p. 40).

In 2007, na de ondertekening van het verdrag van Lissabon, stelde Dehaene dat door Turkije en andere landen van Centraal Azië toe te laten de Unie zou worden gereduceerd tot een vrijhandelszone, en dat was niet het concept van dat hij had van Europa. Het beleid van nabuurschap werd ondertussen uitgewerkt in het nieuwe Europese verdrag van Lissabon. Dat hield een intensere samenwerking in met landen die nooit in de Unie zouden zitten, maar wel onze burens van de EU waren. Dat nabuurschap werd voorgesteld aan de landen om de Middellandse Zee, aan Oekraïne en Wit-Rusland. Dehaene vond dat de EU eigenlijk ook voor Turkije het sterk nabuurschap had moeten kiezen (Dehaene, 2007).

De minister van staat Wilfried Martens (CD&V) vond dat Turkije eerst in een geprivilegieerd partnerschap moest kunnen worden opgenomen. Hij was het volledig eens met Angela Merkel over het feit dat Europa momenteel niet de mogelijkheid had om een land met 70 miljoen inwoners te integreren. Martens zijn probleem bleef het politieke Europa. Met Turkije erbij zag hij dat er niet snel van komen en dat was nochtans het uitgangspunt van de CD&V. Daarom bleef Martens voorstander van de associatieformule: het economisch Europa, kan eventueel groter zijn dan het politieke Europa (Vandermeersch, Bulcke, & Doornaerts, 2005, p. 40).

Turkije was uiteraard een belangrijke speler voor de CD&V en de partij erkende het belang van goede en intense banden tussen de EU en Turkije. In tegenstelling tot N-VA waar de partijstandpunten uitgebreid zijn terug te vinden in het verkiezingsprogramma van 7 juni 2009 is dit niet het geval voor de CD&V. Nog steeds dus geen duidelijk officiële partijstandpunten omtrent dit delicate onderwerp

voor de CD&V, maar Ivo Belet geeft vlak voor de Europese verkiezingen in 2009 een duidelijk advies mee in het televisieprogramma 'De Zevende Dag'. Voor Belet was Turkije nog niet klaar voor een volledige toetreding tot de EU en hij pleit als Europees Parlementslid vandaag de dag voor een geprivilegieerd partnerschap met Turkije:

De toetreding van Turkije is niet voor korte termijn. Wij zijn niet klaar, Turkije is niet klaar; denk maar aan de kwestie Cyprus, en een groot deel van de Belgische en de Europese bevolking is daar niet voor. Wij zijn daarom voor een heel pragmatische, een heel concrete tussenoplossing: een geprivilegieerd partnerschap met Turkije. We willen heel nauw samenwerken met onze Turkse vrienden, zoals we dat zeggen. Maar een lidmaatschap op korte termijn is niet haalbaar (Belet, persoonlijke mededeling, 13 juli 2011. De Zevende Dag, 2009).

4.2.4. Open Vld en Lijst Dedecker

Tegenover het Vlaams Belang, N-VA en CD&V, achtte Open VLD het uitbreidingsproces geslaagd. De partij was immers een voorstander van de nakoming van de gedane beloftes inzake landen die voldoen aan de toetredingscriteria van het Verdrag van Kopenhagen (1993). Op 19 januari 2007 werd echter door Jean Marie Dedecker, een ex-partijlid van de VLD, een nieuwe Vlaamse rechts liberale partij opgericht die de naam van zijn voorzitter kreeg: Lijst Dedecker (LDD). Het Vlaams Belang verkondigde dat Dedecker tijdens zijn VLD periode bekend stond als een vurig voorstander van de Turkse toetreding (Het Vlaams Belang, 2010). Nochtans bleek uit een verslag van de Belgische senaat in 2004 over de problematiek van de toetreding van Turkije tot de EU dat Dedecker redelijk sceptisch tegenover enkele punten stond die een mogelijk Turkse toetreding met zich kon meebrengen. Hij stelde eerder enkele kritische vragen met betrekking tot Turkije in plaats van alleen maar voordelen te verkondigen:

Turkije telt op dit ogenblik ongeveer 70 miljoen inwoners. Dat aantal zal tegen 2020 wellicht toenemen tot 100 miljoen. Kan de economische groei de bevolkingsexplosie volgen (Belgische Senaat, 2004)?

Vormt de corruptie op de binnenlandse markt en binnen het overheidsapparaat een hinderpaal voor de handel met Turkije (Belgische Senaat, 2004)?

Overigens was Dedecker van mening dat Turkije een sterk agrarische sector heeft, zeker in bepaalde streken, en dat de EU daarvoor financieel voor zal moeten opdraaien. Tenslotte deelde hij de mening niet dat er door de vergrijzing van de bevolking in de landen van de oude Europese Unie en Centraal Europa behoefte was aan werkkrachten en dat Turkije dus op dat vlak een toegevoegde waarde kon zijn. Dedecker zijn tegenargument was het volgende:

We hebben op het moment nog altijd ruim 1,2 miljoen uitkeringsgerechtigden. Dan is het toch pervers om arbeidskrachten te importeren. We moeten vooral de activiteitsgraad verhogen (Belgische Senaat, 2004).

Uit deze kritische ingesteldheid van Dedecker tegenover de positieve effecten van een Turkse toetreding tot de EU ten tijde van zijn lidmaatschap bij de VLD, is het dan ook niet verbazend dat LLD een toetreding van Turkije bij de EU een brug te ver vindt. Turkije kon volgens LDD om twee redenen niet toetreden. Enerzijds om sociaal-economische redenen, want voor hen was het onmogelijk nog eens 80 miljoen mensen te gaan absorberen in de EU. Bovendien was Turkije grotendeels een rurale landbouwsamenleving en kon Europa niet nog extra landbouwsubsidies financieel bekostigen. Turkije was een relatief arm land en zo zou er binnen Europa nog een grotere welvaarts kloof ontstaan. Het werd tijd dat de EU consolideerde want een uitbreiding van vijftien naar 27 lidstaten was een grote sprong. De EU kon Turkije niet absorberen na alle uitbreidingen van dit decennium. Voor LDD moet er eerst plaats worden gehouden voor werknemers uit de nieuwe lidstaten, zoals Polen, Roemenie en Bulgarije. Indien Turkije zou toetreden, zouden volgend LDD ook Oekraïne, Moldavië, Georgië en Wit-Rusland aan de deur van de EU komen kloppen. Daarom had Europa volgens LDD nu tijd nodig dit te absorberen omdat er binnen de EU een grote welvaarts kloof moest overbrugd worden (De Zevende Dag, 2009).

Anderzijds stelde Dedecker in een televisiedebat vlak voor de Europese verkiezingen in 2009 dat de tweede reden waarom Turkije geen lid van de EU kon worden te maken had met het feit dat de Turkse staat opnieuw evolueerde naar een islamitische republiek. Derk Jan Eppink, Europees parlementslid voor LDD, verklaarde dit standpunt uitgebreider in zijn boek *De Eurorealisten komen! Blauwdruk voor een werkend Europa* (2009):

Een aantal gebeurtenissen de laatste jaren laat zien dat Turkije eerder van Europa afdrijft dan dat er toenadering plaatsheeft. Zo past een eventueel verbod van de regerende partij AK Partij door het Turkse Constitutionele Hof niet in een moderne democratie. Het is aan Turkije om te laten zien dat het zich daadwerkelijk tot een democratische rechtstaat ontwikkelt die alle Europese regels overneemt. Denk daarbij aan de positie van de Koerden. Maar er zijn ook andere ontwikkelingen. Onlangs riep de Turkse premier Erdoğan in Keulen

Duitsers van Turkse origine op om niet te assimileren in de Duitse samenleving. Hij noemde assimilatie een misdaad. Die uitspraak roept vragen op over de intenties van de Turkse toetreding. Daarop dreigde Erdoğan de Nabucco-gaspijpleiding vanuit de Kaukasus naar Europa te blokkeren als Turkije niet tot de EU wordt toegelaten. Als chantage nu al de methode van Ankara is, wat staat ons dan te wachten als Turkije eenmaal lid is (Eppink, 2009, pp. 38-40)?

Om deze voorgaande redenen besluit ook LDD dat de EU Turkije een strategisch partnerschap moet aanbieden waarin Turkije alle economische en handelsvoordelen heeft zoals andere lidstaten, maar geen volwaardig lid is. De Europese elite is echter volgens Eppink helemaal gefixeerd op het Turks lidmaatschap en probeert het door te drukken. Hij is tegen het gegeven dat de Europese elite het besluit tot lidmaatschap ‘en petit comité’ wil nemen. Als de EU en Turkije zijn uitonderhandeld en de hoofdstukken afgesloten worden is het volgens LDD het woord aan de burger. Ze stellen dat een toetreding van Turkije dermate grote gevolgen zal hebben dat democratische legitimatie van die stap nodig is en moet er een referendum komen zowel in de EU als in Turkije. Dit referendum zou niet verlopen volgens instemming per lidstaat via afzonderlijke referenda maar in een algeheel Europees referendum. Zo kon volgens LDD de Europese en Turkse burger oordelen (Eppink, 2009, pp. 41-42).

4.2.5. Groen! en de Socialistische Partij Anders

Tenslotte blijven er nog twee partijen en hun mening omtrent een geprivilegieerd partnerschap met Turkije over: Groen! en SP.a. Zij blijven net als de VLD voorstanders van een volledige EU-lidmaatschap van Turkije. Groen! blijft bij het standpunt dat ze zich aan de belofte moeten houden en dat Turkije mag toetreden als zij aan de toetredingsvoorwaarden voldoen. Groen! vindt dat ze geen extra eisen moeten opleggen, maar wil de hervormingsstappen met tastbare voordelen belonen, zoals soepeler visumverlening (Groen!, 2009). SP.a stelt dat het perspectief op volledig lidmaatschap voor het land een motor kan betekenen voor een hervormingsproces naar een moderne democratische staat. Said El Kadraoui, die sinds 2003 Europees Parlements lid is, stelt dat Turkije niet voor jaren aan het lijntje kan en mag gehouden worden en dat er consequent het gegeven woord moet volgehouden worden (SP.a, 2009) (De Zevende Dag, 2009). Verder is er het volgende in hun officiële Europese partijstandpunten terug te vinden:

Op basis van het onderhandelkader, de criteria en voorwaarden die vooropgesteld zijn en de jaarlijkse rapportage door de Europese Commissie gaan we er van uit dat de Unie niet over één nacht ijs zal gaan. Bovendien is men er zich ook bewust van dat de uiteindelijke toetreding voldoende steun zal moeten genieten, zowel binnen de lidstaten als binnen Turkije zelf (Casier & Jongerden, 2010; SP.a, 2009).

Marlies Casier en Joost Jongerden die eerder in al 2010 het debat in Vlaanderen en Nederland over de omstreden toetreding van Turkije tot de EU in kaart brachten, merkten op dat dit laatste standpunt van de SP.a leek te impliceren dat de partij ultiem haar steun misschien toch zal laten afhangen van het draagvlak dat ze op dat moment al of niet vindt onder de potentiële kiezers (Casier & Jongerden, 2010). Dit sluit aan bij de opmerkingen van Anne Van Lancker, ex-Europees Parlements lid, over de onderstroom die sinds 2005 binnen de SP.a was op te merken. De partij was namelijk sinds 1998 tot vandaag een zeer consequente voorstander van nauwe relaties met Turkije die uiteindelijk tot een toetreding zouden leiden. Maar naast de officiële partijstandpunten is er de laatste jaren binnen de SP.a bij een bepaalde groep het bewustzijn ontstaan dat er eigenlijk bij de bevolking uitbreidingsmoeheid bestaat. Een ander argument van deze onderstroom ging over de grootte van Turkije als land en het gegeven dat het daardoor dominerend kon zijn binnen de besluitvorming van de EU moest Turkije een volwaardige EU-lidstaat worden en dat gaat een rem zetten op de verdieping van de EU als politieke unie (Van Lancker, persoonlijke mededeling, 20 juli 2011).

Het gevolg hiervan, stelt Van Lancker, is dat iemand als Kathleen Van Brempt op een bepaald moment een zeer vurige verdedigster is geworden van Turkije als koploper binnen een soort van unie met landen uit het Nabije Oosten. Van Brempt is vandaag de dag nog altijd lid van het Europees Parlement maar pleit dus voor nauwe relatie tussen de EU en Turkije waarbij Turkije geen lid zou worden van de Unie. Zelf verklaarde ze haar standpunt met de Europese verkiezingen in 2009 als volgt:

In verband met Turkije zeg ik 'ja, maar'. In principe ben ik voor maar er moet nog aan een aantal voorwaarden voldaan worden. Het landbouwbeleid kan geen reden zijn om Turkije toegang te weigeren, het Europees landbouwbeleid is de afgelopen 10 jaar veel verbeterd. Het feit dat Turkije aan de rand van Europa ligt en bijvoorbeeld grenst aan Irak is wel een valabel argument (Redactie Radio Centraal, 2009).

De sluipende twijfel die vanaf 2005 de partij was binnen gedrongen werd na verloop van tijd sterk beïnvloed door de toetreding van landen zoals Bulgarije en Roemenie waarvan iedereen nu toegeeft dat ze eigenlijk op allerlei terreinen nog niet klaar waren om toe te treden. De grote factor was corruptie en men is stilaan de kwalijke invloeden beginnen te ondervinden van landen die eigenlijk niet op hetzelfde sociaal-economisch ontwikkelingspeil zaten als een aantal andere landen binnen de EU. Van Lancker stelt dat men toen is gaan ondervinden dat landen toelaten niet zo simpel is. Er moet namelijk gezorgd worden dat er een minimum aan ontwikkeling is die gelijkmatig en naar boven evolueert anders krijg je scheefgetrokken situaties. Ook persoonlijk merkte van Lancker dat ze evolueerde naar een meer kritische houding ten opzichte van de Turkse uitbreiding. Ze vond dat er best wat opgelet kon worden met die uitbreidingsdrift want dat zoiets voor het functioneren van de EU niet altijd even gunstig was (Van Lancker, persoonlijke mededeling, 20 juli 2011).

4.3. ‘Limited Progress’ van Turkije

4.3.1. Vooruitgangsrapport Turkije (2010)

Het thema van de Turkse toetreding lijkt enerzijds vooral populair bij belangrijke sleutelmomenten die een stap dichterbij de toetreding van Turkije symboliseren zoals de jaartallen 1995, 1999 en 2004. Anderzijds was het issue vooral een geliefd en actueel onderwerp ten tijde van de Europese verkiezingen. Hierdoor is het na 7 juni 2009, de laatste Europese verkiezingen, wat stil geworden omtrent dit thema. Maar niet alleen langs Europese, maar ook langs Turkse zijde is het stil geworden. Na een enorme hervormingsspurts naar 2004, het jaar dat beslist werd om de onderhandelingsgesprekken met Turkije op te starten, hebben de ontwikkelingen jaren stilgestaan in Turkije. Na 2009 was er gelukkig weer wat beweging in de goede richting en dit heeft er voor gezorgd dat het vooruitgangsrapport van de Europese Commissie in 2010 het meest positieve rapport tot hiertoe was. Zo is er een groot taboe doorbroken door niet langer de Koerdische taal te verbieden. Ook werd de grens tussen Turkije en Armenië weer geopend en zijn de diplomatieke betrekkingen tussen beide landen gaandeweg aan het herstellen. Nochtans stelt de Commissie wel dat er nog ontelbare inspanningen moeten gebeuren aangezien het rapport vooral over ‘limited progress’ spreekt en dit niet genoeg is als het betrekking heeft op delicate onderwerpen zoals onder meer kinderarbeid, armoede en vrijheid van meningsuiting (European Commission, 2010; Staes 2009):

There has been limited progress on preventing child labour. There is still no effective monitoring system in place. The poverty rate amongst children under 15 years has dropped to 24.4%. Nevertheless, this is still 7.3 percentage points higher than the general poverty rate. In rural areas, this rate is as high as 44.9%. Special measures are needed to tackle poverty amongst children in rural areas (European Commission, 2010).

Regarding freedom of expression, including freedom and pluralism of the media, there was limited progress while open and free debate has continued and expanded. However, Turkish law does not sufficiently guarantee freedom of expression in line with the ECHR and the ECtHR case law. The high number of cases initiated against journalists website bans are a cause for concern. Undue political pressures on the media and legal uncertainties affect the exercise of freedom of the press in practice (European Commission, 2010).

Op 17 februari 2011 diende het Europees Parlement naar aanleiding van de verklaringen van de Raad en de Commissie over het vooruitgangsrapport van 2010 betreffende de toetreding van Turkije een ontwerpresolutie in. Hier staan veel opmerkingen in bij de voortgang van de toetreding en welke problemen nu actueel zijn. Het Europese Parlement riep in de ontwerpresolutie de Turkse Overheid op de persvrijheid in het land te waarborgen. Het Europese Parlement maakt zich na het vooruitgangsrapport van 2010 zorgen over vermeende verslechtingen op gebied van persvrijheid en censuur (Van Steenberg, persoonlijke mededeling, 27 mei 2011).

Volgens Bart Staes, Europees parlements lid voor Groen! en grote voorstander van een Turkse toetreding tot de EU, is het nu de zaak dat Turkije doorzet en vaart maakt met ontwikkeling. Want dat is niet alleen goed voor Turkije zelf maar ook voor de EU. Staes stelt dat Turkije onze brug naar het Midden-Oosten is, waar dat de spanningen nog altijd groot zijn. Een deel van onze energievoorziening is afhankelijk van Turkije en het is een belangrijke afzetmarkt. Groen! blijft voorstaander van een toetreding en stelt daarom dat we er in de EU alle belang bij hebben dat Turkije haar zaakjes zo snel mogelijk op orde heeft (Staes, 2009).

4.3.2. De dag dat Turkije lid werd van de Europese Unie (2011)

In een nieuwe pocketboekje *De dag dat Turkije lid werd van de Europese Unie*, schetst het Vlaams Belang Europarlementslid Philip Claeys wat er gebeurt indien Turkije ooit effectief zou toetreden tot de EU. Hiermee tracht hij het debat rond de toetreding van Turkije terug op gang te brengen nadat het thema na de Europese verkiezingen van 7 juni 2009 helemaal uit de publieke aandacht was geraakt. Het pocketboekje is daarom gratis verkrijgbaar en wordt ook op gespreksavonden en bijeenkomsten aan iedereen uitgedeeld, waardoor het eerder onder de noemer van partijpropaganda valt (Claeys & Dillen, 2004; Claeys, persoonlijke mededeling, 20 mei 2011)

In het Vlaamse politieke landschap blijkt het Vlaams Belang de laatste jaren dus het actiefst te blijven omtrent de problematiek van de Turkse toetreding. Nieuwe initiatieven zijn volgens hen nodig omdat mensen anders niet veel meer horen over de toetredingsonderhandelingen die blijven verder kabeln zonder dat er veel vooruitgang wordt geboekt. Claeys wijst hiermee op het gebrek aan echte vrijheid van meningsuiting, discriminatie van minderheden en de Cypriotische kwestie:

Er worden vandaag de dag mensen vervolgd omwille van de uiting van hun mening. Mensen worden zelfs tot gevangenisstraffen veroordeeld als zij het hebben over de Armeense genocide en de behandeling van Koerden. Daarboven komt dat minderheidsgroepen actief tegengewerkt, gediscrimineerd en als tweederangsburgers beschouwd worden. Wat volledig tegen de regels is om te kunnen toetreden tot de EU. En dan is er nog het probleem Cyprus, waar Turken nog altijd weigeren de republiek Cyprus te erkennen. Ze weigeren bovendien hun verplichtingen na te komen in het kader van het zogenaamde Ankara protocol. Ze weigeren ook hun militaire toepen terug te trekken uit het Noorden van het eiland dat nog altijd sinds 1974 bezet gebied is. Nog nooit gebeurde het dat een kandidaat-lidstaat van de EU een deel van een bestaande lidstaat bezet houdt (Het Vlaams Belang, 2011).

Claeys maakt allerhande toekomstvoorspellingen omtrent een Turkse toetreding tot de EU tracht te maken. Het boekje bevat futuristische doemscenario's voor de EU die bijna letterlijk door Turkije en de Turken zal wordt overgenomen. Nochtans stelt Claeys dat niemand een glazen bol of paranormale gaven nodig heeft om zulke voorspellingen te maken maar zich gewoon op de feiten moet baseren. Voor hem is het bijvoorbeeld evident dat de toetreding massaal gevierd zou worden in Berlijn, als de Turkse premier Erdoğan al verwelkomd werd als volksheld in Keulen in 2008. Het pocketboekje *De dag dat Turkije lid werd van de EU* speelt zich af anno 2020, in dit jaar zal Turkije volgens Claeys officieel lid worden van de EU. Erdoğan zal hierop een overwinningstoespraak in Berlijn houden. Hieronder enkele citaten uit het pocketboekje om een idee te krijgen van Claeys' toekomstvisie:

Naar schatting 850.000 Turken waren samengetroeft op het plein van de Brandenburger Tor, op de Pariser Platz en Unter den Linden. Toen het reusachtige scherm aan de triomfboog het naderende autokonvooi van de Turkse president in beeld bracht, ontstond een oorverdovend gejuich... (Claeys, 2011, p. 34)

De Europese Unie is geen christelijke club. Daar hebben de Europese beleidsvoerders ons van verzekerd. Welnu, wij zullen alles doen om ervoor te zorgen dat Europa inderdaad nooit een christelijke club wordt! Die tijd komt nooit meer terug! Het gejuich ging snel over in een spontane, massale, meermaals gescandeerde Allahu Akbar... (Claeys, 2011, p. 35)

De Europese raad van december 2021 besliste, onder zware druk van Turkije, om de kandidatuur van Marokko en Irak in overweging te nemen, en de Europese Commissie te gelasten met het nodige onderzoek...Dat goede nieuws voor Marokko en Irak lokte prompt de kandidaatstelling van Syrië, een ander buurland van Turkije, en Algerije uit (Claeys, 2011, p. 60)

4.3.3. Tegenstrijdigheid binnen N-VA

N-VA is een partij die opkomt voor regionalisme en het zelfbeschikkingsrecht van volkeren. Binnen de EU verdedigen ze daarom onder meer de Catalanen en de Basken. Maar ze komen even goed op voor de rechten van de Koerden. Ze zijn namelijk niet alleen binnen Turkije een belangrijke minderheidsgroep, maar ook in Syrië, Irak en Iran. In 2008, 2009 en 2010 heeft Frieda Brepoels steeds meermaals amendementen ingediend om de Koerdische kwestie meer aandacht te geven in de resoluties die het Europees Parlement aanneemt op het jaarlijks vooruitgangsrapport van de Commissie over Turkije. Daarnaast diende ze ook een schriftelijke vraag in met betrekking tot het gebruik van de Koerdische Taal in Turkije. Het is voor Brepoels namelijk belangrijk om meer duidelijkheid te krijgen over de houding EU en Turkije rond de Koerdische kwestie. Voor haar is het hoog tijd voor een meer kritische houding van België en de rest van de Europese lidstaten tegenover Turkije. Brepoels meent dat de onderdrukking van de Koerden in Turkije onverminderd verdergaat doordat ze gediscrimineerd worden op vele vlakken door de Turkse staat, onder andere op vlak van taalvrijheid en onderwijs in eigen taal en besluit dat zoiets een schandelijke houding is voor een kandidaat-lidstaat van de EU. Deze houding sluit perfect aan bij de partijstandpunten van de oude Volksunie omtrent een toetreding van Turkije, die ook telkens de Koerdische kwestie op het voorplan hebben gezet als het onderwerp van de Turkse toetreding op de Europese agenda stond. (Maes, persoonlijke mededeling, 5 juni 2011; Van Steenberghe, persoonlijke mededeling, 27 mei 2011)

Er was dus een aansluiting tussen de kritische houding van Nelly Maes, Europees parlements lid ten tijde van de Volksunie, en de standpunten van Frieda Brepoels ten opzichte van de Turkse toetreding. Nochtans moet er opmerkt worden dat deze lijn niet voor alle leden van de N-VA kan worden doorgetrokken. Tegenwoordig zijn er binnen de N-VA namelijk stemmen van jongere parlementsleden aan het opgaan die aantonen dat er intern in de N-VA een discussie aan de gang is. Hier wordt natuurlijk niet openlijk over gesproken maar door bepaalde feiten wordt dit stilaan duidelijk voor de buitenwereld (Maes, persoonlijke mededeling, 5 juni 2011). Een voorbeeld van deze interne twist was de veroordeling van de internationale Gaza-vloot in juni 2011 door N-VA kopstuk Jan Jambon en Kamerlid Els De Mol. Voor hen was deze actie een vorm van provocatie en terrorisme. Waar N-VA traditioneel de rechten van volkeren en vooral minderheden hoog in het vaandel draagt is dit dus duidelijk een tegenstrijdigheid. N-VA heeft namelijk steeds de nationale rechten van de Palestijnen erkend. Nelly Maes stelt dat er nog zo van die standpunten zijn die de N-VA begint in te nemen bij monden van jonge meer rechtse figuren. Verschillende organisaties zoals Broederlijk Delen, Vrede vzw en 11.11.11. meldden dat zo'n standpunten niet in de traditie van de VU of van de N-VA liggen. De verschillende organisaties waren verwonderd omtrent de uitspraken van Jan Jambon aangezien Frieda Brepoels op 24 maart 2011 nog maar net gesteld had dat de EU dringend moest eisen dat alle illegale belemmeringen voor ontwikkeling in de opbouw van Palestijnse instellingen zowel op de Westoever als in Gaza worden verwijderd (Maes, persoonlijke mededeling, 5 juni 2011; Vrede vzw, 2011).

Het is duidelijk dat de kaarten stilaan herschikt worden en dat er door sommige water bij de wijn moet worden gedaan. Binnen SP.a en N-VA beginnen zich stilaan interne afscheidingen af te tekenen die erop wijzen dat als de discussie in de toekomst weer een nieuw sleutelmoment tegemoet gaat, ze heel wat stof zal doen opwaaien. In die zin zou het wel eens een verloving kunnen zijn die niet op een huwelijk uitdraait, wat nog altijd beter is als een vroege echtscheiding.

Slotbeschouwing

De houding van het Vlaams politiek landschap omtrent de toetreding van Turkije is succesvol in kaart kunnen worden gebracht aan de hand van drie historische sleutelmomenten in de Europese toetredingsgeschiedenis van Turkije. In de periode van 1995 tot 2011 zorgden de vergelijking van de houding van de Europese parlementsleden uit de Vlaamse partijen bij de stemming rond de douane-unie tussen de EU en Turkije (1995), bij het officieel kandidaat-lidmaatschap van Turkije (1999) en bij de start van de toetredingsonderhandelingen met Turkije (2004) dat er een duidelijke evolutie kon worden opgetekend. In het Vlaamse versnipperd politiek landschap is zowel binnen als tussen de partijen onderlinge verdeeldheid rond het thema van de Turkse toetreding tot de EU opgetreden. Extreme tegenstanders hebben gaandeweg hun standpunt moeten mildereren terwijl grote voorstander kritischer werden naarmate de toetredingsonderhandelingen vorderden en de hervormingen in Turkije leken stil te vallen.

In de periode 1995-1999 was een evolutie in de houding van het Vlaams politiek landschap omtrent de toetreding van Turkije bij de EU nauwelijks waarneembaar. Dit om de simpele reden dat Turkije tot 1999 geen formele kandidaat-lidstaat van de EU was en dat een officiële positie-inname dus vooruitlopen op de feiten zou zijn geweest. Toch tekende er zich in 1995, met de stemming in het Europese Parlement betreffende de douane-unie tussen de EU en Turkije, een eerste ruwe schets af van een latere standpuntbepaling. Toen Turkije een aantal jaren nadien het statuut van officieel kandidaat-lidstaat van de EU verkreeg, werden de eerste officiële standpunten omtrent een Turkse toetreding door enkele Vlaamse partijen ingenomen. Tegen de tijd dat het licht in december 2004 door de Europese Raad op groen werd gezet voor de toetredingsonderhandelingen met Turkije van start te laten gaan, werden standpunten ingenomen en waren er al verschuivingen merkbaar. De houding van het Vlaamse politiek landschap omtrent deze toetredingskwestie is van bij de start tot vandaag de dag geen vaststaand gegeven, maar een opinieproces dat constant in beweging is.

Langs de rechtse zijde van het Vlaamse politiek landschap bevindt er zich een partij, het Vlaams Belang, die ervan overtuigd is geen deel uit te maken van dit proces. Ze stellen dat ze van in het begin absoluut geen voorstander waren van een mogelijke toetreding van een islamitisch staat bij een Europa dat is gebaseerd op joods-christelijke waarden en dat ze tot op vandaag dit standpunt verdedigen. Aanvankelijk brachten de Europarlementariërs van het Vlaams Blok in 1995 een duidelijke neen-stem uit tegen een douane-unie met Turkije want dit zou de deur op een kier zetten voor een later EU-lidmaatschap. Om dezelfde reden keerde het Vlaams Blok zich sterk tegen de beslissing die genomen werd in 1999 op de Top van Helsinki. Voor hen verliep het proces zeer ondemocratisch aangezien de beslissingen binnen de Europese Raad en Commissie werden genomen

en was er absoluut nood aan een referendum om het volk inspraak te geven. Vanaf 2005 pleit het Vlaams Belang voor een onmiddellijk opschorting van de toetredingsonderhandelingen met Turkije en pleitte voor een bevoorrecht partnerschap met Turkije aangezien het een belangrijk bevriend land is van Europa. Eigenlijk is het Vlaams Blok dus zelf het slachtoffer geworden van de salami-politiek dat ze de EU verwijten. Oorspronkelijk wou de partij zelfs geen douane-unie met Turkije afsluiten, maar toen het Vlaams Belang merkte dat Turkije in 2004 al te diep verankerd was in de EU begon de partij te pleiten voor het enige redelijke alternatief dat nog voor handen was.

Bij de Vlaamse socialisten was er intern van bij de meet af aan sprake van verdeeldheid. Binnen de SP waren de meningen namelijk over de stemming van de douane-unie verdeeld. Uiteindelijk hebben de Europese parlementsleden het mandaat gekregen van het partijbureau om een ‘ja-maar’-stem uit te brengen omdat er werd verondersteld dat het een positievere invloed zou hebben op de penibele binnenlandse situatie van Turkije. Anne Van Lancker ervoer dit verplicht mandaat echter als een zeer pijnlijke periode omdat ze een vurige tegenstander was van een douane-unie met Turkije. Maar de SP loste al vroeg zijn onderling meningsverschil op en tekende hun officiële standpunten in 1998 op als voorstanders van een Turkse toetreding bij de EU. De persoonlijke houding van Van Lancker tegenover dit onderwerp is uiteindelijk mee geëvolueerd en ze is fervent gaan strijden voor een toetreding van Turkije tot de EU omdat ze ervan overtuigd was geraakt dat ze met een positief signaal inderdaad meer hervormingen in Turkije konden bereiken. Helaas vielen deze hervormingen stil toen de toetredingsonderhandeling in 2006 effectief van start gingen en dat temperde het enthousiasme van Van Lancker, maar ook van een onderstroom in SP.a waar Kathleen Van Brempt onder meer deel van uitmaakte. Sinds 2006 pleitte ze voor een geprivilegieerd partnerschap met een unie van het Nabije Oosten waar Turkij een leiderspositie in vervulde.

De partij van de Christendemocraten was destijds in 1995 unaniem, net als bijna alle ander Europese conservatieve partijen in de EVP-fractie, een grote voorstander van een douane-unie tussen de EU en Turkije. Maar in 1999 was er van eensgezindheid omtrent de status van kandidaat-lidmaatschap van Turkije geen sprake meer. De CVP was onderling verdeeld en had uiteindelijk meer last om een officieel standpunt in te nemen dan de andere partijen in het Vlaamse politieke landschap. Hierdoor besloot de partij in 2004 om het bij een soort van advies te houden dat ervan uitging dat het nog veel te vroeg was om de toetredingsonderhandelingen met Turkije te laten opstarten. Een paar jaar later toen duidelijk werd dat de hervormingen vertraagd waren gingen de leden van de partij steeds luider voor een geprivilegieerd partnerschap pleiten zoals de Franse president Nicolas Sarkozy en de Duitse bondskanselier Angela Merkel hen al hadden voorgedaan.

Net als de CD&V was de VLD het in 1999 onderling niet eens over welk standpunt ze moesten innemen omtrent een mogelijke toetreding van Turkije tot de EU. In tegenstelling tot het vorige scharniermoment hakte de VLD in 2004 de knoop door en maakte op die manier kom af met de interne verdeeldheid die er in de partij bestond omtrent het thema van het Turks EU-lidmaatschap. De VLD volgde volledig het standpunt van Guy Verhofstadt die al jaren ijverde voor een toetreding van Turkije bij de EU. En wijkt tot vandaag de dag niet af van dit standpunt. Toch was er niet altijd volledige eensgezindheid omtrent dit delicate onderwerp in de partij. Jean Marie Dedecker stelde destijds namelijk kritische vragen over de toetredingseuforie van sommige partijgenoten. Daarom is het ook niet verbazingwekkend dat toen Dedecker zijn eigen partij, LDD, oprichtte in 2007 hij het standpunt innam dat een toetreding van Turkije tot de EU een brug te ver was en voor een bevoorrecht partnerschap pleitte.

De N-VA was sinds zijn oprichting in 2001 een tegenstander geweest van een Turkse toetreding tot de EU en dit door ondermeer de mensenrechtenschendingen en de Koerdische kwestie. Met deze houding stapte de partij in de voetsporen van zijn voorganger de VU. Deze partij was ook altijd zeer kritisch geweest omtrent een toenadering van Turkije tot de EU en was sinds de jaren 1970 al een fervente verdediger van de Koerdische rechten. De N-VA wou net als de VU kritisch maar niet negatief zijn. Om deze reden heeft de N-VA van in het begin gepleit heeft voor een bevoorrecht partnerschap tussen de EU en Turkije. Frieda Brepoels zet zich vandaag de dag, in samenwerking met het Koerdisch Instituut te Brussel, nog steeds in voor de rechten van de Koerden en andere minderheidsgroepen in Europa. Toch is er stilaan een tegenstrijdigheid aan het opduiken binnen de N-VA. Daar waar Brepoels onlangs de rechten van de Palestijnen nog erkende, veroordeelde Jan Jambon de Gaza-vloot voor terrorisme. Dit duidt op een koersverandering en een opkomende verdeeldheid in de partij die naar de toekomst toe interessant is om in de gaten te houden.

Uiteindelijk is er dan één partij in het Vlaamse politiek landschap waar weinig of zelfs geen verandering in de houding ten opzichte van de Turkse kwestie is op te merken. Agalev was van bij de start voorstander van een Turkse toetreding omdat ze vonden dat er via een positieve boodschap meer druk kon worden uitgeoefend op Turkije om de situatie van de mensenrechten en de Koerden te verbeteren. Groen! is er vandaag de dag nog steeds nog steeds van overtuigd dat belofte schuld maakt en dat de toetreding er onvermijdelijk moet komen. Al besluit Bart Staes wel dat Turkije dringend meer vaart moet zetten achter de hervormingen.

Na de verkiezingen op 12 juni 2011 lijkt alsof Turkije klaar is voor een nieuwe reeks van hervormingen om op deze manier verder aan de eisen van de EU tegemoet te komen. De partij van de Turkse premier Recep Tayyip Erdoğan werd de grote winnaar bij de Turkse verkiezingen. Ze sleepte ruim de helft van de stemmen in de wacht. De tweederdemeerderheid, waardoor hij de grondwet zou

kunnen wijzigen zonder steun van andere partijen, bleef echter buiten bereik. De Turken eisen nu na de verkiezingen verandering en de AKP van premier Erdoğan, zal met een geloofwaardig aanbod moeten komen voor een nieuwe grondwet. De huidige grondwet van Turkije is opgesteld door het militaire bewind en de tekst is volgens velen niet geschikt voor een democratie. De AKP moeten nu wel met andere partijen gaan samenwerken, want ze hebben niet genoeg zetels om op eigen houtje de grondwet te herschrijven. De vraag is echter of de oppositie een eventueel uitgestoken hand wil aanpakken. De seculiere Republikeinse Volkspartij (CHP) zegt in ieder geval bereid te zijn om met de conservatieve regeringspartij AKP te praten over een nieuwe grondwet. De uitslag van de verkiezingen in Turkije opent volgens EU-president Herman Van Rompuy, voorzitter José Manuel Barroso van de Europese Commissie en de Turkije- Rapporteur van het Europees Parlement Ria Oomen-Ruijten de weg voor het versterken van de democratische instituties en voor de verdere modernisering van het land in lijn met de Europese waarden en normen (EurActiv, 2011; Trouw, 2011):

The results open the way to further strengthening Turkey's democratic institutions, as well as to the continued modernization of the country, in line with European values and standards. We are convinced the coming period offers new opportunities for further reforms, including work on a new constitution in the broadest possible consultation and a spirit of dialogue and compromise, and for strengthening confidence between Turkey and all EU member states. Progress in these fields should also give new impetus to the accession negotiations with the European Union (EurActiv, 2011).

Of de komende periode nieuwe mogelijkheden biedt voor verdere hervormingen in Turkije, inclusief een nieuwe Turkse grondwet, is nog af te wachten. Het zou in ieder geval ervoor zorgen dat het vertrouwen, dat Turkije de laatste jaren aan het verliezen is, terug kan worden versterkt in de EU-landen zodat er een nieuwe impuls kan worden gegeven aan de toetredingsonderhandelingen met Turkije. Het is namelijk niet evident dat de EU terug zal keren op zijn beslissingen zolang de Turken zich aan de voorwaarden houden en de criteria van Kopenhagen effectief realiseren. Hier kan het politieke proces van 'path dependence' worden opgemerkt, aangezien elke keuze in zich zaken heeft die bereikt of niet bereikt kunnen worden ten gevolge ervan. De uitkomst van het toetredingsproces is afhankelijk van de voorgaande beslissingen waardoor de bestemming afhankelijk is van de weg die er naartoe wordt genomen. Concreet betekent dit dat als Turkije in zijn ambities om tot de EU toe te treden wordt getemperd, de EU een gefrustreerd en waarschijnlijk naar het Oosten georiënteerd land zal aantreffen. Turkije en Iran verklaren nu al steeds openlijker hun liefde voor elkaar (Danckaerts, 2010; Hague & Harrop, 2010, pp. 54-55; Vos, 2008, p. 91).

Bibliografie

Bronnen en literatuur

- Arikan, H. (2006). *Turkey and the EU: an awkward candidate for EU membership*. Hampshire.
- Carnero, G. (1995). *Rapport Stemming Europees Parlement A4-0322/95*. Straatsburg.
- Claeys, P. (2011). *De dag dat Turkije lid werd van de Europese Unie*. Brussel.
- Claeys, P., & Dillen, K. (2004). *Turkije in de Europese Unie: een brug te ver*. Brussel.
- Devos, H. (2008) *De impact van de Europese Unie: Beleidsterreinen, strijdpunten en uitdagingen*. Leuven.
- Eppink, D. J. (2009). *De Eurorealisten komen! Blauwdruk voor een werkend Europa*. Kapellen.
- Gettleman, M., & Stuart, S. (2003). 9/11 Terrorism, War, Global Responsibility. *The Middle East and Islamic World Reader* , 344-354.
- Hague, R., & Harrop, M. (2010). *Comparative government and politics*. New York.
- Het Europees Parlement. (2005a). *Parlement stelt stemming over Protocol bij de Overeenkomst van Ankara uit*. Brussel.
- Het Europees Parlement. (1995). *Voorlichting en Public Relations: woensdagmorgen 13 december 1995*. Straatsburg.
- Het Europese Parlement. (2006). *Door Turkije geboekte vooruitgang met het oog op de toetreding*. Brussel.
- Huntington, S. (1993). The Clash of Civilizations? *Foreign Affairs* , 22-49.
- Nisanci, S. (2005). Turkey's role in NATO in the Post-Cold War Security Environment. *Research Paper NATO Defense College* , 2-7.
- Pauwels, W. (2004). *Perscommuniqué: een hartelijk welkom, maar met voorwaarden*. Brussel.
- Rumford, C. (2000). From Luxembourg to Helsinki: Turkey, the politics of EU enlargement and prospects for accession. *Contemporary Politics* , 331-343.
- Salt, J. (2008). Global Disorder and the Limits of 'Dialogue'. *Third World Quarterly* , 691-710.
- Sayari, S. (2003). The United States and Turkey's Membership in the European Union. *The Turkish Yearboek* , 167-176.

Schmitt, E. B. (1919). The Diplomatic Preliminaries of the Crimean War. *The American Historical Review*, 25 (1), 36-67.

SEVI. (1998). *Persmededeling SP Turkije Dossier*. Brussel.

Staes, B. (2009). *Voor een ander Europa*. Antwerpen.

Van Overmeire, K., Vanhecke, F., & Ceder, J. (2004). *Voorstel van resolutie over de kandidatuur van Turkije als lid van de Europese Unie*. Brussel.

Vandermeersch, P., Bulcke, B., & Doornaerts, M. (2005, november 28). Dringend gevraagd: Europees leiderschap. *De Standaard*, pp. 40-41.

Vos, H. (2008). *De impact van de Europese Unie: Beleidsterreinen, strijdpunten en uitdagingen*. Leuven.

Internetbronnen en websites

ACW. (15 februari 2005). *De toetreding van Turkije tot de Europese Unie*. Opgeroepen op 20 juli 2011, van http://www.acw.be/downloads/dossiers/toetreding_van_turkije_tot_europese_unie.pdf

Akşit, S., Şenyuva, Ö., & Üstün, Ç. (november 2009). *Turkey Watch, EU Memberstates' Perceptions on Turkey's Accession to the EU*. Opgeroepen op 26 juli 2011, van Strengthening and Integrating Academic Networks: http://sinan.ces.metu.edu.tr/dosya/turkey_watch_en.pdf

Bavière, P. V. (december 2006). *Turkije: geopolitiek belangrijker dan waarden*. Opgeroepen op 12 juli 2011, van Uitpers: webmagazine voor internationale politiek: http://www.uitpers.be/artikel_view.php?id=1503

Belgische Kamer van Volksvertegenwoordigers en Senaat. (26 februari 1997). *De Europese Unie en de landen uit het Middellands Zeegebied: naar een evenwichtig partnerschap*. Opgeroepen op 21 juli 2011, van <http://www.senate.be/www/webdriver?MItabObj=pdf&MIcolObj=pdf&MInamObj=pdfid&MItypeObj=application/pdf&MIvalObj=16779914>

Belgische Senaat. (14 december 2004). *De problematiek van de toetreding van: verslag namens de commissie voor de buitenlandse betrekkingen en voor landsverdediging*. Opgeroepen op 28 juli 2011, van <http://www.senate.be/www/webdriver?MItabObj=pdf&MIcolObj=pdf&MInamObj=pdfid&MItypeObj=application/pdf&MIvalObj=50333710>

Belgische Senaat en Kamer van volksvertegenwoordigers. (24 december 2004). *De Europese Raad van 16 en 17 december*. Opgeroepen op 20 juli 2011, van <http://www.senate.be/www/webdriver?MItabObj=pdf&MIcolObj=pdf&MInamObj=pdfid&MItypeObj=application/pdf&MIvalObj=50333371>

Casier, M., & Jongerden, J. (8 maart 2010). *Duizendmaal neen!?* Opgeroepen op 20 juli 2011, van De wereld morgen : <http://www.dewereldmorgen.be/blog/kif-kif/2010/03/08/duizendmaal-nee>

Claeys, P., & Dillen, K. (22 september 2003). *Schriftelijke verklaring aan het Europese Parlement over het houden van referenda over de mogelijke toetreding van Turkije tot de EU*. Opgeroepen op 19 juli 2011, van Het Europees Parlement: <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//NONSGML+WDECL+P5-DCL-2003-0020+0+DOC+PDF+V0//NL&language=NL>

Commissie voor Buitenlandse en Europese Aangelegenheden. (14 januari 2003). *Interpellatie van de heer Karim Van Overmeire tot de heer Jaak Gabriels, Vlaams minister van Economie, Buitenlands Beleid, Buitenlandse Handel en Huisvesting, over het standpunt van de Vlaamse regering t.a.v. de eventuele toetreding van Turkije bij de EU*. Opgeroepen op 17 juli 2011, van Het Vlaams Parlement: <http://www.vlaamsparlement.be/Proteus5/showVIVerslag.action?id=334515>

Commission of the European Communities. (6 oktober 2004). *2004 Regular Report on Turkey's progress towards accession*. Opgeroepen op 18 juli 2011, van http://ec.europa.eu/enlargement/archives/pdf/key_documents/2004/rr_tr_2004_en.pdf

Dahlman, C. (2004). *Turkey's Accession tot the European Union: The Geopolitics of Enlargement*. Opgeroepen op 19 juli 2011, van University of Colorado: http://www.colorado.edu/geography/class_homepages/geog_4892_sum09/dahlman_turkey.pdf

Danckaerts, T. (november 2010). *Oosterse liefde*. Opgeroepen op augustus 2, 2011, van Mondiaal Nieuws: <http://www.mo.be/artikel/oosterse-liefde>

De Europese Unie. (2011). *Toetredingscriteria (criteria van Kopenhagen)*. Opgeroepen op 31 juli 2011, van http://europa.eu/legislation_summaries/glossary/accession_criteria_copenhagen_nl.htm

De Standaard. (20 november 2009). *Turken reageren bezorgd over aanstelling Van Rompuy*. Opgeroepen op 20 juli 2011, van http://www.standaard.be/artikel/detail.aspx?artikelid=DMF20091120_035

De Standaard. (19 oktober 2004). *Turkije-debat in december*. Opgeroepen op 17 juli 2011, van <http://www.standaard.be/artikel/detail.aspx?artikelid=GQ19JNHK>

De Zevende Dag. (24 mei 2009). *EU-Lidmaatschap Turkije is momenteel niet haalbaar*. Opgeroepen op 27 juli 2011, van De Redactie Videozone: <http://www.deredactie.be/cm/vrtnieuws/mediatheek/2.5617/1.533901>

Dehaene, J.-L. (december 2007). *Het verdrag van Lissabon: een doorlichting*. Opgeroepen op 27 juli 2011, van <http://www.jean-lucdehaene.eu/html/documents/BrochureVerdragLissabon.pdf>

EurActiv. (14 november 2005). *EU-Turkey relations*. Opgeroepen op juli 17, 2011, van <http://www.euractiv.com/en/enlargement/eu-turkey-relations-links dossier-188294?display=normal>

EurActiv. (17 juni 2011). *Turkey's Erdoğan to build consensus after big win*. Opgeroepen op 1 augustus 2011, van <http://www.euractiv.com/en/enlargement/turkeys-erdo-build-consensus-big-win-news-505582>

- Europa Nu. (2011). *Turkije en de Kwestie Cyprus*. Opgeroepen op 26 juli 2011, van http://www.europa-nu.nl/id/vhfojdmoxly1/turkije_en_de_kwestie_cyprus
- European Commission. (9 november 2010). *Turkey 2010 Progress Report*. Opgeroepen op 29 juli 2011, van http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/key_documents/2010/package/tr_rapport_2010_en.pdf
- Europese Commissie. (2011). *De betrekkingen tussen de EU en Turkije*. Opgeroepen op 13 juni 2011, van http://ec.europa.eu/enlargement/candidate-countries/turkey/relation/index_nl.htm
- Groen! (2009). *Programma Groen! voor de Europese verkiezingen 2009*. Opgeroepen op 28 juli 2011, van http://www.groen.be/uploads/programma/09/Europees_Programma.pdf
- Het Belang Van Limburg. (10 mei 2009). *Angela Merkel en Nicolas Sarkozy willen EU zonder Turkije*. Opgeroepen op 29 juli 2011, van <http://www.hbvl.be/nieuws/buitenland/aid830256/angela-merkel-en-nicolas-sarkozy-willen-eu-zonder-turkije.aspx>
- Het Europees Parlement. (26 september 2001). *Feiten over de Europese Unie: Het noordelijk Middellandse-Zeebekken*. Opgeroepen op 26 juli 2011, van http://www.europarl.europa.eu/factsheets/6_3_5_nl.htm
- Het Europees Parlement. (28 september 2005b). *Resolutie van het Europees Parlement over de start van de onderhandelingen met Turkije*. Opgeroepen op 26 juli 2011, <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?type=MOTION&reference=P6-RC-2005-0484&language=NL>
- Het Europees Parlement. (15 december 2004). *Resolutie van het Europees Parlement over het periodiek verslag 2004 en de aanbeveling van de Europese Commissie over de vorderingen van Turkije op de weg naar toetreding*. Opgeroepen op 17 juli 2011, van <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?type=TA&reference=P6-TA-2004-0096&language=NL&ring=A6-2004-0063>
- Het Europees Parlement. (13 december 1995). *AVC/1995/0813 : 13/12/1995 - EP: position, 1st reading or single reading*. Opgeroepen op 18 juli 2011, van <http://www.europarl.europa.eu/oeil/resume.jsp?id=101572&eventId=75906&backToCaller=NO&language=en>
- Het Vlaams Belang. (14 april 2011). *De dag dat Turkije lid werd van de EU*. Opgeroepen op 30 juli 2011, van <http://www.youtube.com/user/vlaamsbelanginbeeld#p/u/0/xu3N4eEG9-0>
- Het Vlaams Belang. (2010). *Europa speelt Turkse roulette*. Opgeroepen op 28 juli 2011, van <http://www.vlaamsbelang.be/3/24/dossier/269>
- Maes, N. (13 april 2004). *Turkse toetreding komt te vroeg - Discussie over grenzen Europa dringt zich op*. Opgeroepen op juli 19, 2011, van Eurospirit: Vrije democraten, Vlaams, Europees, Mondiaal: <http://www.eurospirit.be/news.php?id=411>

- Mostert, J. (2004). *Dossier: Turkije & de Europese Unie*. Opgeroepen op juli 17, 2011, van Politics.be: <http://www.politics.be/duiding/504/>
- Nieuw-Vlaamse Alliantie. (9 juni 2009). *Verkiezingsprogramma N-VA 2009*. Opgeroepen op 27 juli 2011, van [http://www.n-va.be/files/default/generated/congresteksten/Verkiezingsprogramma%20Vlaamse,%20Brusselse%20en%20Europese%20verkiezingen%20\(juni%202009\).pdf](http://www.n-va.be/files/default/generated/congresteksten/Verkiezingsprogramma%20Vlaamse,%20Brusselse%20en%20Europese%20verkiezingen%20(juni%202009).pdf)
- Nieuw-Vlaamse Alliantie. (6 oktober 2004). *Turkije in EU of E.E.R.?* Opgeroepen op 30 juli 2011, van <http://www.n-va.be/nieuws/opinie/turkije-eu-eer>
- Phillips, L. (29 november 2010). *Four European states host US nuclear bombs, WikiLeaks reveals*. Opgeroepen op 26 juli 2011, van euroobserver.com: <http://euobserver.com/9/31381>
- Redactie Radio Centraal. (9 mei 2009). *7 juni: Kathleen Van Brempt (SP-a)*. Opgeroepen op 29 juli 2011, van <http://redactie.radiocentraal.be/Home/?p=603>
- SP.a. (2009). *Europees kiesprogramma SP.a: Een eerlijke koers voor Europa*. Opgeroepen op 28 juli 2011, van <http://redactie.radiocentraal.be/Home/?p=603>
- Staes, B. (2004). *Toetreding Turkije beste waarborg eerbiediging mensenrechten*. Opgeroepen op 18 juli 2011, van <http://www.bartstaes.be/articles.php?id=1196>
- Staes, B. (14 oktober 2009). *Turkije moet meer vaart zetten achter hervormingen*. Opgeroepen op 29 juli 2011, van <http://www.bartstaes.be/articles.php?id=2442>
- Trouw. (13 juni 2011). *Turken willen na verkiezingen verandering*. Opgeroepen op 1 augustus 2011: <http://www.trouw.nl/tr/nl/4496/Buitenland/article/detail/2444656/2011/06/13/Turken-willen-na-verkiezingen-verandering.dhtml>
- Turkije Instituut. (3 mei 2011). *Kwestie Cyprus*. Opgeroepen op 29 juli 2011, van <http://www.turkije-instituut.nl/Kwestie%20Cyprus--640/>
- Van Deurzen, J., & Thyssen, M. (24 november 2004). *CD&V: "CD&V over de EU-kandidatuur van Turkije"*. Opgeroepen op 18 juli 2011, van Politics.be: <http://www.politics.be/persmededelingen/7071/>
- Van Hoeven, R., & Spruy, M. (2004). *[NTT] Comité Neen tegen Turkije in de EU*. Opgeroepen op 19 juli 2011, van Blokwatch: <http://www.blokwatch.be/content/view/164/47/lang.nl/>
- Vanhecke, F., & Claeys, P. (2009). *Europees verkiezingsprogramma VB 2009-2014*. Opgeroepen op 29 juli 2011, van Europees Nieuws: <http://www.europeesnieuws.eu/europees-verkiezingsprogramma-vb-20092014.html>
- Verhofstadt, G. (18 november 2002). *Articles and speeches - European Union: Montesquieu and the European Union*. Opgeroepen op 14 juli 2011, van Foreign Policy Institute: http://www.foreignpolicy.org.tr/documents/verhofstadt_181102_p.htm

VlaamsBelangInBeeld. (18 december 2008). *A bridge too far*. Opgeroepen op 27 juli 2011, van YouTube: <http://www.youtube.com/watch?v=lm5tOA0V1dA>

VLD. (2004, december 16). *Groen licht voor de toetreding van Turkije tot de EU*. Opgeroepen op juli 16, 2011, van Politics.be: <http://www.politics.be/persmededelingen/7305/>

Vrede vzw. (29 juni 2011). *N-VA: steun de Gaza-vloot!* Opgeroepen op 31 juli 2011, van 11.be De Noord-Zuidportaal: http://www.11.be/component/one/artikel/detail/va_steun_gaza_vloot,110684

Waterfield, B. (19 november 2009). *EU president: Herman Van Rompuy opposes Turkey joining*. Opgeroepen op 20 juli 2011, van The Telegraph: <http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/europe/eu/6600570/EU-president-Herman-Van-Rompuy-opposes-Turkey-joining.html>

Bijlagen

A) Transcriptie interview met Nelly Maes te Sinaai op 5 juli 2011

1) Zijn de officiële partijstandpunten veranderd doorheen de jaren?

2) U kan dit voor de Volksunie als voor Spirit bekijken.

3) Was er binnen en tussen deze partijen een evolutie ?

4) In het begin zijn de standpunten altijd bepaald geweest in het Europees parlement,

5) ik herinner mij niet dat in de Volksunie een standpunt as such bepaald is over Turkije.

6) Het is wel zo dat binnen de Volksunie van vrij vroeg,

7) in de jaren 70,

8) de VU achter de autonomie-eisen van de Koerden stond,

9) ik herinner mij een jongerencongres van de Volksunie Jongeren,

10) ik denk begin jaren 1970 zijn dan de Koerden uitgenodigd voor een congres.

11) De vraag naar autonomie van de Koerden is toen bij ons dus opgevangen toen dat nog niet zo

12) bekend was,

13) want ja,

14) de Koerden zijn zo 'n beetje de speelbal van de geschiedenis geweest,

15) door de verdeeldheid,

16) ze hebben altijd gedacht dat de vijanden van mijn vijanden, zijn mijn vrienden,

17) maar hierdoor zijn ze vaak in slechte papieren beland.

18) Dat standpunt over de Koerden is eigenlijk altijd leidend geweest in verband met Turkije,

19) want men heeft dus altijd gezegd,

20) wat is goed voor de Koerden?

21) Het spreekt voor zichzelf dat toen Turkije vragende partij was voor toetreding,

22) een mogelijkheid schiep om drukking uit te oefenen op Turkije ten voordele van de Koerden,

23) de vraag naar zijn we nu echt wel voor de Turkse toetreding,

24) niet zo vaak gesteld werd.

25) Men zei,

26) als het goed is en als het vooruit gaat,

27) als de mensenrechten en democratie vooruitgaan in Turkije,

28) dan is die wortel van de Europese toetreding een goeie zaak.

29) Ten gronde denk ik dat men twijfelde aan het realistische van de vraag van Turkije,

30) maar er was natuurlijk het bewustzijn dat de NAVO Turkije een belangrijke bondgenoot vond,

31) ten tijde van de Koude oorlog,

32) en dat heeft zeker meegespeeld om Turkije als een mogelijke partner voor de Unie te zien,

- 33) toen nog geen Unie natuurlijk.
- 34) Ik denk dat het anders nooit zo'n vaart zou gelopen hebben.
- 35) De eerste grote discussie die ik mij herinner,
- 36) ik zat toen zelf niet in het Europees parlement,
- 37) maar was de discussie over de toetreding tot de douane-unie in 1996,
- 38) en dan weet ik dat er in het Europees parlement een scherpe discussie was geweest over
- 39) de toetreding tot die douane-unie.
- 40) Dat toen ook Jacques van de Meulebroecke,
- 41) namens de VU,
- 42) als vertegenwoordiger,
- 43) de situatie van de Koerden heeft ingeroepen,
- 44) maar ik herinner mij niet of hij dat uiteindelijk heeft voor gestemd of tegengestemd,
- 45) dat zou moeten nagekeken worden in de stemlijst.
- 46) Wij waren toen lid van de Europese Vrije Alliantie.

47) Vanwaar die tegenstand tegen de douane-unie?

- 48) Ik denk dat er altijd een zekere dubbelzinnigheid is geweest ten opzichte van Turkije,
- 49) dat men altijd gezegd heeft,
- 50) ja het is goed dat we invloed uitoefenen op de situatie binnenlands,
- 51) want er is een heleboel dat niet in orde is,
- 52) maar dat men toen grondig geen uitspraken deed,
- 53) alhoewel men niet tegenstemde tegen de stappen die Turkije uiteindelijk heeft gezet.
- 54) Natuurlijk ook omdat er in ons land,
- 55) zoals in andere Europese landen,
- 56) de druk was om de Turkse markt te veroveren,
- 57) er waren dus economische motieven,
- 58) om in Turkije,
- 59) een belangrijk land met een groot afzetgebied,
- 60) om daar voet aan grond te krijgen,
- 61) economisch.
- 62) Ik denk dat dat altijd dubbelzinnig is geweest

63) Kan u nog herinneren of er echt partijen voor die douane-unie waren ?

- 64) Je zou de stemlijsten is moeten nakijken,
- 65) want dat weet ik niet meer vanbuiten.

66) Het lijkt mij dat de standpunten van de Volksunie doorgetrokken wordt naar NV-A ?

67) zeker in verband met de aandacht voor de Koerden?

- 68) Tot hiertoe zie ik daar geen echte breuk in.
- 69) Behalve toen ik zelf in het Europees parlement zat,

- 70) ben ik me meer gaat interesseren in de kwestie op zich,
- 71) en dan ben ik me gaan afvragen,
- 72) hoe goed is het dat Turkije toetreedt,
- 73) en dan ben ik voor mezelf toch wel tot de conclusie gekomen dat de Turkse toetreding een
- 74) versterking zou betekenen van de conservatieve elementen in de Europese unie,
- 75) en dat het dus niet mag overhaast worden,
- 76) integendeel,
- 77) dat men zich de vraag moet stellen,
- 78) of Turkije zelf op termijn niet eerder een andere richting zal uitgaan.
- 79) De Europese Unie evolueert ondertussen meer in de zin van een politieke Unie,
- 80) ik wens dat ook,
- 81) ik wens dus ook een verdieping van de Europese Unie,
- 82) maar dan stel ik de vraag of dat wel mogelijk is,
- 83) wanneer men zulke grote landen,
- 84) die eigenlijk heel chauvinistisch zijn,
- 85) en erg gesteld op hun eigen autonomie,
- 86) of die wel passen in een politieke Unie?
- 87) Omdat ik mij ten tweede ook de vraag stel,
- 88) is Europa wel gebaat met buitengrenzen zoals Iran en Irak?
- 89) Dan zullen er een aantal ja zeggen,
- 90) omdat we dan een vinger in de oliepot hebben,
- 91) maar dat is niet mijn standpunt,
- 92) ik vraag me af op welke manier Europa dan zal evolueren,
- 93) en op welke manier zal Turkije zelf evolueren?
- 94) democratie moet groeien,
- 95) dat is een proces,
- 96) ik geloof niet in verkiezingen als middel op zich om democratie te vestigen,
- 97) verkiezingen moeten een onderdeel zijn van een proces dat daartoe leidt,
- 98) en zijn ook een uiting van democratie,
- 99) maar die wisselwerking duurt een tijd.
- 100) Je ziet dat nu in de nieuwe landen die toegetreden zijn,
- 101) na de grote toetreding van 10 Oost- en Centraal-Europese landen,
- 102) hoe wisselvallig daar de toestand nog is,
- 103) ik denk dat het in Turkije ook zo nog is.
- 104) Intussen zijn er wel een aantal hervormingen geweest,
- 105) maar wanneer je Turkije bekijkt als een brug tussen Oost en West,
- 106) zou je zeggen het is in het belang van Europa en Turkije,

- 107) vooral economisch gezien,
108) maar of dat politiek zo'n goede zaak is,
109) betwijfel ik nog altijd,
110) want de grondwet is nog altijd niet verandert in Turkije,
111) een echt rechtssysteem zoals wij dat in Europa kennen is er nog niet,
112) er is nog veel corruptie,
113) er is nog veel verdrukking van de minderheden,
114) mensenrechten verdrukking,
115) de rechtstaat wordt af en toe totaal in vraag gesteld.
- 116) Turkije liever niet bij Europa opdat het een andere cultuur heeft en Islamitisch is ?**
- 117) Zeker niet,
118) want er zijn zoveel Turkse migranten bij ons,
119) dat de Islam ook bij ons een deel is geworden van de cultuur,
120) dat kun je niet inroepen,
121) dat is noch bij de VU,
122) noch in Spirit ooit gebeurt,
123) ook niet in de tijd toen Spirit deel uitmaakte van de Vrije Europese Alliantie.
124) Als je in Europa de eenheid en de verscheidenheid proclameert,
125) en Turkije kan dat zelf niet accepteren,
126) dan is het eigenlijk tegen de regels van Europa zelf om Turkije normale kandidaat te laten zijn.
127) Want de Kopenhagen-criteria,
128) die we toch als voorafgaandelijke criteria beschouwen,
129) bij het accepteren van een kandidatuur,
130) zijn nog altijd niet vervuld,
131) hoewel de onderhandelingen bezig zijn,
132) er worden bij mijn weten wel geen nieuwe hoofdstukken geopend,
133) maar Turkije is officieel kandidaat lid ondanks het feit dat de Kopenhagen-criteria niet
134) vervuld zijn.
135) Dat heeft te maken met de selectieve manier waarop in Europa met die criteria wordt omgegaan,
136) de economische criteria worden veel strikter toegepast dan de mensenrechten criteria,
137) en de criteria over het respect van de culturele minderheden.
138) En dus ben ik nu nog kritischer geworden ten opzichte van de toetreding van Turkije,
139) omdat ik precies het gevaar zie dat ik elders ook zie,
140) er zijn nog landen die te vroeg zijn togetreden,
141) Roemenie, Bulgarije waren ook niet klaar
142) zelfs Polen was niet klaar,
143) maar als ze Polen niet binnen lieten,

144) konden ze niemand niet binnen laten,
145) omdat Polen zo groot was.
146) Eens dat de toetreding heeft plaats gevonden kun je niet meer eisen stellen op dat vlak,
147) dan is er nog wel een overgangperiode,
148) maar eigenlijk is dan de tijd voorbij dat je effectief druk kan uitoefenen op een regering.
149) En daarom zeggen de Koerden ook,
150) het is beter van niet te vlug toe te treden,
151) maar eerst de noodzakelijke veranderingen af te dwingen binnen Turkije zelf.
152) Maar als ik zie dat na zoveel keren staakt het vuren van de Koerden,
153) nog altijd geen onderhandelingen bezig zijn,
154) in hoe verre is het gemeend,
155) als de Turken zeggen,
156) wij willen het Europese model nastreven,
157) overnemen?

**158) Dus de Kopenhagencriteria zijn voorafgaandelijk en eigenlijk had Turkije geen recht
159) om kandidaat te worden aangezien het niet aan de criteria voldeed ?**

160) De criteria zijn eigenlijk voorafgaandelijk,
161) maar ik geef toe dat ze het anders ook niet gedaan hebben,
162) in Roemenie is ook discriminatie,
163) als je de discriminatie van de Roma in al die landen bekijkt,
164) dat is afschuwelijk.
165) De Kopenhagen-criteria zijn dus eigenlijk niet zo belangrijk,
166) ze zullen nog wel meegenomen worden in de discussies,
167) want dat is natuurlijk een interessante procedure die je ook als buitenstaander goed kan volgen,
168) om de 6 maanden is er een verslag,
169) dat uitgebracht wordt bij het Europese parlement,
170) zowel door de Europese commissie als door een soort opvolgingscommissie,
171) voor elk kandidaat-lid is er een opvolgingscommissie die voor de helft uit parlementsleden van
172) Europa en voor de helft uit mensen van het kandidaat land bestaat.
173) Het is een soort van bulletin,
174) waar de pro's en cons opgelijst worden,
175) de vorderingen worden nagegaan,
176) en een soort van punten gegeven.
177) Ik heb zelf in zo'n opvolgingscommissie gezeten,
178) en dan zie je hoeveel druk er wordt uitgeoefend om niet teveel negatieve dingen te verwekken,
179) er wordt zo verschrikkelijk hard gelobbyd,
180) dat het heel moeilijk is voor mensen van de oppositie om hun stem te laten horen,

- 181) om een klacht in te dienen en spreekrecht te krijgen.
- 182) Het is me toch gelukt,
- 183) op een gegeven moment,
- 184) om,
- 185) terwijl het woord 'Koerden' in die verslagen angstvallig vermeden wordt,
- 186) om in een amendement in de commissie bij het rapport en het advies van het Europese parlement
- 187) te laten aanvaarden dat er culturele autonomie moest gegeven worden aan de Koerden,
- 188) en dat is in de commissie door ons gelobby dan goedgekeurd,
- 189) maar dat advies is achteraf zeker niet gevolgd.
- 190) Wij hebben natuurlijk ook andere dingen ondersteund in verband met mensenrechten en justitie,
- 191) het is niet alleen met de Koerden dat we bezig waren.
- 192) Maar vanuit die invalshoek zijn we altijd kritisch geweest ten opzichte van Turkije en de
- 193) toetreding,
- 194) maar hebben we niet tegen gestemd.
- 195) We moeten ook nog niet over een toetreding stemmen,
- 196) want zolang de toestand is zoals hij nu is,
- 197) zou ik adviseren om tegen te stemmen,
- 198) maar ik heb geen partij meer,
- 199) dus ik weet niet wie mijn stem zal volgen.
- 200) U was parlamentslid in 1999, toen Turkije kandidaat-lidstaat werd,**
- 201) daar is ook over gestemd geweest ?**
- 202) Ik denk dat we daar meegestemd hebben,
- 203) want toen ging het over die christelijke cultuur nogal veel,
- 204) ik zou het nog moeten nakijken,
- 205) want ik twijfel,
- 206) maar ik denk dat we uiteindelijk hebben voor gestemd,
- 207) omdat we niet wilde meestemmen met heel de rechtse meute,
- 208) om geen misverstanden te verwekken rond racisme,
- 209) het kan ook zijn dat we ons onthouden hebben,
- 210) maar mijn houding is altijd kritisch geweest maar niet negatief,
- 211) precies om de toestand die toch wel gunstig evolueert verder gunstig te laten evolueren.
- 212) Met het oog op de binnenlandse mensenrechten en democratie in Turkije,
- 213) en dan kunnen de Turken met reden ons eigenlijk met reden verwijten dat we hypocriet zijn,
- 214) maar zij zijn het ook,
- 215) want ze willen dus ook wel toetreden,
- 216) maar zij hebben ook heel veel reden en dingen waar ze niet echt willen toetreden.
- 217) In feite, denk ik dat we in Europa er fout hebben aan gedaan met het goednaberschap,

218) die nieuwe verzameling van rechten en plichten in verband met goede nabuurschap,
219) dat die niet vroeger bestonden,
220) want in de meeste partijen in België,
221) waren voorstander van verdieping van de Unie,
222) eerder dan van een uitbreiding,
223) maar door de oorlog in ex-Joegoslavië en het ineenstuiken van de muur,
224) is er een stroomversnelling in die toetredingen gekomen,
225) omdat men de destabilisering had gezien in ex-Joegoslavië,
226) en men die niet wouden herhalen bij de val van de muur.
227) Daarom heeft men toen,
228) in tegenstelling tot de afspraken,
229) niet echt dossier per dossier behandeld zoals men wel had afgesproken,
230) maar tien landen tegelijkertijd toegelaten.
231) Terwijl dat er kan gediscussieerd worden over de mate waarin de criteria vervuld of niet vervuld
232) waren,
233) ik zeg niet vervuld waren.

234) De val van de muur was dus belangrijk voor de toetreding van Turkije ?

235) Turkije was vroeger belangrijk dan de andere,
236) Turkije was belangrijk in de tijd van de Koude oorlog zelf,
237) als partner van de NATO,
238) we mogen niet vergeten dat Amerika daar raketbasissen had,
239) dus de hele Cuba-crisis ging over de raketten die in Turkije stonden en die uitlokten dat de
240) Russen raketten gingen zetten in Cuba.
241) En dus de aandacht is veel meer verschoven naar Europa,
242) meer dan naar Turkije en Afrika,
243) en de ontwikkelingslanden van het zuiden,
244) die hebben veel minder aandacht gekregen,
245) de middelen namen niet zo duidelijk toe.
246) De Europese lidstaten zijn heel terughoudend met het toekennen van middelen aan de Europese
247) Unie.
248) Maar die middelen zijn dan geheroriënteerd,
249) de facto,
250) naar de voorbereiding van de landen die moesten toetreden,
251) en die hun systeem naar een vrije markt economie moesten omschakelen,
252) dat is ook maar in gebrekkige mate gebeurt vooraleer het kon,
253) maar die criteria zijn toch meer in acht genomen,
254) men heeft dan op een nogal brutale manier een privatisering en liberalisering doorgevoerd die in

255) de grond zo'n maffiose elite gecreëerd hebben,
256) die bestaan uit gerecycleerde communisten,
257) en die nu dikke kapitalisten geworden zijn,
258) maar de mensen die de macht hadden, hebben ze behouden in de praktijk.
259) Dus als u mij data vraagt,
260) ik kan ze u niet geven.
261) Als u de belangrijkste stemmingen is nakijkt dan ga je het niet alleen voor ons zien,
262) maar ook voor al de andere zien.
263) Ik denk dat we allemaal een beetje die pragmatische houding hebben aangenomen,
264) van als het goed is voor de mensen in Turkije gaan we het niet afblokken,
265) maar we hebben onze reserveringen omdat we twijfelen aan de mogelijkheid om nog een
266) politieke Unie uit te bouwen,
267) die diepgang krijgt met zo'n groot land erbij.
268) Ik kan dus besluiten dat er geen echt verschil / evolutie is geweest in jullie standpunt
269) naar de toetreding van Turkije toe ?
270) Jullie vonden het vanaf het begin belangrijk om de belangen van de Koerden te verdedigen
271) en dat ik dit zelfs kan doortrekken naar de standpunten van de NV-A nu?
272) Ik denk dat Frieda Brepoels zeker dat standpunt nog volgt,
273) maar het zou interessant zijn te volgen wat er in NV-A gebeurt,
274) want er zijn tegenwoordig stemmen aan het opgaan in NV-A van jongere parlementsleden die
275) eigenlijk tonen dat er in NV-A een discussie aan de gang is,
276) waar ze zelf natuurlijk niet openlijk over spreken,
277) maar,
278) ik heb bijvoorbeeld van Broederlijk Delen een bericht gekregen over Israël en de Palestijnen
279) waar de NV-A ook traditioneel de nationale rechten van de Palestijnen heeft erkend,
280) maar waar Jan Jambon zich nu heel erg verzet tegen de vloot die naar Gaza wil gaan,
281) om hulpgoederen te brengen,
282) dat is duidelijk een tegenstrijdigheid.
283) Er zijn zo nog standpunten die NV-A begint in te nemen bij monden van jonge meer rechtse
284) figuren,
285) waarvan ik mij afvraag of ze daar onderling geen zware discussies over hebben of over zullen
286) krijgen.
287) Ik dat die discussie nu binnen in bezig is,
288) maar ze komt bijna niet naar buiten,
289) maar ze komt wel naar buiten als Jan Jambon zoiets zegt,
290) dan zegt Broederlijk Delen openlijk in een nieuws brief, dat is wat NV-A niet altijd zei,
291) dat is niet wat de traditie is binnen de Volksunie en binnen NV-A tot hiertoe.

292) Tot hiertoe was er dus geen breuk, maar nu kan men stilaan een discussie waarnemen.

293) Ja,

294) en ik denk wat er bij mij zelf veranderd is,

295) is dat ik meer,

296) naarmate het toetredingsproces formeel verder vorderde,

297) meer en meer aandacht ben gaan besteden naar wat er in Turkije zelf gebeurt,

298) niet alleen ten opzichte van de Koerden,

299) maar ook in het algemeen,

300) de gebrekkige bescherming van de minderheden,

301) de rechtsstaat die te weinig gerespecteerd is,

302) het feit dat de grondwet blijft wat hij is,

303) en uiteindelijk is het een grondwet die opgesteld is door de militairen,

304) waarbij de Islamitische godsdienst een belangrijke uitzonderingspositie heeft gekregen,

305) het is wel een lekenstaat,

306) maar als je vergelijkt wat voor rechten de Islam heeft in vergelijking met het Christendom,

307) dan kan je moeilijk zeggen dat godsdienst geen rol speelt,

308) maar het is niet openlijk beleden.

309) Zijn er bepaalde actiecomités geweest?

310) Altijd,

311) wij hebben altijd contact gehad met het Koerdisch instituut,

312) maar ik heb het Koerdisch instituut natuurlijk ook zien evolueren,

313) aanvankelijk stonden wij dus op het standpunt dat we absoluut geen contact wilden met de

314) militaire vleugel van de Koerdische beweging,

315) met de PKK,

316) maar door de oorlogssituatie tussen de Turken en de Koerden,

317) en de PKK moet ik zeggen,

318) is eigenlijk gebeurt wat er heel dikwijls gebeurt in geval van militarisering van een conflict,

319) de vreedzame krachten worden gepolariseerd,

320) en die kunnen dat niet houden,

321) en de PKK wordt dan erkend als de nationale beweging en dat is daar ook gebeurt,

322) dus echt zo terughoudend zijn ten opzichte van de PKK dat hebben we niet kunnen volhouden,

323) ik zeg niet dat we ooit officieel echt meegewerkt hebben met de PKK,

324) maar we zijn er het ons van bewust dat de PKK iedere stap volgde.

325) Ik heb toch heel dikwijls in het Europees parlement zelf de rol van coördinator op mij genomen,

326) want de Koerden hadden geen echte subcommissie,

327) samen met mensen van het Koerdisch instituut of met mensen van de PKK,

328) of ben ik opgetreden voor de televisiezender van Denderleew,

329) om over de toetreding te spreken en de problemen die er waren.

330) Dat is herhaaldelijk gebeurt.

331) Voor de rest is er ook een coördinatie die nog steeds bestaat en regelmatig samenkomt,

332) ook in het Belgisch parlement,

333) maar daar doet het Koerdisch instituut het secretariaat voor,

334) ik denk dat het een maandelijkse coördinatie is.

335) Dat zijn openlijke democratische samenkomsten.

336) Maar bijvoorbeeld voor Spirit volgt Leonel Vandenberghe dat nog.

337) Verder denk ik nog aan protesten en persconferenties,

338) maar dat zijn allemaal strikt pacifistische organisaties.

339) Ik hoop dat Europa kritisch zal zijn,

340) en landen niet te vroeg toe te laten,

341) wat dat is gewoon een domheid uit economische motieven,

342) en dan blijft al de rest in de schuif liggen.

**343) Zijn er nog collega's van u die zeer actief waren rond deze Turkse kwestie in het Europees
344) Parlement ?**

345) Ge hebt natuurlijk een officiële delegatie in het Europees parlement.

350) In de tijd dat ik parlamentslid was,

351) was ik voorzitter van de EVA,

352) De Europese Vrije Alliantie,

353) de onderhandelingen zijn toen gevoerd met de Groenen,

354) en we hebben dan samen één groep gevormd,

355) en van die groep was Lagendijck de coördinator,

356) die deed mee namens de groep van de Groenen,

357) in die Turken vereniging.

358) Bart Staes is dan overgegaan van de VU naar de Groenen,

359) en die is dan 100% voor de toetreding geworden,

360) ik heb dat als een duidelijk verschil gezien als de periode dat we samen in de VU waren.

361) Ik hoor van de kant van de Groenen geen bezwaar,

362) ik heb nu meer bezwaren dan vroeger,

363) ik zie de verandering van Turkije zo traag gaan,

364) en ik ben bang dat wij ons eigen een nog meer conservatiever Europa aan het maken zijn,

365) dan het al is voor de moment.

366) Ik vraag me af of de toetreding nog gaat komen, willen de Turken dit zelf nog wel?

367) De mensen worden meer kritisch,

368) ik vraag me dus ook af of deze toetreding er nog zal komen.

369) Ik persoonlijk denk dat de Turken liever niet toetreden,

370) dan meer toegeven.

371) En wij denken als ze zich niet meer aanpassen, kunnen ze er niet in.

372) Dus in die zin zou het wel is een verloving kunnen zijn die niet op een huwelijk uitdraait,

373) wat nog altijd beter is als een vroege echtscheiding.

B) Transcriptie interview met Anne Van Lancker te Gent op 20 juli 2011

1) U was tegen de douane-unie tussen de Europese Unie en Turkije ?

2) Ik was overtuigd tegen de douane-unie,

3) omwille van de situatie van de mensenrechten,

4) de grondwetsartikelen,

5) vooral artikel 8 in verband met vrijmeningsuiting die helemaal niet in orde was,

6) de Koerdische kwestie.

7) Maar er is dan een speciale werkgroep Turkije in de partij tot stand gekomen en daar ben ik dus

8) door de leden van de werkgroep in de minderheid gesteld,

9) dat was onderleiding van Dirk Van der Malen,

10) die toen internationaal secretaris was.

11) Dan is de zaak nog is doorverwezen naar het partijbureau met een ontwerpstandpunt van

12) de werkgroep waarbij de argumentatie vooral was,

13) Turkije is strategisch belangrijk,

14) een democratisch Turkije binnen Europa is altijd een pluspunt,

15) want als we nu Turkije afwijzen dan is de kans groot dat Turkije zijn rug naar Europa wend

16) en op dat moment dus meer oog gaat hebben voor allerlei louche strekkingen in de regio,

17) zoals onder andere fundamentalisme.

18) Men is er ook vanuit gegaan dat een ‘ja, maar stem’ ten opzichte van de douane-unie sterker was

19) dan een ‘neen-maar’ stem.

20) Het feit dat Europa nauwere banden zou aangaan met Turkije,

21) kansen gaf om ook druk uit te oefenen op Turkije zelf.

22) Wat uiteindelijk,

23) moet ik eerlijk toegeven,

24) waar gebleken is,

25) maar niet helemaal alleen door het feit van de relaties van Europa met Turkije,

26) maar eigenlijk ook,

27) en dat is mijn grote verbazing geweest in heel de geschiedenis van onze relaties met Turkije,

28) door het feit dat Erdogan aan de macht gekomen is,

29) er is nooit zoveel veranderd binnen Turkije dan met Erdogan,

30) veel meer dan met alle vorige regeringen.

31) Maar uiteindelijk heeft iedereen voorgestemd?

32) Neen,

33) van de SP wel,

34) maar ge zult zien in de stemlijst dat de PES hopeloos verdeeld was.

35) U heeft uiteindelijk voor moeten stemmen dus er kan zoveel druk binnen een partij

36) uitgeoefend worden binnen een partij dat je uw eigen stem niet kan uitbrengen?

37) Dat is inderdaad mogelijk ja.

38) U vertelde me dat Marc Galle een hevig pleidooi voerde om u te overtuigen,

39) wat had hij u dan juist te vertellen?

40) Wel zijn groot argument was vooral het geostrategisch belang van Turkije,

41) dus het feit dat je een democratisch land zou hebben in die regio waar Europa nauwe banden mee

42) onderhoudt,

43) dat dat eigenlijk een ongelooflijk strategisch belang heeft ook voor Europa,

44) omdat Turkije een nabuurland is,

45) en als je dan een soort piloot zitten hebt die heel de regio in een gunstige richting probeert te

46) doen evolueren dat,

47) dat voor Europa enorm belangrijk is.

48) De criteria van Kopenhagen waren toen al opgesteld maar zij werden enkel toegepast op

49) landen die gingen toetreden?

50) En het grote argumenten van alle mensen die ‘ja, maar’ stemden was,

51) we gaan veel meer instrumenten hebben om Turkije in de richting van de Kopenhagen-criteria

52) te doen bewegen als we er nauwe banden mee aangaan.

53) Waarom heeft u zich niet onthouden en voor gestemd?

54) Omdat blijkbaar de uiteindelijk stemming geweest was na de werkgroep en het partijbureau,

55) dat het partijbureau mij gewoon een mandaat gegeven heeft om ‘ja, maar’ te stemmen,

56) er is zelfs nooit geen sprake geweest van onthouding.

57) Voor mij was dat bijzonder pijnlijk,

58) want jaren daarna heb ik ook ingezien,

59) dat het feit dat het partijbureau mij destijds verplicht heeft ja ‘maar’ te stemmen dat dat eigenlijk

60) al bij al nog niet zo’n slechte houding was.

61) grappig, heel grappig hoe een mens uiteindelijk van gedacht kan veranderen.

62) Dus er is eigenlijk een evolutie bij u persoonlijk geweest van mening, maar bij de partij niet?

63) Absoluut,

64) neen,

65) de partij is heel consequent voorstander gebleven van nauwe relaties met Turkije,

66) alhoewel,

- 67) dat moet ik u eerlijk toegeven,
- 68) dat er in de laatste jaren,
- 69) laat ons zeggen sinds 2005,
- 70) ook binnen SP.A een onderstroom is gekomen dat er eigenlijk bij de bevolking uitbreidings-
- 71) moeheid is,
- 72) en ook het argument van Turkije is zo'n groot land,
- 73) dat gaat enorm dominerend zijn binnen de besluitvorming,
- 74) en dat gaat ook een rem zetten op de verdieping,
- 75) en bijvoorbeeld iemand als Kathleen Van Brempt,
- 76) die nu nog altijd lid is van het Europees Parlement,
- 77) is op een bepaald moment echt een zeer vurig verdedigster geworden van Turkije als een
- 78) soort van koploper binnen een soort van unie met landen vanuit het Nabije Oosten.
- 79) Dus alles behalve toetreding,
- 80) wel nauwe relaties met Europa,
- 81) maar waarbij Turkije geen lid zou worden van de Europese Unie.

82) Toen er in 2004 groen licht voor toetredingsonderhandelingen werd gegeven

83) is er gesproken van onderhandelingen met een open einde,

84) wat houdt dit in ?

- 85) Dat is natuurlijk het gevolg geweest van het feit dat sommige landen absoluut niet wouden
- 86) weten van Turkije als lid,
- 87) maar dat men ook zei,
- 88) je kan niet blijven twee maten en twee gewichten hanteren voor Turkije ten opzichte van
- 90) andere landen,
- 91) Turkije voldoet aan de criteria om op zijn minste onderhandelingen te beginnen,
- 92) dus je kan die boot niet blijven afhouden,
- 93) en eigenlijk is dat het begin geweest van een heel dubbelzinnige houding die de Europese Unie,
- 94) de Europese instellingen zijn gaan innemen ten opzichte van Turkije,
- 95) en nu zie je dat heel duidelijk met Sarkozy ook Merkel die heel dubbelzinnig speelt.

96) In 2004 werd het duidelijk dat elke partij een eenduidig standpunt omtrent de toetreding

97) van Turkije begon in te nemen. SP. A en Groen! waren de enige twee partijen die echt voor

98) de toetreding waren. Bij Groen was dit om een positieve uitwerking op de mensenrechten en

99) Koerdische kwestie te verkrijgen. Wat was jullie voornaamste uitgangspunt?

- 100) Eigenlijk ging dat over de ganse constellatie,
- 101) wij hadden toen ook al gezien met de opeenvolgende uitbreidingen,
- 102) dat als een land lid wordt van de Unie heeft dat een ongelooflijke stabiliserende werking op dat
- 103) land.
- 104) Het feit dat je lid bent van een club als de Europese Unie heeft een enorme milderende

105) stabiliserende invloed op een land,
106) en één van de sterke argumenten bij ons,
107) is toen geweest,
108) bij de toetredingsonderhandelingen,
109) van eigenlijk dat gaat ook een verzoenende invloed uitoefenen op de Turkse gemeenschappen
110) die zich al binnen de Europese Unie bevinden,
111) dus op de migrantengemeenschap,
112) het feit dat hun land ook lid wordt van de Europese Unie maakt dat ze volwaardige Europeanen
113) zijn,
114) en dat gaat ongelooflijk helpen in de verzoening van verschillende bevolkingsgroepen binnen
115) onze eigen landen.
116) Economisch heeft voor ons nooit zo zwaar doorgewogen,
117) ge kunt met andere stukken van de wereld economische relaties aangaan zonder dat ze lid
118) moeten worden van de club,
119) en eigenlijk had de douane-unie bijna alle economische relaties opengesmeten,
120) daarom moesten we het eigenlijk niet doen.

**121) In 1999 werd Turkije een officiële kandidaat-lidstaat, dit was een beslissing van de
122) Europese Raad, de enige commotie die hier rond te vinden is, kwam van het Vlaams Blok
123) die het niet eens was met het ondemocratisch karakter van deze beslissing en pleitte voor
124) het houden van een referenda. Nu nog steeds trouwens,
125) gaat het ooit tot een referenda komen?**

126) We hebben ooit geprobeerd om een referenda in het verdrag van Lissabon te krijgen,
127) maar er was gewoon geen meerderheid voor omdat in een aantal landen referenda
128) grondwettelijk bijzonder moeilijk liggen,
129) één van die landen is Duitsland.
130) Dus regels opstellen voor een Europees referendum is zo goed als onmogelijk,
131) en optelsommen van nationale referenda zou waanzin zijn,
132) dat zou betekenen dat je bijna een vetorecht geeft,
133) als er in één land een meerderheid van de bevolking tegen zou zijn,
134) geef je aan dat land vetorecht tegen toetreding.

135) Is er een verschil in jullie officiële standpunten tussen 1998 en 2004

136) Ik zeg het je heel eerlijk,
137) vanaf 2004 is er sluipende twijfel binnen gedrongen binnen de partij,
138) maar het officiële standpunt is nooit gewijzigd.
139) en na verloop van tijd wordt dat sterk beïnvloed door toetreding van landen,
140) zoals Bulgarije en Roemenie waarvan iedereen nu toegeeft,
141) eigenlijk waren die niet klaar op allerlei terreinen,

142) grote factor daar was corruptie,
143) men is toen ook stilaan de kwalijke invloeden beginnen ondervinden van toetreding van
144) landen die eigenlijk niet op hetzelfde sociaal-economisch ontwikkelingspeil zaten als een
145) aantal andere landen binnen de Europese Unie,
146) wat dus zware distorties te weeg brengt vooral in het vrij verkeer van diensten en in het vrij
147) verkeer van werknemers,
148) men is toen beginnen ondervinden dat landen toelaten niet zo simpel is.
149) Er moet gezorgd worden dat er een minimum aan ontwikkeling is die gelijkmatig en
150) naar boven evolueert in die landen,
151) anders krijg je scheefgetrokken situaties.
152) Ook bij mijn eigen standpunten,
153) moet ik toegeven,
154) ben ik geëvolueerd van een fervente tegenstander van het afsluiten van de douane-unie,
155) naar iemand die hartstochtelijk de voordelen gaan verdedigen is van de effecten die Europa
156) kon hebben op een land als Turkije,
157) tot iemand die nu vandaag de toch wel zegt,
158) ja maar jongens let een beetje op met al jullie uitbreidingsdrift,
159) want dat is voor het functioneren van de Europese Unie niet altijd onverdeeld gunstig.

160) Is er veel Amerikaans lobbywerk geweest?

161) Amerikanen hebben bij ons,
162) binnen SP nooit enige stem in het hoofdstuk gehad
163) De lobbygroepen die wel invloed gehad hebben bij de standpunt bepaling,
164) zijn de Koerdische bewegingen binnen de Europese Unie,
165) en vooral voor ons het Koerdisch Instituut.
166) Maar het Koerdisch Instituut had zeer uitgebalanceerde standpunten.

**167) Weet u iets over actiecomités die onrechtstreeks met u partijverbonden zijn die ijverde
168) voor de toetreding van Turkije?**

169) De SP.A is nooit militant gaan actievoeren voor toetreding en dat komt natuurlijk door het feit,
170) dat de SP.A als partij ook wel voelt dat bij de mensen,
171) de kiezers,
172) de toetreding van Turkije helemaal niet populair is.
173) Met een ‘ja, maar’ kan je niet naar buiten komen zonder dat je zware bakken kritiek
174) kan verwachten van je potentiële kiezers,
175) dat ligt allemaal niet zo simpel.

C) Transcriptie interview met Alain Quataert te Brugge op 20 mei 2011

1) Hoe zijn jullie er opgekomen het comité op te richten of hoe zijn ze bij u terecht gekomen?

- 2) Dat kwam omdat ik op latere leeftijd jongeren voorzitter ben geworden,
- 3) eerst van de Vlaams Blok jongeren in 1999,
- 4) ik was toen 32,
- 5) en direct heel actief,
- 6) ook binnen de nationale werking.
- 7) Ik leerde zo snel jongeren van over Vlaanderen kennen die politiek actief waren,
- 8) maar dat was binnen de partijwerking.
- 9) Maar het is altijd zo'n trend geweest,
- 10) dat was voor de tijd van de NV-A,
- 11) de Vlaamse Beweging dat is niet altijd partijgebonden,
- 12) dat heeft een traditie van allerlei verenigingen en actiegroepen.
- 13) Op dat moment was het Vlaams Blok eigenlijk de enige partijpolitieke vertegenwoordiger
- 14) van de Vlaamse Beweging.
- 15) Maar dat is tegenwoordig met een heel grote NV-A erbij afgenomen,
- 16) maar er was een niet zo'n grote scheidingslijn altijd,
- 17) je kon bijna niet bij de partij actief zijn zonder dat je maar iets aantrok van verenigingen en
- 18) actiegroepen,
- 19) het was niet hetzelfde maar vaak wel dezelfde mensen die op een andere manier actief waren
- 20) in een actiegroep dan in de politiek.
- 21) Dus die scheidingslijn was niet héél groot.
- 22) Ik was al politiek actief,
- 23) ik ben op deze manier in een actiecomité gestapt,
- 24) dat was in 2001 eerst,
- 25) dat was nationalist tegen globalisering,
- 26) wij wouden een antwoord bieden op de anti-globaliseringsbeweging van de linkerzijde,
- 27) dat heeft rechtstreeks op dat moment niets te zien met Turkije bij Europa,
- 28) dat was gewoon inspelen op de actualiteit en laten zien dat wij ook een visie hadden die niet
- 29) aan bod kwam.
- 30) En toen die golf van actualiteit overgewaaid was is ook dat comité vanzelf stilgevallen,
- 31) maar een goed jaar nadien is de kwestie van Turkije bij Europa actueler geworden,
- 32) en min of meer dezelfde mensen zijn op het idee gekomen om opnieuw een actiecomité op te
- 33) richten met mensen vanuit de partijpolitiek,
- 34) maar ook,
- 35) wat gebruikelijk is eigenlijk,

- 36) met mensen uit de Vlaamse Beweging,
- 37) dat kunnen studentenbewegingen zijn zoals KVAV, zoals NSV,
- 38) bewegingen in de rand van politieke partijen zoals Voorpost.

39) Klopt het dat Voorpost de leiding had binnen het comité?

- 40) Er was geen echte leidinggevende organisatie,
- 41) dat is ook typisch aan een actiecomité,
- 42) anders doet men het onder de naam van de eigen beweging,
- 43) het specifieke van zo'n comité is dat men zich baseert op één thema,
- 44) en bij voorkeur een thema dat actueel is.
- 45) Er is zelfs heel kort iets geweest rond de dood van Pim Fortuyn,
- 46) je begrijpt zoiets duurt geen vijf jaar,
- 47) dat is op het moment dat het actueel is,
- 48) en dat was ook zo op dat moment met de toetreding van Turkije.
- 49) Als je vanuit de partijpolitiek wil richten op één specifiek thema is dat niet altijd even simpel,
- 50) de parlementaire werking bepaald wat er actueel is,
- 51) de begroting enz.,
- 52) en jonge mensen die actief zijn in jongerenactiegroepen hebben daar geen boodschap aan,
- 53) die willen zich specifiek met iets bezighouden,
- 54) en zij rekruteerde toen mensen van de jongerenwerking van de politieke partij,
- 55) Vlaams Blok op dat moment,
- 56) en vanuit de iets radicalere studentenbewegingen zoals NSV,
- 57) en ook de actiegroepen van meer ouderen zoals Voorpost,
- 58) een beetje een brede waaier.
- 59) Voorpost is een heel Nederlandse beweging,
- 60) die werken zowel in Vlaanderen als in Nederland,
- 61) er waren ook Nederlanders bij,
- 62) maar eigenlijk niet echt veel,
- 63) laten we zeggen dat 80-90% van de werking geconcentreerd was in Vlaanderen.
- 64) Ik ben ook niet over de grens geweest naar Nederland.

65) Er was dus geen groot contact tussen Vlaanderen en Nederland ?

- 66) Neen,
- 67) het was eigenlijk het begin van wat nu populair was,
- 68) op dat vlak was het wel een voorloper,
- 69) je werkte met kleinere groeperingen die veel sneller op de bal konden spelen,
- 70) begin van het internet activisme ook een beetje,
- 71) je moest niet via de bestaande manier van werken,
- 72) met structuren, partijen, vergaderingen, bestuursbeslissingen,

- 73) tegen dan ben je weer drie weken verder,
- 74) je kon echt kort op de bal spelen,
- 75) als het nodig is doen we overmorgen actie.

76) Wat voor acties deden jullie dan?

- 77) Het was wel ernstig,
- 78) het was vormend,
- 79) er zijn op verscheidene plaatsen,
- 80) in Brugge, Mechelen en Gent,
- 81) vormingsavonden geweest,
- 82) met Philip Claeys onder andere,
- 83) omdat hij Europarlementslid is en het een Europees thema is,
- 84) en als je iets wil organiseren je daar toch een beetje een bekende naam op wil plakken.
- 85) Bijkomend voordeel van zo'n actiegroep,
- 86) die niet partijgebonden is,
- 87) is dat je makkelijker sprekers geïnteresseerd kunt krijgen die geen lid zijn van een partij,
- 88) maar die gewoon afkomen op het thema,
- 89) mensen uit de journalistiek zeggen het is een comité,
- 90) dat is niet HET Vlaams Blok,
- 91) iedereen is welkom,
- 92) je kan makkelijker mensen bereiken die niet zo zeer gebonden zijn aan een bepaalde partij of
- 93) vereniging,
- 94) dat is het voordeel.
- 95) Ik denk dat we daar toen redelijk progressief met waren,
- 96) maar nu met Facebook,
- 97) dat is weer een stap verder.
- 98) Je hebt nu nog meer tijdelijke acties rond één bepaald thema.

99) Wat wouden jullie bereiken met die vormingsavonden?

- 100) Inspelen op de actualiteit,
- 101) mobiliseren,
- 102) Er is ook een betoging geweest in Antwerpen,
- 103) Pamfletacties en pers aanschrijven.

104) Waren er toen ook al zoveel kritische stemmen tegen de toetreding van Turkije bij de EU?

- 105) We spreken van 2002-2003,
- 106) omdat moment was het nog allemaal veel politiek correcter,
- 107) het Vlaams Blok werd in de hoek geduwd,
- 108) en al de rest was pro.
- 109) Ik denk niet dat er veel kritische stemmen waren tegen de toetreding van Turkije,

- 110) het was nog ver weg voor veel mensen,
111) nu komt dat wat dichterbij,
112) af en toe komt nu in beeld dat de onderhandelingen moeten opgestart worden,
113) ik heb de indruk dat het tegenwoordig toch iets ruimer is.
114) In die periode was rechts vrij nieuw,
115) als je nu in Europa naar de verkiezingsuitslagen kijkt,
116) het is een gewoonte geworden,
117) Frankrijk, Nederland, Zweden...,
118) NV-A,
119) is geen rechts-radicalistische partij,
120) maar is toch een nationalistische partij die de grote nummer één wordt na de verkiezingen.
121) Het zat toch iets meer in het verdomhoekje,
122) terwijl het debat daarover nu rijper is,
123) je moet nu niet meer specifiek een comité oprichten om iets in de belangstelling te brengen,
124) het is nu meer ingeburgerd om kritiek erop te geven,
125) je wordt nu minder in het verdomhoekje van racist geduwd als je durft zeggen,
126) ja maar Turkije 80-100 miljoen inwoners,
127) als dat bij Europa komt van nu,
128) vrij verkeer van goederen en economie,
129) wat gaat dat geven ?

130) Wat was jullie motivatie om nee tegen Turkije te zeggen?

- 131) Dat Turkije geen Europees land is daar komt het op neer,
132) als je in een nationalistische partij zit,
133) is je denkkader meer;
134) welke landen horen bij welk continent ?
135) Je kan even goed zeggen Brazilië en Mexico zijn geen Amerikaanse staten,
136) wel wij denken ook zo,
137) Turkije en Magreb landen,
138) dat is niet Europees van identiteit,
139) dat zijn Aziatische landen,
140) dat is eigenlijk het hoofdargument.
141) Het is een islamitisch land,
142) het geloof speelt er toch een veel sterkere rol als bij ons.
143) In islamitische landen is het geloof veel ingrijpender in het dagelijks leven van de mensen,
144) en dat kan nooit in Europa,
145) in het Europa zoals wij dat zien,
146) dat is gebaseerd op de oude klassieke waarden.

147) Economisch?

- 148) Je moet realist zijn,
- 149) we zien nu al wat er gebeurt sinds de toetreding van Griekenland en Portugal,
- 150) voor ons is Turkije nog een stap verder,
- 151) als je nu al ziet wat voor een miserie er is gekomen,
- 152) bijna een implosie van de Europese munt,
- 153) en neem er nu Turkije nog is bij,
- 154) de armoede op het Turkse platteland is gigantisch,
- 155) en als die moeten samengevoegd worden met het welvarend Europa van de ene dag op de andere,
- 156) met een vrij verkeer van mensen en goederen,
- 157) want ja je kan de mensen niet verwijten dat ze willen meeprofitieren,
- 158) als ze worden toegelaten tot het systeem,
- 159) wij denken dus dat het gigantische economische gevolgen gaat krijgen.

160) Hoe komt dat jullie zijn gestopt met het comité

- 161) Een comité heeft niet als doel eeuwig te blijven bestaan,
- 162) maar een beetje de aandacht te vestigen op iets,
- 163) en politieke partijen te overtuigen van het idee op veel grotere schaal over te nemen.
- 164) Dat is eigenlijk ook wel gebeurt,
- 165) Philip Claeys en Frank Van Hecke,
- 166) die hebben in Europa daar toch aandacht aan bestaat,
- 167) regelmatig brochures verspreidt over de huidige stand van zaken.
- 168) Als de mandatarissen met het thema bezig zijn valt de behoefte weg om er daarnaast nog een
- 169) actiecomité over te hebben.
- 170) Een actiecomité is niet bedoelt om jaren na jaren warm te houden.

171) Zijn jullie er nu nog mee bezig op een bepaald niveau?

- 172) Neen,
- 173) de partij is er binnen Europa voldoende mee bezig.
- 174) Plus je had dan ook de problemen met de pers,
- 175) dat was zo in die tijd,
- 176) die me negatief belichtte.
- 177) Ze hadden zich gefocust op een paar Nederlanders,
- 178) waar ik nog nooit van gehoord had,
- 180) blijkbaar een beetje aangebrande figuren,
- 181) maar uiteindelijk heb je het doel om te werken rond het thema Turkije in Europa,
- 182) en je wordt in de extreemrechtse hoek geduwd,
- 183) dat komt dan in de pers.
- 184) Dat is altijd het gevaar,

- 185) in een politieke partij kan je de leden selecteren,
186) een actiecomité hou je open voor iedereen dat geïnteresseerd is,
187) dan riskeer je altijd verkeerde figuren aan te trekken,
188) dat is een beetje het probleem altijd.
189) Je kan het vergelijken met voetbal,
190) je hebt ook een kleine procent hooligans op een groot aantal normale supporters,
191) maar natuurlijk wie komt er in de belangstelling ?
192) en op den duur zeg je ook,
193) waarom steek ik hier nu mijn energie in ?
194) Want naar de vormingsavonden komt geen pers,
195) maar als je een betoging doet en er doet er één onnozel in de betoging,
196) dan zal er wel een foto in de krant staan,
197) en dat ontmoedigd wel een beetje.
198) Het wezen aan zo'n actiecomité is dat het per definitie tijdelijk en actualiteitsgebonden is.
199) Het is ook niet zoals een vakbond,
200) die permanent in de maatschappij verweven is,
201) die elk jaar aan ledenwerving doet en lidgeld int,
202) neen,
203) zo'n comité werkt niet met leden,
204) mensen komen luisteren en daarna zie je ze misschien niet meer terug,
205) maar daar gaat het niet over,
206) het gaat over het verspreiden van een boodschap.
207) Het verschil met een politieke partij is dat ze actief moet zijn rond alle thema's,
208) een actiecomité werkt rond één thema,
209) een politieke partij moet ook nog steeds stemmen werven,
210) en zal meer moeten afwegen.

211) Sociale media neemt misschien nu wel de functie van een actiecomité over ?

- 212) Betogen lijkt me uit de tijd,
213) ik heb den indruk dat dat nog minder lukt.
214) Het is ook makkelijker om u boodschap te verspreiden,
215) vroeger was er weinig anders,
216) toen was je aangewezen op klassieke pamfletten en betogingen,
217) maar nu is dat wat overbodig geworden.
218) Je wordt vandaag lid van een facebookgroep en je kan 2000 leden verzamelen op één dag van op
219) je stoel.
220) Op dat vlak is de manier van actievoeren verandert,
221) maar het gaat erover van boodschappen te verspreiden,

- 222) als je makkelijk duizenden mensen kan bereiken,
- 223) des te beter,
- 224) methode is geen doel op zich,
- 225) je moet een doel hebben.

D) Transcriptie interview met Laurijn Van Steenbergen te Brussel op 25 mei 2011

**1) Hoe staat een partij als NV-A en Frieda Brepoels tegenover de toetreding van Turkije bij de
2) Europese Unie,**

3) wat zijn de officiële partijstandpunten?

- 4) Het officiële partijstandpunt en dat van Frieda Brepoels komen overeen,
- 5) het officiële partijstandpunt is dat Europa eerst werk moet maken van verdieping,
- 6) versus verbreding,
- 7) als we kijken naar de toetredingscriteria van Kopenhagen zien we dat Turkije daar op dit moment
- 8) zeker niet aan voldoet.
- 9) Gelet op speciale kenmerken van Turkije vind de NV-A dat de toetreding van Turkije tot de EU niet
- 10) opportuun is.

11) Wat zijn net de argumenten van dit te stellen ?

- 12) Wel er zijn een aantal criteria om toegelaten worden tot de EU,
- 13) daaronder wordt er verstaan:
- 14) een Europees land zijn,
- 15) respect hebben voor vrijheden en minderheden,
- 16) functionerende markteconomie hebben,
- 17) instaat zijn om het EU acquis op te nemen en om te zetten,
- 18) en toch wel op al deze punten zijn er opmerkingen te maken.
- 19) Het is ten eerste de vraag of Turkije een Europees land is of niet,
- 20) er ligt ook wel een stukje van Turkije in Europa maar ook een heel groot deel niet.
- 21) Het is ook de vraag of de Europese Unie zo ver moet uitbreiden dat we een grens hebben met
- 22) Syrië, Irak en dergelijke landen.
- 23) Een toetredingsland moet zeker respect hebben voor mensenrechten,
- 24) vrijheden,
- 25) minderheden,
- 26) en wat dat betreft zien we dat Turkije een groot aantal problemen heeft,
- 27) we kijken bijvoorbeeld naar de Koerdische kwestie,
- 28) dan zien we dat Turkije niet echt een wil heeft om tot een oplossing te komen,
- 29) maar niet enkel de Koerden want er zijn nog andere minderheden in Turkije,

30) de wil van Turkije is dus vrij matig.

31) In september 2010,

32) vorig jaar,

33) is er een grondhervorming geweest in Turkije om het meer op een Europese lees te schoeien,

34) om het dichterbij Europa te brengen,

35) maar daarbij is nog steeds niet voldoende rekening gehouden met de wensen van de Koerden,

36) en dus moet Turkije op dat vlak veel meer inspanningen doen vooraleer het kans maakt op

37) toetreding.

38) Hoe belangrijk is het Islamitisch aspect ?

40) Religie op zich speelt geen rol,

41) uiteraard heeft Europa een christelijke achtergrond en daarbij behoren bepaalde waarden.

42) Ik heb gezien dat mevrouw Brepoels vrij actief is op vlak van de verdediging van de

43) menrechten van de Koerden,

44) ik heb gezien dat ze in 2008 amendementen heeft ingediend ?

45) Niet enkel in 2008,

46) ook erna,

47) ieder jaar komt de Europese commissie met een voortgangsrapport over de toetreding van Turkije,

48) dat is altijd in het najaar,

49) het Europese parlement neemt dan in het voorjaar daarop een resolutie aan waarop het zijn

50) standpunt bekend maakt op dat voortgangsrapport,

51) en in 2008, 2009, 2010 heeft mevrouw Brepoels steeds amendementen ingediend om de

52) Koerdische kwestie meer aandacht te geven in die resolutie.

53) Waarom pas van 2008,

54) weet u meer van voordien of is dit een recente interesse ?

55) Dat is niet recent,

56) neen.

57) Ik ben hier komen werken in 2009,

58) het kan zijn dat er voordien geen amendementen zijn ingevoerd,

59) maar ik weet uit ervaring dat mevrouw Brepoels haar al heel lang in zet voor de Koerden,

60) dus wat dat betreft is dat geen recent verschijnsel.

61) Is er een verband tussen de extra inzet voor de belangen van de Koerden en de negatieve

62) houding ten opzichte van de mogelijke toetreding van Turkije

63) Kijk,

64) NV-A is een partij die opkomt voor regionalisme,

65) en het zelfbeschikkingsrecht van volkeren,

66) we doen dat niet enkel alleen voor de Koerden,

67) we doen dat ook binnen de EU,

- 68) de rechten van de Catalanen en de Basken,
69) dat zijn even goed rechten waar we voor opkomen,
70) het is dus niet alleen zo dat we enkel voor de Koerden zouden opkomen omdat dat
71) ze nu binnen Turkije toevallig een belangrijke minderheidsgroep is,
72) de Koerden zijn niet alleen in Turkije ondervertegenwoordigt,
73) ook in Syrië, Iran en Irak,
74) en ook in die landen volgen we de problematiek van de Koerden op,
75) dus het is zeker niet enkel tegen Turkije dat we voor de Koerden zijn.
76) Wij zitten in een groep hier in het Europees parlement samen met Schotten, Basken, Catalanen,
77) die allemaal meer autonomie willen,
78) en wij steunen hen in dat streven,
79) we komen dus niet enkel op voor de Vlaamse rechten

80) Is er een evolutie of verandering geweest in het standpunt van NV-A?

81) Is er een herformulering geweest?

82) Bepaalde jaartallen dat er nood was aan verandering ?

- 83) Sinds 1999 is Turkije kandidaat lid,
84) sinds 2005 zijn er onderhandelingen,
85) bij mijn weten is er sinds die tijd geen herformulering geweest van dat standpunt.
86) Deze kwestie speelt al heel lang,
87) er zijn geen ups- en downs.

88) Ik heb de indruk dat er rond 2004 heel wat te doen was rond deze kwestie ?

- 90) Ja,
91) dat is ook logisch omdat er toen uitbreiding is geweest met Oost-Europese landen,
92) en er is een hele discussie geweest dat er onderhandelingen moesten opgestart worden
93) met Turkije,
94) dan is het ook logisch dat er meer animo rond dat onderwerp is.

96) Is er een soort doemscenario moest Turkije wel toetreden ?

- 97) Kijk,
98) we hebben nu net het verdrag van Lissabon in werking zien treden,
99) dat is nu anderhalf jaar in werking,
100) dat werkt goed,
101) maar de aanloop daar naartoe is zeer lang geweest.
102) De Europese Unie heeft zich moeten aanpassen aan de toetreding van 10 nieuwe lidstaten,
103) natuurlijk is Turkije een heel groot land met 70 miljoen inwoners,
104) en op termijn zou het wel is het grootste land qua bevolkingsaantal in de EU,
105) mocht het lid worden van de EU,
106) het zou dan ook meteen de grootste invloed krijgen binnen de EU,

- 107) op dit moment zij dat de grote landen,
108) Duitsland en Frankrijk,
109) dus dat zou wel problemen geven voor de institutionele werking van de EU,
110) op dat vlak zal er dus wel nog wat discussie zijn.
- 111) Komt er op termijn een echte toetreding van Turkije?**
- 112) In 2005 zijn de onderhandelingen gestart,
113) maar dat zijn onderhandelingen met een open einde,
114) zoals dat toen werd geformuleerd,
115) dus het kan nog wel even duren voor er echt een toetreding kan zijn.
116) Dat heeft ook te maken met de politieke samenstelling van de regering in de lidstaten zelf,
117) als je kijkt naar Frankrijk en Duitsland,
118) Sarkozy en Merkel hebben zich tegen de toetreding uitgesproken,
119) er zal dus eerst een andere coalitie aan de macht moeten zijn voor die landen van houding
120) veranderen.
121) Ik weet niet of je op de hoogte bent van de laatste resolutie van het Europees Parlement van
122) vooruitgang van de toetreding.
123) Daar staan dan heel veel opmerkingen bij over de voortgang van de toetreding en welke
124) problemen nu actueel zijn.

E) Samenvatting van gespreksavond met Philip Claeys te Brugge op 20 mei 2011

- 1) 10 procent vreemdelingen, diegene dat de Belgische nationaliteit hebben niet meegerekend
- 2) 10.000 extra dit jaar en dan nog willen ze de grenzen voor Turkije openzetten.
- 3) Vlaams Belang is het niet eens met: 'beter Europa, is meer Europa', maar niet anti-Europa.
- 4) Eengemaakte markt is belangrijk.
- 5) Beperken tot kerntaken en niet meer bevoegdheden.
- 6) We mogen niet door Europa meer massale migratie ondergaan.
- 7) Het boekje: 'De dag dat Turkije lid werd van de Europese Unie' is een fictie verhaal.
- 8) Het wil het debat terug opgang brengen omdat het thema helemaal uit de aandacht is geraakt.
- 9) Mits toetreding zal grootste en armste land van de Europese Unie is niet eens Europees.
- 10) Turkije voldoet daarboven niet aan de criteria van Kopenhagen (democratie, mensenrechten,...)
- 11) Er zitten 68 journalisten momenteel in de gevangenis.
- 12) Als Turkije de mensenrechten niet respecteert hoort het niet thuis in de Europese Unie.
- 13) Ook niet sociaal-economisch: welvaartsgemiddelde, 'wie gaat de rekening betalen?'
- 14) Dehaene-methode: problemen oplossen als ze zich stellen.

- 15) Elke Turk zal vrij zijn om zich te vestigen waar hij wil.
- 16) Nu al een grote groep migranten in Brussel, Antwerpen en Gent.
- 17) In het Zuiden van Turkije zullen hele steden leeglopen.
- 18) Vooruitgangsrapporten zijn eufemismen want er is geen vooruitgang.
- 19) In privékringen zeggen voorstanders dat het een slecht idee was.
- 20) Men houdt de mensen voor de zot in Europa maar ook de Turken dat ze voordelen voor de
- 21) Europese club zouden hebben.
- 22) Het Vlaams Belang ziet wel andere mogelijkheden, want Turkije is een belangrijk land.
- 23) Het zou een bevoorrecht partnerschap kunnen krijgen.
- 24) Vooruitgangsrapporten vormen een opsomming van alles wat er fout loopt in Turkije,
- 25) maar ondanks alles zal er een lidmaatschap komen.
- 26) Er is namelijk veel lobbywerk van grote bedrijven in het Europees parlement.
- 27) Turken zijn goede en goedkope werkkrachten.
- 28) Britse conservatieven zijn voor Turkije, dus niet enkel linkse fractie van het Europees parlement.
- 29) Ze hopen dat de zaak onbestuurbaar wordt en willen zo terug naar het vrije-markt principe gaan.
- 30) Er is ook een merkwaardige toetreding tussen Iran en Syrië: buitenlandsbeleid dat anti-westers en
- 31) anti-Europees is.
- 32) De schuld ligt volledig bij bewindsleden van Europa en niet bij de Turken.
- 33) Salami-politiek: na 10-15 jaar onderhandelen moeten we Turkije wel laten toetreden.
- 34) Verdrag van Lissabon laat burgerinitiatief toe: 1 miljoen handtekeningen nodig.
- 35) Vlaams Belang wil dit opstarten met gelijkgezinde partijen binnen Europa.
- 36) Euro-Barometer: grote meerderheid van de Europese bevolking tegen de toetreding, men houdt
- 37) dus geen rekening met de kiezer.
- 38) Twee belangrijke pijlers van de Europese Unie zijn aan het afbrokkelen:
- 39) De Euro zit met een structureel probleem (oa. Griekenland).
- 40) Merkel: 'geld van onze belasting betaler mag niet in een bodemloze put terecht komen'
- 41) Schengen: vrije stroom van personen werkt niet.
- 42) Wikileaks: uit de Amerikaanse ambassade in Ankara wordt Erdogan fundamentalist genoemd
- 43) Druk van VS op Europa, Turkije is geopolitiek een belangrijk land.